

НАЦРТ

План развоја града Краљева за период од 2024. до 2030. године

Краљево, 2024. године

УВODНА РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИКА

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

СКГО	Стална конференција градова и општина
ЕУ	Европска унија
ИПА	Инструмент за претприступну помоћ (Instrument for Pre-Accession Assistance)
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЗПС	Закон о планском систему
ЛЕР	Локални економски развој
НСЗ	Национална служба за запошљавање
РЗС	Републички завод за статистику
ЦОР	Циљеви одрживог развоја
ППОВ	Постројење за пречишћавање отпадних вода
ПВО	Предшколско васпитање и образовање
ППП	Припремни предшколски програм
ГМРС	Главна мерно регулациона станица
ПГР	План генералне регулације
ЈКП	Јавно комунално предузеће
ЈЕП	Јавно енергетско предузеће
ЈП	Јавно предузеће
НСП	Новчана социјална помоћ
ДД	Дечији додатак
ГУП	Генерални урбанистички план
ТОК	Туристичка организација Краљева
МСП	Мала и средња предузећа
ШОСО	Школа за основно и средње образовање
ЈУ	Јавна установа
ЛАП	Локални акциони план
ОИЕ	Обновљиви извори енергије
ПГ	Пољопривредно газдство
КПЗ	Коришћено пољопривредно земљиште
АПР	Агенција за привредне регистре
ТС	Трафостаница

ПППН	Просторни планови подручја посебне намене
ПИО	Пензијско инвалидско осигурање
ГИС	Географски информациони систем
СПЖП	Споредни производи животињског порекла
МЗЖС	Министарство заштите животне средине
КУЈУ	Канцеларија за управљање јавним улагањима
UNDP	Програм Уједињених Нација за развој
FAO	Организација за храну и пољопривреду Уједињених нација
ЈВП	Јавно водопривредно предузеће
РХМЗ	Републички хидрометеоролошки завод

САДРЖАЈ:

УВОДНА РЕЧ ГРАДОНАЧЕЛНИКА	2
ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА.....	3
1. УВОД	6
1.1. Процес израде плана развоја града Краљева.....	7
2. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА – извод	11
2.1. Историјат града.....	11
2.2. Географски положај и природне карактеристике града	11
2.3. Рељеф	12
2.4. Природни ресурси	12
2.5. Демографске карактеристике и трендови.....	13
2.6. Економија	14
2.7. Инфраструктура и енергетика.....	21
2.8. Заштита животне средине	25
2.9. Друштвени развој	27
3. ВИЗИЈА ГРАДА КРАЉЕВА	32
4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА.....	33
4.1. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	37
4.2. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: УРБАНИ РАЗВОЈ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	53
4.3. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ	86
4.4. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ДОБРА УПРАВА.....	106
5. Оквир за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање	112

1. УВОД

Град Краљево је у складу са Законом о планском систему Републике Србије, у септембру 2021. године донео Одлуку о изради Плана развоја за период до 2030. године. У члану 5. ове Одлуке дефинисана су 4 кључна развојна правца и то:

1. Економски развој
2. Инфраструктурни развој
3. Друштвени развој
4. Развој добре управе

Одлуком је дефинисано да се питања животне средине, одрживог развоја, прилагођавања на климатске промене, родне равноправности и једнаких могућности се обухватају кроз све приоритетне области.

У складу са овлашћењима, градоначелник је посебним решењем формирао Комисију за координацију и одредио саставе радних група за поменуте развојне правце. У циљу обезбеђивања активне партиципације цивилног сектора током израде документа је спроведен јавни позив за организације цивилног друштва за учешће у радним групама за израду Плана развоја. На јавни позив јавиле су се само две организације, чији су представници укључени у рад радних група. Поред Комисије за координацију и радних група за појединачне развојне правце у процес израде Плана развоја града Краљева био је укључен и Партнерски форум сачињен од представника свих заинтересованих страна, као најширег консултативног тела.

Стручну подршку у изради Плана развоја пружала је Стална конференције градова и општина (СКГО), кроз програм EU Exchange 6 „Повећање кредибилитета планирања, програмског буџетирања и контроле извршења јавних расхода на локалном нивоу у Србији“. Програм EU Exchange 6 финансира Европска унија у оквиру националног Програма ИПА 2019 и спроводи се у режиму директног управљања, што значи да Делегација ЕУ у Србији има најзначајнија управљачка овлашћења. Кључне ресорно надлежне институције на националном нивоу јесу Министарство финансија и Републички секретаријат за јавне политике, уз Министарство државне управе и локалне самоуправе и Министарство за европске интеграције. Као и у претходним фазама Програма EU Exchange 6, СКГО има улогу имплементационог партнера.

Према Закону о планском систему („Службени гласник РС“, број 30/2018) План развоја града Краљева представља документ развојног планирања најширег обухвата, највишег значаја за доносиоца и највишег реда за чију припрему, усвајање, спровођење и праћење је надлежна ЈЛС. Такође, према ЗПС „план развоја јединице локалне самоуправе јесте дугорочни документ развојног планирања, који за период од најмање седам година усваја скупштина јединице локалне самоуправе, на предлог надлежног извршног органа јединице локалне самоуправе“. План развоја града Краљева је израђен у складу са наведеним Законом, као и у складу са Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе ("Службени гласник РС", број 107/2020.), Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика ("Службени гласник РС", број 8/2019.) и Смерницама за израду планова развоја јединица локалне самоуправе, објављеним у априлу 2020. године.

План развоја града садржи све обавезне елементе дефинисане Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе, као што су: увод, преглед и анализа постојећег стања, визија, приоритетни циљеви развоја, преглед и опис мера за остваривање приоритетних циљева развоја и начин спровођења и праћења спровођења Плана развоја.

Закон о планском систему дефинише да се мере предложене Планом развоја детаљније разрађују средњорочним планом јединице локалне самоуправе и документима јавне политике. ЈЛС је обавезна да годишњи извештај о спровођењу плана развоја припрема у поступку прописаном за израду извештаја о спровођењу средњорочног плана. По истеку треће календарске године од доношења Плана развоја, градско веће је дужно да изради предлог Извештаја о учинцима спровођења Плана развоја, који се затим доставља Скупштини на усвајање. ЈЛС је у обавези да овај процес изврши у року од шест месеци од истека треће календарске године од доношења Плана развоја.

План развоја представља кровни дугорочни документ развојног планирања, који мора бити операционализован што ће се постићи усвајањем средњорочног плана развоја и повезивањем са програмским буџетом. На овај начин ће бити постављена добра основа за годишње извештавање о његовој имплементацији.

1.1. Процес израде плана развоја града Краљева

Процес израде Плана развоја града Краљева за период од 2024. до 2030. године спроведен је кроз неколико фаза, у складу са инструкцијама датим у оквиру Смерница за израду планова развоја јединица локалне самоуправе. Основне фазе процеса израде Плана развоја биле су:

- Припремна фаза и организација процеса;
- Преглед и анализа постојећег стања;
- Дефинисање визије, односно жељеног стања;
- Дефинисање приоритетних циљева;
- Дефинисање мера;
- Дефинисање оквира за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање;
- Усвајање Плана развоја.

Наведене фазе процеса израде Плана развоја, као и њихова међусобна повезаност представљена је на дијаграму број 1.

Дијаграм 1: Фазе процеса израде Плана развоја града Краљева

Припремна фаза и организација процеса

У току ове фазе предузете су неопходне припремне активности за почетак рада на изради Плана развоја града Краљева. Активности које су реализоване:

- На седници Скупштине града Краљева одржаној 17. септембра 2021. донета је Одлука о приступању изради Плана развоја града Краљева.
- Градоначелник је Решењем формирао Комисију за координацију за израду Плана развоја.
- Градоначелник је Решењем формирао четири стручне тематске радне групе за израду Плана развоја.
- Одржане су консултације у циљу израде Матрице заинтересованих страна и формирања Партнерског форума. Обављена је идентификација актера, анализиран и дефинисан је њихов значај и утицај. На основу анализе заинтересованих страна, успостављен је Партнерски форум.
- На званичној веб страници града www.kraljevo.rs постављен је банер "План развоја града Краљева." Банер води до странице на сајту на којој су објављена донета или усвојена документа.

Преглед и анализа постојећег стања

Први и најзначајнији корак у правилном обављању сваког посла, па и изради Плана развоја јесте добра анализа стања. На анализи стања поред чланова радних група учествовали су и експерти из различитих области (административни капацитети, образовање, пољопривреда, привредни развој, социјална заштита, урбанизам, животна средина, финансијски капацитети) који су ангажовани у оквиру стручне подршке коју

обезбеђује СКГО. За потребе анализе стања према областима, поред информација којима располаже и које је припремила и обрадила локална самоуправа употребљаване су и информације из база надлежних институција на државном нивоу. Поред саме анализе, експерти су у складу са резултатима анализа предлагали и одговарајуће мере.

У оквиру процеса анализе стања организоване су радионице са члановима радних група, на којима је за сваку приоритетну област урађена детаљна анализа стања применом SWOT методологије.

Као радни материјал и извор информација коришћен је и незванични документ који је израђен током процеса израде Плана развоја града Краљева започетог 2020. године, а који је прекинут услед пандемије КОВИД-а.

Четврту активност у оквиру анализе стања представља анализа „Стратегије развоја града Краљева за период 2015-2020. године“, која је подразумевала, анализу самог документа, али и анализу нивоа остварености циљева и мера дефинисаних том стратегијом.

Резултати свих наведених активности су представљени члановима тематских радних група пре уласка у наредне фазе процеса израде Плана развоја града Краљева.

Дефинисање визије, приоритетних циљева и мера

Након израде SWOT анализе за све области, приступило се дефинисању визије, приоритетних циљева и мера у оквиру Плана развоја. Ове активности подразумевале су примену партиципативног процеса у виду консултација са члановима стручних група. Чланови група су изабрали кључне речи за које су сматрали да би требале дефинисати визију града. Затим је координациони тим радио на обједињавању кључних речи у логичну целину која је представљена као жељено стање у будућности.

Кроз серију радионица на којима су учествовали представници тематских радних група дефинисали су се приоритетни циљеви. Коришћена је техника „стабло проблема – стабло циљева“. У дефинисању проблема и њиховом превођењу у циљеве активно су учествовали представници свих тематских радних група. Приоритетни циљеви су усклађени са дефинисаним приоритетним областима односно правцима развоја. Они представљају пројекције жељеног стања које доприносе остварењу визије, а постижу се спровођењем мера, односно групе мера. Приоритетни циљеви су утврђени тако да буду специфични, мерљиви, достижни, реални и временски одређени а на нивоу сваког циља дефинисани су показатељи исхода.

Техника „стабло проблема – стабло циљева“ коришћена је и као полазна основа за дефинисање мера. Након тога је настављен рад кроз допунске појединачне и групне састанке са представницима различитих институција, али и кроз коментаре чланова тематских радних група на представљене нацрте.

Мере представљају скупове кључно повезаних активности чије се предузимање планира ради остварења приоритетних циљева, односно достизања постављене визије. Оне могу бити различите по својој врсти и начину деловања, а за остварење постављеног циља потребна је реализација једне или више мера, које могу бити међусобно условљене. Мере садрже следеће елементе: преглед и опис мере, начин на који мера доприноси остваривању одређеног приоритетног циља утврђеног у Плану развоја, активности за спровођење мере, назив институције одговорне за координацију спровођења мере, процену финансијских средстава потребних за њено спровођење и процену извора из којих ће се та средства обезбедити.

Дефинисање оквира за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање

Дефинисање оквира за праћење, евалуацију и извештавање и вредновање је завршни корак у изради самог документа и састоји се у дефинисању активности и одређивању одговорности за спровођење Плана развоја. Оно укључује процесе праћења спровођења, извештавање о процесу спровођења и оцену спровођења Плана развоја. За потребе спровођења Плана развоја, град Краљево ће успоставити одговарајући институционални оквир који ће прецизно дефинисати улоге и одговорности, а резултати овог процеса биће приказани у форми извештаја које ће се објављивати у предложеним оквирима и роковима.

Усвајање плана развоја

Последњу фазу представља **усвајање Плана** од стране Градског већа. Пре усвајања документа у периоду [REDACTED] спроведена је јавна расправа о нацрту Плана развоја у циљу укључивања шире јавности и њеног упознавања са садржајем документа.

Након јавне расправе припремљена је коначна верзија нацрта Плана развоја града Краљева коју је на предлог Градског већа усвојила Скупштина града, на седници одржаној [REDACTED] 2024. године.

Усвојен План развоја града Краљева за период од 2024. до 2030. године објављен је на званичној интернет страници града Краљева.

Усвајањем Плана развоја као кровног документа, створени су услови за даљу разраду планског система града израдом програма и акционих планова ужих области, као и израдом средњорочног плана који ће омогућити повезивање јавних политика са средњорочним оквиром расхода.

Консултације

Приликом израде Плана развоја консултације су спровођене континуирано, кроз све фазе процеса. Учесници консултација у овом процесу били су: *комисија за координацију*, коју је чинило 14 чланова, четири *тематске радне групе* са укупно 84 члана, представници заинтересованих страна и циљних група укључујући привредне субјекте, јавне установе, јавна предузећа, организације цивилног друштва, образовне установе, Градске управе итд., и *Партнерски форум* који је био укључен у фази финализације анализа стања по областима, и у фази нацрта Плана развоја (радна верзија пре организовања јавне расправе). Партнерски форум је обухватио представнике тематских радних група, али и додатне актере који нису учествовали у раду тематских група.

За потребе редовне комуникације са јавношћу, односно обезбеђивања пуне транспарентности и партиципативности процеса, на сајту града Краљева (www.kraljevo.rs) креиран је банер у оквиру кога се налазе сви документи који прате процес израде и усвајања Плана развоја.

2. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА – извод

2.1. Историјат града

Територија данашњег града Краљева у средњем веку је била срце српске државности и културе. О томе сведоче монументални споменици културе, сакрални и профани: **Студеница**, задужбина родоначелника светородне лозе Немањића, Стефана Немање (12. век (од 1986. године уписан у „Списак светске културне и природне баштине“)), **Жича** задужбина Стефана Првовенчаног, крунидбена црква и прва српска архиепископија (13. век) као и средњовековни **Маглич**, са својом палатом, црквом и одбрамбеним кулама (13. век). Сви ови споменици културе данас представљају изузетну културну баштину града која јој даје један важан сегмент препознатљивости, место су организације бројних културних програма, али су и дестинације бројних туристичких рута.

Први званичнији подаци о граду Краљеву везују за село Рудо Поље из 14. века, а затим за Карановац, као наследника Рудог Поља, да би, коначно, 19. априла 1882. године, стигао указ Краља Милана Обреновића, којим Краљево добија своје данашње име. Поред чињенице да Краљево носи краљевско име, треба имати у виду и краљевску историју града – односно чињеницу да је у Жичи крунисано седам српских краљева.

Због свог културно - историјског наслеђа, као и данашњег изгледа, Краљево је јединствено у односу на остале српске градове.

2.2. Географски положај и природне карактеристике града

Град Краљево се налази у централном делу Србије – Регион Шумадије и Западне Србије, заузима простор око доњег тока реке Ибар и средњег тока реке Западне Мораве и површински је највећа јединица локалне самоуправе у Републици Србији.

Град Краљево се налази на раскрсници важних друмских и железничких саобраћајница, са изграђеним цивилно - војним комплексом аеродрома "Морава".

Према подацима Републичког завода за статистику, обухвата простор од 1.530 km² (учешће у укупној површини Србије је 1,7%).

Територија града Краљева обухвата 92 насељена места (84 катастарске општине) у којима према Попису из 2022. године живи 110.196 становника.

У циљу бољег вршења одређених послова у надлежности локалне самоуправе територија града Краљева је подељена на 66 месних заједница и 16 месних канцеларија.

Табела 1. Општи подаци

	Град Краљево
Површина, km ²	1.530
Број насеља	92
Просечна величина насеља (km ²)	16,6
Становништво	110.196
Катастарске општине	84
Регистроване месне заједнице	66
Месне канцеларије	16

Извор података: Републички завод за статистику, Општине и региони у Републици Србији 2023, табела 1-1, Одлука о месним заједницама на територији града Краљева („Службени лист града Краљева“, број 36/2019)

2.3. Рељеф

На простору града Краљева јасно је изражено седам посебних јединица рељефа: четири планине и три удолине. Планинско земљиште је распоређено на четири краја тог рејона, а удолине су између тих планина.

У северним деловима територије су: на западу Котленик, на истоку Гледићке планине, а Доњегружанска удолина у средишту, између тих планина. У јужним, пространијим деловима рејона се од запада ка истоку пружају северноисточни делови Старовлашких планина (Радочело, Чемерно, Троглав и делови Јелице), у средишту удолине Ибра, а на истоку северни огранци Копаоника (обронци Жељина, Студена планина, Равна планина, Столови и Гоч). Северне и јужне делове краљевачке општине раздваја удолина Западне Мораве.

Планине на југу и северу града Краљева су, такође, делови једне исте основне масе. Међутим, средишњи делови те масе, на простору Краљевачког сужења, потонули су дуж дубоких раседних пукотина и тако је створен средишњи део западноморавске удолине.

2.4. Природни ресурси

2.4.1. Хидрологија

Преко територије града Краљева протичу три веће реке: средњи део Западне Мораве у дужини од 35 километара, доњи део Ибра у дужини од 70 километара до ушћа у Западну Мораву и доњи део Груже до ушћа у Западну Мораву. Остале реке и потоци припадају сливовима притока тих река и претежно читавом својом дужином леже на територији града Краљева.

Ибром протекне од 1,5 до 2 милијарде кубних метара воде годишње, а Моравом, низводно од Ибра око 2,7 до 3,3 милијарде кубика. Из тога излази да количина воде у Ибру достиже преко 500 милиона кубних метара воде више него у Западној Морави узводно од ушћа Ибра. Остале притоке Западне Мораве на овој територији су претежно краће реке и потоци.

Притоке Ибра су богатије водом. Са леве стране се у Ибар уливају реке Студеница, Дубочица и Лопатница, као и друге мање притоке. Са десне стране улива се Брезанска река и друге мање реке.

2.4.2. Подземне, минералне, термалне и термоминералне воде

Територију града Краљева одликује значајно богатство подземним водама. Хидрогеолошки услови, разноврсни литолошки састав и постојање бројних разломних структура условили су настајање многобројних појава минералних, термалних и термоминералних вода. Рударско геолошки факултет универзитета у Београду је урадио студију: „Оцена ресурса и могућности вишенаменског коришћења подземних вода на територији општине Краљево”.

Велики потенцијал минералних, термалних и термоминералних вода на територији града Краљева за сада је мало искоришћен. Искоришћавањем термалних извора на територији града Краљева настала су позната лечилишта Матарушка и Богутовачка Бања. Минералне воде Матарушке Бање потичу из термалне издани. По хемијском саставу вода је сумпоровита, а температура воде је углавном између 28 и 48° С. Богутовачка бања има три термална извора из којих избија радиоактивна и слабосумпоровита вода. Извори термалне воде смештени су у раседној зони где се укрштају два раседа. Температура воде је 25° С.

2.4.3. Шумски ресурси и заштићена природна добра

Територија града Краљева се простира на 153.000 ха, од чега шуме заузимају 46.8% укупне територије. Ови подаци указују да је територија града Краљева богата шумом. Власничка структура шума на територији града Краљева показује да је 62% шума и шумског земљишта у државном власништву а 38% у својини грађана (укупно: 80.452 ха). Од тога, од обраслог шумског земљишта 57,7% шума се налази у државном власништву, а 42,3% у приватном власништву (укупно: 71.515 ха).

Према саставу, доминирају шуме букве са 63%, затим следе шуме храста китњака са 11%, потом следе четинари јела, смрча и црни бор, а што је у складу са стањем шума по саставу на територији Републике Србије.

На подручју града Краљева налазе се подручја или делови подручја проглашених заштићених природних добара: Специјални резерват природе „Гоч Гвоздац“, Предео изузетних одлика „Жељин“ , Предео изузетних одлика „Столови“, Предео изузетних одлика планине Јелица (који је у поступку проглашења), Парк природе Голија, као и велики број споменика природе (Стабло храста лужњака у околини Манастира Жича, Стабло храста лужњака – Обрва, Стари храст у Годачици, Самаилски крајпуташки храстови, Стабло црног бора у клисури реке Ибар, Лојаник – окамењена шума).

Укупна површина коју заузимају ова заштићена природна добра износи скоро 28.000 ха или нешто више од 18% укупне територије Краљева што је знатно више од процента заштићених природних добара на територији целе Србије 7,4%.

2.4.4. Пољопривредно земљиште

Од укупне површине од 153.000 ха територије града Краљева, пољопривредно земљиште заузима 47,4%.

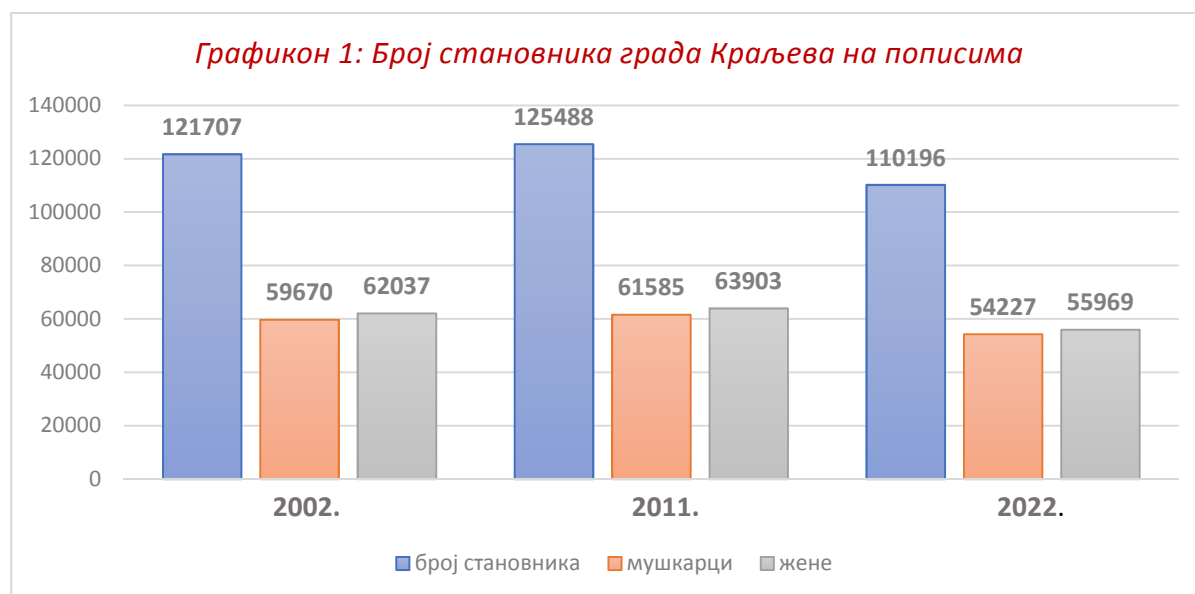
Пољопривредно земљиште је изразито уситњено и износи према најновијим подацима 3,65 ха по газдинству, што је далеко мање од просека Србије (5.18 ха) и нешто мање од просека југа Србије који је у 2018. години био 4 ха по ПГ. Ово представља ограничење развоју конкуренте пољопривредне производње.

Највише је ливада и пашњака (17.682) које чине 46% КПЗ, па затим оранице и баште са 43% и на крају вишегодишњи засади са 8%.

2.5. Демографске карактеристике и трендови

Према попису из 2022. године град Краљево има 110.196 становника, што представља пад од 12,2 % у односу на попис из 2011. године (125.488 становника). На градском подручју живи 61.490 (55,8%) становника док 48.706 (44,2%) становника живи на сеоском подручју. Густина насељености износи 72 становника по km².

Пад броја становника на градском подручју износи 11,56% и мањи је у односу на пад забележен на сеоском подручју (14,16%). Миграције из села у град унутар саме јединице локалне самоуправе, миграције из околних ЈЛС, као и са подручја Косова и Метохије ка Краљеву, али и чињеница да на сеоском подручју живи старија популација и да је однос између наталитета и морталитета далеко неповољнији у сеоским срединама представљају разлоге за већи пад броја становника у сеоском подручју. Одлив становништва са села у град је општи тренд у Србији, а разлоге пре свега можемо пронаћи у пропадању сеоске економије, лошој инфраструктурној опремљености и недостатку услова за основни животни стандард.

Извор података: Републички завод за статистику, база података

2.6. Економија

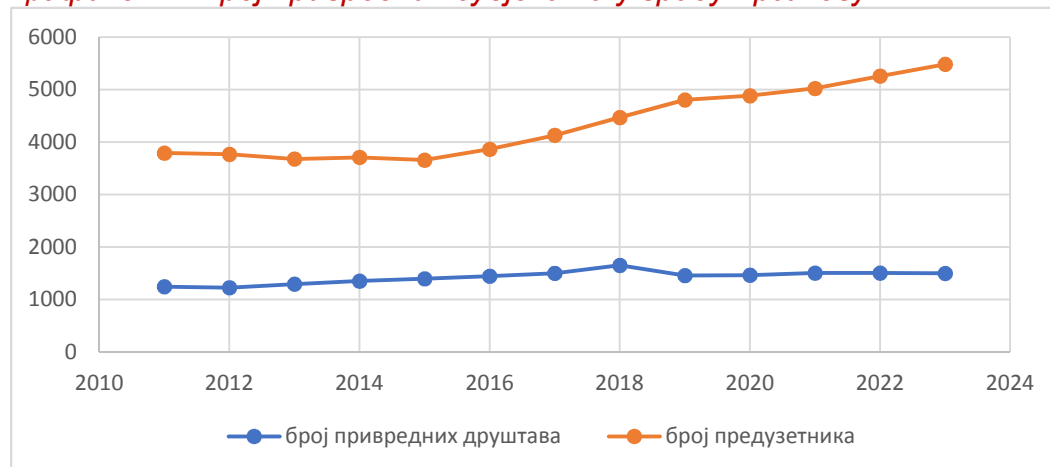
Према степену развијености јединица локалних самоуправа (ЈЛС), град Краљево је разврстан у трећу групу, чији је степен развијености у распону од 60-80% републичког просека.

У Краљеву се налази седиште Регионалне агенције за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа која је акредитована од стране Регионалне развојне агенције Србије и која делује на простору Моравичког управног округа, и делу Рашког управног округа укључујући и град Краљево. Такође, у Краљеву се налази и седиште Регионалне привредне коморе Моравичког и Рашког управног округа која покрива привредне активности 9 јединица локалне самоуправе (подручје градова: Краљево, Чачак и Нови Пазар и општина: Врњачка Бања, Рашка, Тутин, Сјеница, Горњи Милановац и Лучани).

2.6.1. Структура привреде

Према подацима АПРа у 2023. години на територији града Краљева је било укупно регистрованих 1.500 привредних друштава и 5.482 предузетника. Број активних привредних друштава на 1.000 становника износио је 13, што је ниже од просека Републике (просек РС је 19 привредних друштава на 1.000 становника), али и више од просека Региона Шумадије и Западне Србије (број привредних друштава на 1.000 становника на нивоу Региона износи 12). Број предузетничких радњи на 1.000 становника, који износи 44, је виши од републичког просека (41) и просека Региона (у Региону Шумадије и Западне Србије број предузетничких радњи на 1.000 становника износи 43).

Графикон 2: Број привредних субјеката у граду Краљеву

Извор: Регистар мера и подстицаја привредног развоја, Агенција за привредне регистре

Поред улоге општинског и административног центра, град Краљево има и улогу привредног центра где су концентрисани значајни привредни капацитети. Привредна активност се одвија у 11 сектора, али највећи утицај на привредна кретања имају предузећа из трговине и прерађивачке индустрије. Захваљујући добром географско-саобраћајном положају, град Краљево је трговински центар Рашког округа.

За развој привредног сектора значајно је навести да у Краљеву постоји Факултет за машинство и грађевинарство, који има развијену сарадњу са привредним субјектима.

2.6.2. Инвестиције

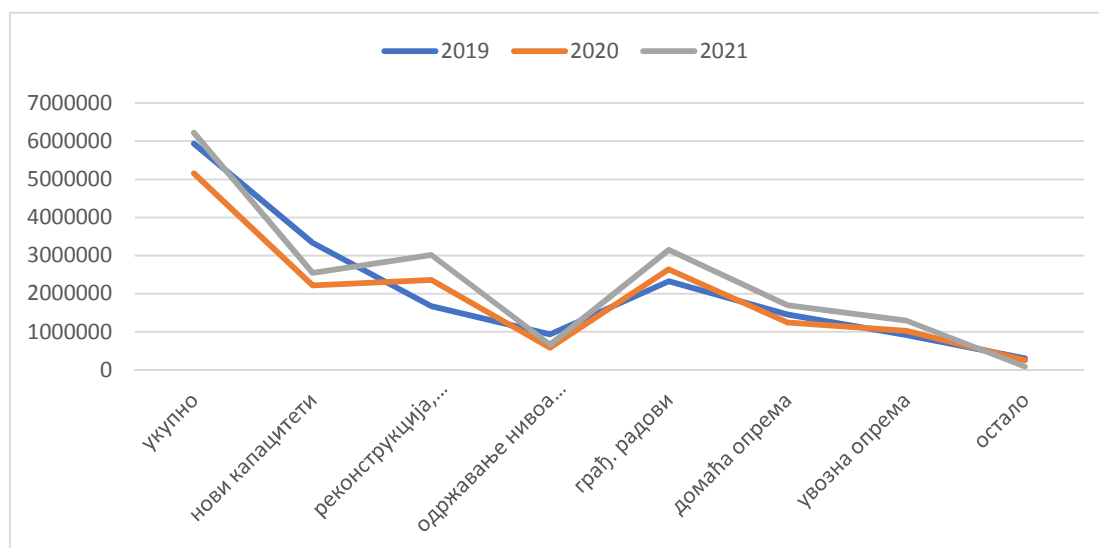
У претходних неколико година, град Краљево је имао значајне инвестиционе пројекте, од којих су најзначајнији Фабрика компаније "Леони" и текстилна компанија "Еуро Тау", као и инвестиција у сектору туризма – Комплекс природног лечилишта и одмаралишта Матарушка и Богувачка Бања. Планирана су и улагања у индустријске и радне зоне, у делу где је предвиђена изградња аутопута и други градски саобраћајни прстен на деоници од петље "Магнохром" преко Кулагића аде до Ибарске магистрале. Такође, на локалном нивоу током последњих година у индустријским зонама "Спортски аеродром" и "Шеовац" реализовано је више значајних локалних привредних инвестиција ("Пеком", "Техноград", "РВМ", "ЦИП", "ГИР" и др.) што је значајно утицало на развој локалне економије. Привредне инвестиције су са собом повукле и јавне инвестиције па је на основу доступних података са АПР-а о подстицајним мерама за регионални развој које је користио град Краљево у периоду од 2018. до 2021. год., приметан значајан скок

финансијске подршке за подстицање запошљавања од 1.063 милијарде РСД у 2020. год. Поређења ради, инвестиције у запошљавање збирно за 2018., 2019. и 2021. годину износиле су 724,9 милиона РСД што је за 339 милиона РСД мање него током само 2020. године. Када су у питању инвестиције привредних друштава са територије града Краљева, приметан је континуирани раст.

Табела 2: Остварене инвестиције у нова основна средства

година	укупно	нови капацитети	реконструкција, модернизација, доградња и проширење	одржавање нивоа постојећих капацитета	грађ. радови	домаћа опрема	увозна опрема	остало
2019	5940055	3336415	1669993	933647	2326995	1456731	912265	301107
2020	5152425	2215165	2361078	576182	2639834	1240321	1022412	249858
2021	6221997	2542108	3017536	662353	3144576	1694932	1296619	85870

Графикон 3: Остварене инвестиције у нова основна средства

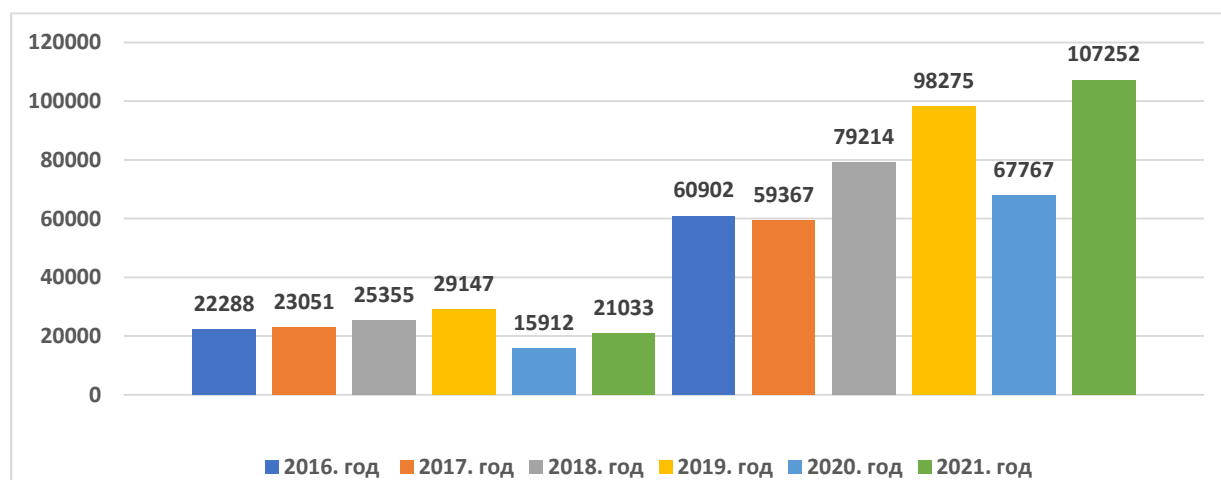

Извор: Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“

2.6.3. Туризам

Најзначајнији туристички ресурси и потенцијали града Краљева су: планине Гоч, Столови, Рудно, средњевековни град „Маглич“, бројни културно историјски споменици, манастири Жича, Студеница, Матарушка и Богутовачка Бања, као и други термални извори. Град Краљево има и значајне потенцијале за развој сеоског туризма, као што су Рудно, Лопатица и др. У непосредној близини Краљева налази се познати ски центар Копоник, као и једна од најпознатијих бања у Србији – Врњачка Бања.

Графикон 4: Туристички промет у граду Краљеву

Број туриста

Број ноћења

Извор: Републички завод за статистику, „Општине и региони у Републици Србији“

Туристички промет на територији Краљева је бележио раст до 2019. године, али је пандемија болести Ковид 19 довела до значајног пада у 2020. години. У току 2021. године број посета и ноћења се враћа тренду раста.

И поред проблема које је изазвала пандемија када је у питању број туриста – видљив је континуирани раст броја ноћења по туристи. Са почетних 2,73 ноћења у 2016. години, преко 3,37 (2019.) и 4,25 (2020.) до 5,09 ноћења по туристи у 2021. години.

2.6.4. Пољопривреда

Краљево је у 2018. години имало 10.473 регистрованих пољопривредних газдинстава. Просечна површина ПГ је 3,65 ha коришћеног пољопривредног земљишта. Укупна економска величина свих пољопривредних газдинстава у Краљеву у 2018. години била је

58 милиона евра, односно 5.538,05 евра у просеку и значајно је порасла у односу на 2012. годину када је била 3.787,00 евра.

На основу података преузетих од Управе за аграрна плаћања на дан 23.4.2024. године, на територији града Краљева има 7.956 регистрованих пољопривредних газдинстава, од чега је новорегистрованих у 2024. години 314.

Старосна структура:	До 30 година	од 30 до 40 година	од 40 до 50 година	од 50 до 60 година	од 60 до 70 година	преко 70 година
		142	407	783	1.550	2.173

Полна структура:	М	Ж
	5.828	2.128

Графикон 5: Газдинства по типу производње 2012. и 2018. године

Извор: Аналитичко извештајни систем ЈЛС, а за податке 2018. године коришћена је база података РЗС - анкета пољопривреде

Разноликост природних ресурса, клима, повољан водни режим, различити типови земљишта и слично, су за територију града Краљева битни предуслови за успешну пољопривредну производњу. Плодне орнице су лоциране у долинама реке Западне Мораве, Ибра и Груже. Воћњаци су на веома повољним брежуљкастим теренима изнад долина ових река, а већа површина ливада и пашњака је на брдско – планинском терену планина Столови, Гоч, Троглав, Чемерно, Котленик и Гледићке планине. Најзаступљенија пољопривредна грана је сточарство и то говедарство (производња млека и меса), свињарство и овчарство.

Пољопривредно земљиште је изразито уситњено и износи према најновијим подацима 3,65 ха по газдинству, што је далеко мање од просека Србије (5.18 ха) и нешто мање од просека југа Србије који је у 2018. години био 4 ха по ПГ. Ово представља ограничење развоју конкурентне пољопривредне производње. Највише је ливада и пашњака (17.682) које чине 46% КПЗ, па затим оранице и баште са 43% и на крају вишегодишњи засади са 8%.

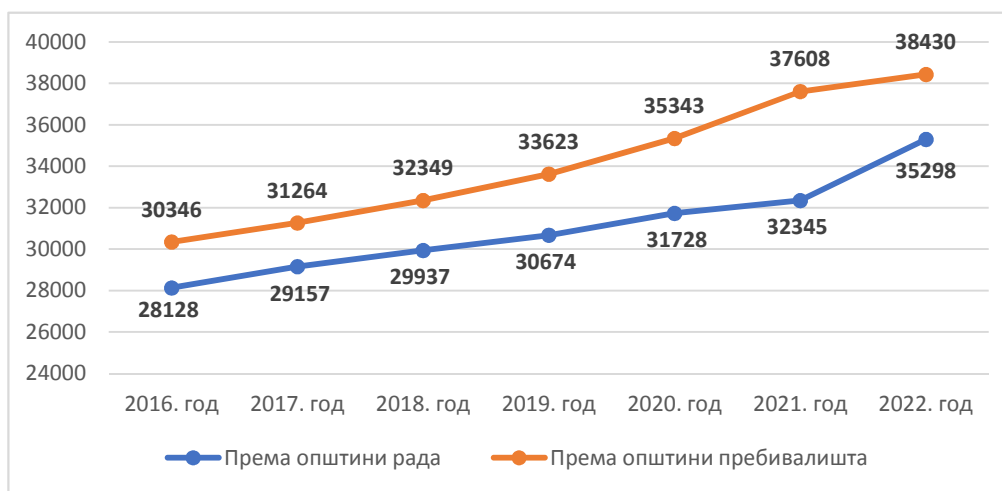
Приметан је већи број жена носиоца ПГ у 2018. години што указује да је положај жена на селу и у пољопривреди и даље неповољан, али да се полако побољшава. Краљево је препознало потребу да се мере пољопривредне политике усмере ка оснаживању жена и младих као управљача, доносиоца одлука у пољопривреди и власница земље. Међутим, демографска слика ПГ се изузетно споро мења, те су старији од 65 година доминантна категорија носилаца ПГ.

У 2018. години била је ниска заступљеност газдинстава чији су носиоци били млади испод 25 година - свега 19 газдинстава са укупно 79 ха. Најзаступљенију старосну групу чинили су пољопривредни произвођачи преко 65 година са 4.829 ПГ који су укупно обрађивали 14.199 ха и истовремено су чинили највећу старосну групу која потроши већину пољопривредних производа. Највише условних грла (10.083) гаји старосна група преко 65 година, иста старосна категорија носи и највише економске величине газдинстава, укупно 19 милиона евра.

2.6.4. Запосленост и зараде

На територији града Краљева у 2022. години, запосленост према општини рада износила је 35.928. Од овог броја, 75% је запослено код послодавца, 22% чине предузетници и самосталне делатности, укључујући и лица запослена код њих, док је удео регистрованих пољопривредних произвођача око 3%. Број запослених према општини пребивалишта за 2022. годину износи 38.430. Овакво одступање је карактеристично за већину локалних самоуправа у централној Србији. То значи да одређен број запослених има пријављено пребивалиште у Краљеву, али је запослен на територији неке друге општине (Београд, Крагујевац или околне општине).

Графикон 6: Запосленост у граду Краљеву

Извор: Републички завод за статистику, База података

Током шестогодишњег периода 2016-2022. регистрована запосленост је порасла за готово 8.100 лица, што представља повећање од 26,7 %. На графикону 6. приказана је динамика кретања укупне регистроване запослености у периоду од 2016. до 2022. године.

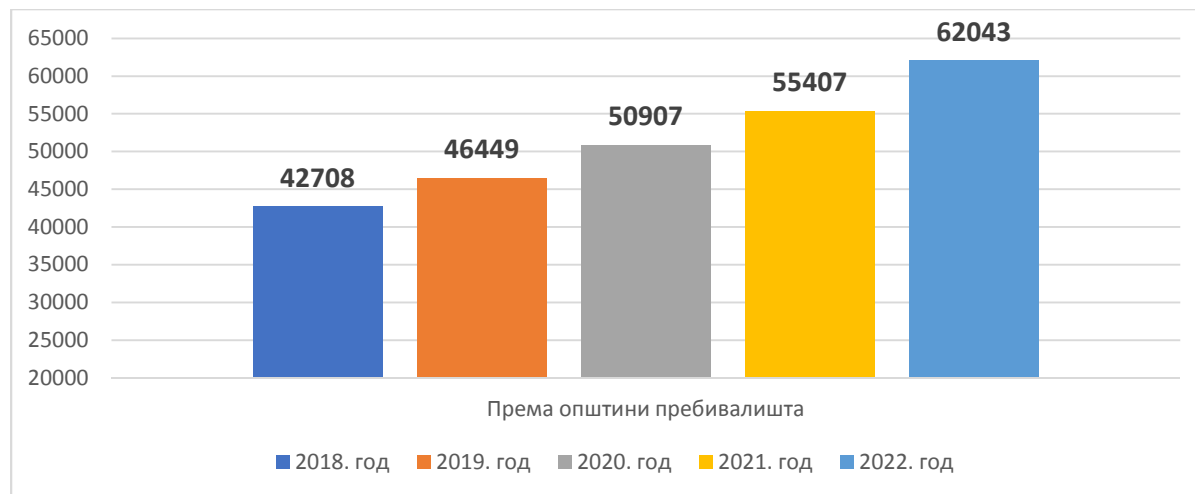
Према подацима из 2021. године, највећи број запослених је ангажован у прерађивачкој индустрији (преко 8.000) затим у трговини (преко 5.000). Након тога следе саобраћај и складиштење (преко 2.000) и грађевинарство (око 2.000).

Учешће жена у укупном броју регистроване запослености према општини пребивалишта у 2022. години је износило 46,7%, што је у нивоу просека Републике где жене чине 46,4% укупне регистроване запослености, и нешто виши у односу на регионални ниво (у Региону Шумадије и Западне Србије учешће жена у регистрованој запослености износи 44,3%). У претходном периоду број запослених жена је порастао више од броја запослених мушкараца, услед чега је учешће жена у регистрованој запослености повећано за скоро 4% процентна поена у односу на 2016. годину. Нарочито је дошло до повећања у 2020. години када су од 2.265 новозапослених чак 1.440 (64%) чиниле жене.

Просечна нето зарада запослених са пребивалиштем на територији Краљева у 2022. години износила је 62.043 динара. Као што се може уочити на Графикону 7, током претходног периода просечна нето зарада је континуирано расла, и у 2022. години је била за 19.335 динара виша него у 2018. години, што представља номинално повећање од 45,27%.

Број незапослених лица на евиденцији Националне службе за запошљавање у граду Краљеву је значајно смањен у претходном петогодишњем периоду. На крају 2022. године њихов број је износио 6.370 лица и за 42% је нижи у односу на крај 2017. године (10.980 лица). Овакво кретање је у директној корелацији са претходно анализираним повећањем регистроване запослености.

Графикон 7: Висина нето зараде у граду Краљеву

Извор: Републички завод за статистику

2.7. Инфраструктура и енергетика

2.7.4. Водоснабдевање

Водоводни систем града Краљева покрива целину града са ужом околином. Насеља у граду се снабдевају водом са четири изворишта подземних вода смештених у алувијалним наслагама Ибра.

Вода се експлоатише преко 23 бунара са четири изворишта и преко пумпних станица се дистрибуира граду¹. Поред изворишта у водоводном, односно дистрибутивном систему налази се резервоар Шумари на Берановцу капацитета 6.000 m³, који покрива дневну неравномерност у потрошњи воде и часовне шпигеце у потрошњи воде како би се одржао константан притисак у градској зони. Висинске зоне се снабдевају водом преко бустер станица Пањевац, Берановац, Мошин Гај, Ћава и бустер станица у улици Иве Андрића.

Водоводним системом покривено је шире подручје града Краљева и мањи број села дуж ценовода „Гружа – Краљево”, док се сва остала насеља снабдевају водом из локалних изворишта (бунара и каптажа), било да су у питању индивидуални корисници, групе домаћинстава или цела насеља. Процењена дужина постојеће примарне и секундарне водоводне мреже износи око 550 km.

Краљево, и поред чињенице да је смештено на саставу две значајне реке, Ибра и Западне Мораве, као и да се у близини налази још неколико водотока, нема на одговарајући начин решено питање водоснабдевања на целој својој територији. Изворишта су изложена потенцијалним ризицима од загађења реке Ибра. У току је припрема техничких услова за изградњу регионалног система водоснабдевања "Лопатница" који ће значајно унапредити систем водоснабдевања града Краљева.

Такође, веома значајан проблем у овој области представља неадекватан систем водоснабдевања становништва на сеоском подручју.

2.7.5. Канализација

Канализациона мрежа града Краљева је сепаратна. То значи да се засебним колекторима прикупља употребљена - фекална вода, која се води према градском пречистачу, а засебним колекторима се прикупља атмосферска вода, која се испушта у реке Ибар, Западна Морава, без претходног третмана. Међутим, како је мрежа за одвод отпадних вода много развијенија, велики број прикључних елемената атмосферске воде (сливници,

---

¹ Укупан број бунара је 30, али је у функцији 23 бунара док су остали због лошег квалитета воде искључени више од 10 година (подаци ЈКП "Водовод")

олучњаци, решетке и сл.) је укључено у колекторе фекалних вода што у мноме отежава успостављање нормалног режима рада фекалне канализације и будућег постројења за пречишћавање отпадних вода, што је посебно велики проблем у време великих падавина.

Дужина постојеће канализационе мреже је око 180 km. Цео систем је конципиран тако да се отпадне воде главним колекторима одведу на постројење за прераду отпадних вода (ППОВ). Постоји пет главних колектора. На левој обали Ибра три (централни, северни и јужни) и на десној обали два (жички, рибнички). ППОВ града Краљева је делимично изграђено и лоцирано је на левој обали Ибра. Постројење је изграђено 80-тих година (I фаза), док друга фаза никада није урађена, због недостатка средстава. На постројењу се обавља само механичко третирање отпадне воде (на грубим и финим решеткама, одвајачу масти и уља, аерисаном песколону са мамут пумпом и силосом).

Тренутно се у сарадњи са Министарством заштите животне средине и уз финансијску подршку ИПА фонда реализује пројекат израде техничке документације и изградње постројења за пречишћавање отпадних вода на територији града Краљева, што ће значајно унапредити систем управљања отпадним водама на територији града Краљева.

Проблем регулисања отпадних вода је посебно изражен на сеоском подручју. Тренутно је на сеоском подручју града Краљева изграђено 15 канализационих мрежа, које су без одговарајућих пречистача. О њиховом одржавању старају се самоиницијативно мештани. На осталом сеоском подручју отпадне воде се сакупљају у индивидуалне септичке јаме или се неконтролисано изливају у путне канале, канале за одвод атмосферских вода или реке.

2.7.6. Енергетика

Преко територије Града Краљева прелази преносни далеководи напонског нивоа 220 kV и напонског нивоа 110 kV. Укупна дужина ових водова је 26 km.

Трафостанице 110/x kV које покривају подручје Краљева су: ТС 110/35 „Краљево 1“, ТС 110/35 kV и 110/10 kV „Краљево 2“, ТС 110/10 „Краљево 5“. Укупна снага шест трансформатора који се налазе у овим трафостаницама је 166 MVA. Све три ТС су по питању релативне оптерећености у доњој половини листе ТС 110/x kV у систему Електродистрибуције Србије².

Мрежу средњег напона (35 kV, 20 kV и 10 kV) чине следеће трафостанице 35/10 kV: ТС „Рибница“, ТС „Фабрика вагона“, ТС „Јасен“, ТС „Лађевци“, ТС „Техногас“, ТС „Витановац“, ТС „Краљево 2“ и ТС „Ушће“ (која је под управом погона Рашка). У наведеним трафостаницама 35/10 kV се налази укупно 16 трансформатора који збирно дају 91,5 MVA снаге. Постоји и једна трафостаница 35/0,4 kV „Тавник“ са трансформатором снаге 1 MVA.

У оквиру дистрибутивног подручја Краљево постоји и 660 трафостаница 10/0,4 kV које у себи имају 743 трансформатора укупне снаге 230 MVA и један број ТС које опслужују потрошаче са територије града Краљево, а којима се управља из погона ЕД Рашка и ЕД Врњачка Бања.

---

² http://epsdistribucija.rs/pdf/GI_ODS_2021.pdf

Магистрални водовод РГ-08-02 високог притиска ($p=50$ бара), је део система западног дела гасификације Србије, који почиње од Баточине, па преко Крагујевца и Краљева наставља за Чачак, Горњи Милановац и Ужице. Главна мерно регулациона станица (ГМРС) Краљево, која се налази у Грдици, је тренутног капацитета $22.000 \text{ m}^3/\text{h}$, али узевши у обзир динамику развоја града и околине, предвиђено је проширење ГМРС (на истој локацији) за капацитет од $34.000 \text{ m}^3/\text{h}$, тако да ће укупан капацитет у коначном бити $56.000 \text{ m}^3/\text{h}^3$.

Инсталирани производни капацитети котлова износе око 86 MW садржаних у 13 котловских јединица распоређених у пет реонских котларница (Централна топлана, Нова колонија, Зелена гора, Хигијенски завод и Воћарева ливаде). Инсталирани конзум је око 90 MW . Производни капацитети и корисници топлотне енергије повезани су са око 26 километара мреже топловода и са око 500 топлотних подстанци.

ЈЕП „Топлана“ Краљево бави се производњом, дистрибуцијом и снабдевањем топлотне енергије за загревање објеката стамбеног и пословног простора на територији Града Краљева.

Табела 3: Укупна грејна површина корисника ЈЕП „Топлана“

Назив	Број корисника	Грејна површина (m^2)
Пословни простор	357	92.135
Стамбени простор	6.920	367.734
Укупно		459.869

Извор података: План и програм пословања за 2022. годину ЈЕП „Топлана“

На ужем градском подручју, на топловодни систем прикључено је око 50% домаћинстава.

Све котларнице у производном систему (Централна топлана, Нова колонија, Хигијенски заводи Воћарева ливаде које чине 90% капацитета) осим котларнице "Зелена Гора" (која као енергент троши мазут) као енергент користе гас, уз могућност да у случају потребе пређу на другу врсту енергента.

2.7.7. Саобраћајна инфраструктура

Саобраћајни положај Краљева је изузетно повољан, а главни видови саобраћаја су друмски, железнички и ваздушни. Територију града пресецају два важна путна правца. Први путни правац је Ибарска магистрала која од Београда води преко Прељине и Краљева према Рашки и даље једним краком према Новом Пазару и црногорском приморју, а другим краком према Косовској Митровици. Други путни правац је „Западно моравска магистрала“ која преко Краљева повезује Босну и Херцеговину и западну Србију са европским коридором десет, а значајан је и путни правац који повезује Краљево са Крагујевцем и даље са коридором 10, што уједно чини најкраћу везу града Краљева са том европском саобраћајницом.

³ Стратегија развоја Града Краљева до 2020. године <https://www.kraljevo.rs/wp-content/uploads/2017/11/21012015-STRATEGIJA-RAZVOJA-GRADA-KRALJEVA.pdf>

Такође, новоотвореним ауто – путем „Милош Велики“ (Коридор 11) остварена је боља и краћа веза са Београдом, преко Прељине.

У току су и активности на изградњи ауто-пута Појате-Прељина („Моравски коридор“) који ће повезати три округа – Моравички, Рашки и Расински са коридорима 10 и 11.

Према подацима Републичког завода за статистику, укупна дужина путева на територији града Краљева износи 564,2 km, од чега је савремених коловоза 424,8 km, државних путева I реда 134 km, државних путева II реда 104,0 km и општинских путева 326,2 km.

Мрежу државних путева првог реда карактерише велико саобраћајно оптерећење, пролазак кроз насељена места и одсуство обилазница, велики број прилазних путева и прикључака, велика угроженост заштитних појасева, саобраћање великог броја пешака, бициклиста и пољопривредних машина, укрштање путева са пругама у нивоу и појава клизишта.

Мрежу државних путева другог реда такође карактеришу просечно стање коловозног застора, пролазак кроз насељена места, недостатак пешачких и бициклистичких стаза, незадовољавајуће стање путних објеката у погледу трајности, велика угроженост заштитних појасева грађењем, посебно у подручјима насеља и велики број, већином непрописно изграђених, прилазних путева и прикључака, посебно у зонама насеља.

Такође, значајан проблем представља и недостатак обилазнице, што проузрокује загушење саобраћаја, неповољно дејство на заштиту животне средине и низак ниво безбедности у саобраћају. Осим тога, важан је и проблем лошег квалитета асфалтних застора на већини локалних путева, недостатак бициклистичких стаза у градском и приградском подручју, недостатак пешачких стаза и недовољан број паркинг места у ужем градском језгру.

Укупна дужина железничке мреже на подручју града Краљева износи 125,1 km и састоји се од једноколосечне магистралне пруге Лапово – Косово Поље дужине 80,4 km, једноколосечне регионалне пруге Сталаћ – Пожега дужине 36,7 km и индустријских колосека дужине око 8 km. Станица Краљево је отворена за све облике превоза путника и робе. Сама позиција Краљева и његова близина главним урбаним центрима се може оценити стратешки добром. Међутим, железница услед своје дотрајалости која се одражава кроз спорији саобраћај значајно губи на значају. Потребна су хитна и велика улагања у инфраструктуру која мора значајно да се модернизује.

Краљево има развијен авио-саобраћај, према одговарајућој инфраструктури и капацитетима. Узимајући у обзир целокупан авио-саобраћај на територији Републике Србије постоје три аеродрома оспособљена за обављање међународног ваздушног транспорта. Један од њих је и аеродром „Морава“ у Краљеву (референтни код аеродрома 4С, за регионални саобраћај редовни и чартер). Са овог аеродрома успостављене су три авио линије, једна стална за Истанбул и две сезонске за Солун и Тиват.

Планска решења за аеродром „Морава“ у Краљеву – планиране су активности унапређења услуга изградњом нове и реконструкцијом постојеће инфраструктуре, како би се извршило одговарајуће позиционирање намена, садржаја, објеката и начин повезивања аеродрома на планирану мрежу аутопутева (Моравски коридор) и др.

Такође, међу 18 аеродрома са дозволом за коришћење, намењених за обављање јавног авио-превоза или обуку пилота је аеродром Краљево - Бреге LYKA.

2.7.8. Урбанизам

Територија града Краљева је покривена планским документима. Према хијерархијском нивоу и просторном обухвату, разликују се две основне врсте планских докумената: просторни планови и урбанистички планови, који су међусобно хоризонтално и вертикално повезани и усклађени. Израда планске документације на нивоу града, поверена је ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ из Краљева.

Са аспекта просторног планирања, град Краљево је потпуно обухваћен Просторним планом Републике Србије, једним регионалним просторним планом и једним просторним планом јединице локалне самоуправе, а делимично са више просторних планова подручја посебне намене (ПППН). Сви просторни планови представљају стратешке документе и раде се за период од највише 25 година.

Са аспекта урбанистичког планирања, територија градског језгра покривена је генералним урбанистичким планом (ГУП) који спада у стратешке планске документе, разрађује се плановима генералне регулације (ПГР), којих у оквиру ГУПа има 15, а који се даље разрађују низом планова детаљне регулације.

Генерални урбанистички план града Краљева као основни циљ организације насеља дефинише омогућавање полифункционалне градске структуре, тј. међусобног умрежавања различитих активности како би се створио оквир за реализацију интереса различитих учесника у градском животу. Организација садржаја на територији града вршена је по принципу комплементарних и компатибилних активности у оквиру основних урбаних функција: јавне и комуналне функције, становање, пословање, индустрија, заштитне површине и посебне намене.

2.8. Заштита животне средине

2.8.1. Управљање отпадом

Услугом изношења смећа обухваћено је око 12.000 породичних стамбених зграда у приватном власништву, око 8.000 станова у стамбеним зградама, предузећа, установе, спортски објекти, самосталне трговинске, занатске, угоститељске и друге радње које својом делатношћу производе отпадне материје на подручју самог града Краљева, Матарушке Бање, Ушћа и Студенице као и нека насеља ван територије ГУП-а - Витановац, Шумарице, Сирча, Жича и смештајни објекти избеглих лица, стационараних на подручју града. Свакодневно се прикупи, утовари, транспортује и депонује око 300-350 m³

растреситог комуналног отпада и око 70 m³ индустријског отпада (отпаци из процеса производње).⁴

ЈКП „Чистоћа“ односи баштенски отпад одвојено од осталог кућног смећа. Трава, грање, лишће, коров и сличан отпад организовано се односе из свих насеља са индивидуалним типом становања и то према распореду.⁵

Отпад у Краљеву се одлаже на депонију, на локацији "Кулагића – Ада", и то сметлиште се користи од 1971. године. Ова локација је удаљена од центра града 4,5 km, од најближе стамбене зоне око 1,5 km, а од индустријске зоне око 0.5 km. Депонија је лоцирана на ободу алувијалне равни десне обале Западне Мораве, удаљене од водотока 0,5 - 0,6 km.

Процена је да око 60% комуналног отпада чини *био-отпад*. Ради се о процењеним количинама, јер ЈКП „Чистоћа“ Краљево не поседује вагу за мерење. Примарну селекцију спроводе у две месне заједнице и четири јавна предузећа.

Град Краљево у сарадњи са Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре у циљу успостављања одрживог, функционалног, флексибилног и савременог система управљања комуналним чврстим отпадом, реализује пројекат израде техничке документације и изградње Центра за управљање отпадом Краљево. Пројекат је тренутно у почетној фази, кроз израду потребне планске и пројектне документације.

2.8.2. Квалитет ваздуха

Систематска и континуирана мерења загађености ваздуха у Краљеву спроводе се у циљу заштите здравља становништва, сагледавања утицаја предузетих мера на степен загађености ваздуха, информисања јавности о резултатима мерења и предузетим мерама за смањење загађености. Мониторинг квалитета ваздуха врши се мерењем нивоа загађујућих материја, односно континуалним систематским мерењем, испитивањем и оцењивањем концентрација загађујућих материја у животној средини.

Сва мерења, обраду и анализу података, проверу валидности резултата добијених мерењем и/или узимањем узорака и интерпретацију резултата обављана су у акредитованој лабораторији Завода за јавно здравље Краљево. Током 2023. године на територији града Краљева је успостављена аутоматска мерна станица за ПМ честице, тако да грађани о квалитету ваздуха могу да буду информисани у реалном времену.

Са средњом годишњом концентрацијом од 48 µg/m³ и са 112 дана прекорачења дневне граничне вредности, Краљево је било на 6. месту градова у Србији са највећим концентрацијама РМ₁₀. Поред мерења концентрације суспендованих честица РМ₁₀ и РМ_{2,5}, мери се и концентрација сумпор-диоксида, чађи, азот-диоксида, кадмијум, арсен, никл и олово из фракције суспендованих честица (РМ10).

Главне изворе загађења ваздуха у граду Краљеву чине продукти сагоревања горива у домаћинствима, индустрији, топланама, индивидуалним котларницама, затим саобраћај,

⁴ ЈКП Чистоћа Краљево, Комунална хигијена, <http://www.jkpcistocakv.rs/delatnosti/komunalna-higiјena/>

⁵ ЈКП Чистоћа Краљево, <http://www.jkpcistocakv.rs/usluge/bаштенски-отпад/>

грађевинска делатност, неодговарајуће складиштење сировина, депоније смећа, као и степен јавне хигијене у граду.

На степен загађености ваздуха утичу врсте и капацитет индустрије, количине и врсте употребљеног горива, број моторних возила, а индиректно на загађење утичу метеоролошке и климатске особине насеља, урбанистичка решења, локација индустрије, изградња саобраћајница, конфигурација терена.

Град Краљево је донео План квалитета ваздуха града Краљева за период 2022-2027. године. У плану су садржане краткорочне и дугорочне мере које ће допринети побољшању квалитета ваздуха на територији града Краљева.

2.9. Друштвени развој

2.9.1. образовање

Расходи за образовање као удео у укупном буџету Краљева су у паду у посматраном трогодишњем периоду. Ово важи за сва три нивоа образовања. И поред тога, они су на релативно вишем нивоу од просека градова у Србији и просека целокупне Србије (без Београда и Новог Сада). Ово првенствено због расхода за основно образовање, док је предшколско око просека.

Табела 4. Расходи за образовање општине Краљево, укупно и по нивоима образовања (% од укупног буџета)

	2019	2020	2021	Просек градови	Просек Србије (без БГ и НС)
Предшколско (911)	11,71	12,17	10,37	11,8	11,2
Основно (912)	7,14	6,05	6,43	4,8	5,5
Средње (920)	3,33	2,82	2,69	2,2	2
Неквалификовано на др, месту (960)	/	/	/	/	/
Укупно образовање	22,17	21,04	19,50	18,8	18,7

Извор: Стална конференција градова и општина

Капацитети ПВО су значајно испод исказане тражње, што се огледа како у постојању значајног броја деце која нису примљена али и оних који су уписани преко капацитета. Позитивно је то што постоје капацитети у ванградским насељима, и они су нешто мање оптерећени од градских насеља где је притисак на постојеће капацитет чак 30%⁶.

Табела 5. Предшколско образовање – капацитет, 2020. година

	Укупно	Градска насеља	Остала насеља
Примљени	2688	2064	624
Уписани преко капацитета	185	159	26
Нису примљени због попуњености капацитета	502	450	52

Извор: ДевИнфо база - профили општина (примарни извор Статистика образовања РЗС), Републичког завода за статистику.

⁶ Број деце која нису примљена и она која су уписана преко капацитета износи 30% броја деце која су према стандардима уписана у вртиће у градским насељима.

Од 2019. године 50% родитеља плаћа пун износ учешћа у трошковима ПВО што је на нивоу просека подручја Србија – Југ где близу 51% плаћа пуну цену, док је на нивоу Републике то учешће значајно више и износи преко 60%. Пре тога, невероватних само 2% је плаћало пуну цену а све остало је било регресирано.

У Краљеву постоји 22 матичне основне школе са 37 подручних (издвојених) одељења. Подручна одељења се, по правилу, налазе у ванградским насељима што је случај и у Краљеву. У само 7 школа постоје физкултурне сале. Просечан број ученика у основним матичним школама је мало нижи од просека за подручје Србија – Југ где Краљево припада. Просек у подручним школама је виши од просека за подручје, што је добар знак, иако је и даље у питању јако мали број ђака (Табела 6).

Табела 6. Просечан број ученика у школама 2021.

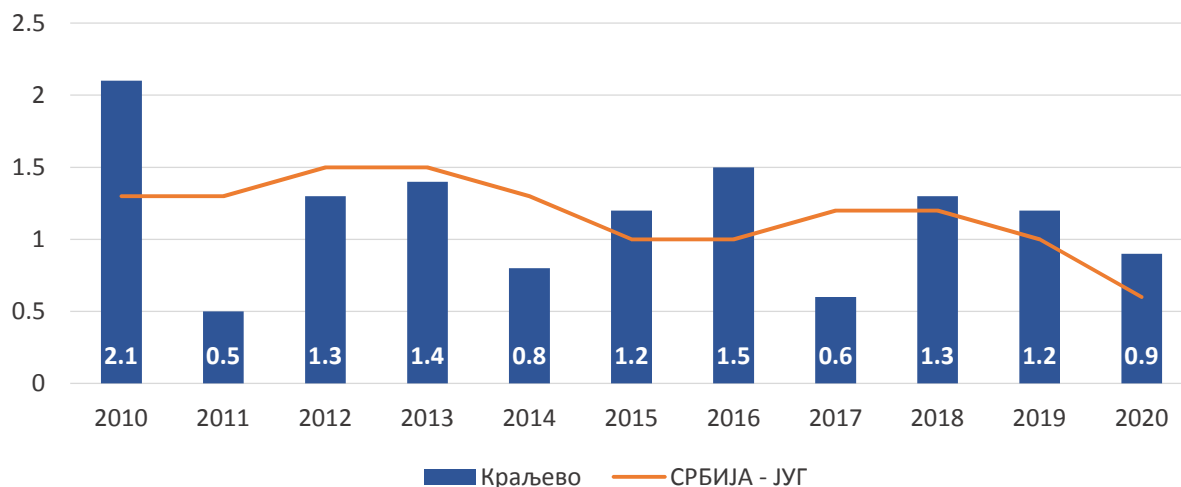
	Краљево	Србија - Југ
	<i>Матичне школе</i>	
Нижи разреди I-IV	141.45	153.79
Виши разреди	180.86	185.04
	<i>Подручне школе</i>	
Нижи разреди I-IV	26.11	14.06
Виши разреди V-VIII	11.03	6.39

Извор: ДевИнфо база – профили општина, Републичког завода за статистику.

У Краљеву постоји 9 средњих школа, према подацима РЗС. Видљив је недостатак просторних и техничких капацитета у образовним установама за квалитетно извођење наставе и реализацију стручне праксе.

Стопа одустајања од школовања у средњем образовању флукутира, што није неочекивано за овај индикатор поготово на локалном нивоу.

Графикон 8. Стопа одустајања од школовања у средњем образовању (у %), за период 2010-2020.

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база.

У Краљеву постоји и терцијарни ниво образовања – у оквиру Универзитета у Крагујевцу функционише Факултет за машинство и грађевинарство.

2.9.2. Здравствена заштита

Здравствена заштита у Србији је претежно у надлежности националног нивоа, поготово од доношења новог Закона о здравственој заштити 2019. године, када и оснивачка права за установе примарне здравствене заштите прелазе са јединица локалне самоуправе на Републику, односно аутономну покрајину.

Примарну здравствену заштиту на територији града Краљева пружа Дом здравља. У састав Дома здравља улазе следеће службе: служба за здравствену заштиту одраслог становништва, служба за здравствену заштиту деце предшколског и школског узраста, служба за здравствену заштиту жена, служба за здравствену заштиту радника, служба за хитну медицинску помоћ са санитетским превозом, служба за поливалентну патронажу, служба за кућно лечење и негу и служба за стоматолошку здравствену заштиту.

Општа болница "Студеница" Краљево као самостални субјект постоји од 30.09.2014. године. Изградња *хируршке болнице* завршена је 1999. године и у њој су смештена следећа одељења и службе: хируршко, ортопедско, уролошко, дечије хируршко, офталмолошко, оториноларинголошко са максилофацијалном хирургијом, гинеколошко, акушерско и дечије одељење, оперциони блок, анестезиологија са реанимацијом и рентген дијагностика. У посебној згради смештен је антитуберкулозни диспанзер са пнеумофтизиолошким одељењем и служба за патологију и судску медицину. Зграда интернистичке болнице која је била оштећена у земљотресу у 2010. години, реконструисана је 2015. године.

Поред Опште болнице и Дома здравља, на територији града постоје још и Завод за заштиту здравља, Апотекарска установа и Завод за специјализовану рехабилитацију „Агенс“ у Матарушкој Бањи. На територији града такође постоје и регистроване приватне лекарске и специјалистичке ординације, стоматолошке ординације и лабораторије.

2.9.3. Социјална политика

У Србији је највећи део социјалне заштите у надлежности националног нивоа. Међу новчаним давањима најзначајнија су давања усмерена на сиромашне: новчана социјална помоћ (НСП) и дечији додатак (ДД), као и категоријска давања за помоћ и негу другог лица намењена старима и особама са инвалидитетом (додатак и увећани додатак).

Новчану социјалну помоћ је 2023. године примало 2.498 лица, односно 1031 породица. Обухват становништва програмом НСП је низак и износи 1,5%. Након благог пораста и осцилација, након 2016. године број и удео појединаца који су остваривали право на НСП се смањивао.

У 2022. години, 1.431 корисника (0-17 година) је примало дечији додатак, од којих је 606 корисника остваривало право на увећан дечији додатак. У последњој групи су деца са

инвалидитетом и са сметњама у развоју, као и деца из једнородитељских и старатељских породица.

Капацитет за администрирање социјалне заштите у Краљеву је повољнији него у другим срединама на подручју Србија-југ, а и оптерећеност Центра за социјални рад је мања. Капацитети за администрирање социјалне и породичне заштите од стране Центра за социјални рад су повољнији у односу на просек Србија-југ, с обзиром да је број становника на једног стручног радника мањи у Краљеву. И оптерећеност Центра за социјални рад је такође мања, ако имамо у виду да је удео корисника социјалне заштите у укупној популацији мањи него на подручју Србија-југ.

Према подацима ПИО у Краљеву је 2023. године пријављено 30.602 пензионера, док је према проценама РЗС 25.973 лица старих 65 и више година, па се може проценити да је покривеност старих пензијама висока, иако је свакако један број пензионера млађи од 65 година (један број млађих корисника породичне и инвалидске пензије, корисници старосне пензије који су се пензионисали пре старосне границе и још нису напунили 65 година сл.). На подручју Србија-југ је однос броја пензионера и популације 65+ чак нешто нижи, па се индиректно може закључити да је покривеност старих пензијама у Краљеву изнад просека

Додатак за помоћ и негу примало је 316 становника Краљева, а увећани додатак 573.

На смештају је укупно 90 лица из Краљева, док је на хранитељству 74 деце, док је 16 деце на домском смештају.

2.9.4. Култура

Краљево има велику културну традицију која представља темељ за даљу надоградњу. Она је једним делом производ разноврсности установа културе, али и актера који и даље играју активну улогу у културном животу града (Културни центар „Рибница“, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Дом културе „Студеница“ Ушће). Они редовно организују манифестације и курсеве за најразличитије циљне групе. Градски фестивали и манифестације на отвореном који се одржавају током целе године, као што су фестивал уметности „Маглич“, џез фестивал „Jazzibar“, фестивал алтернативних уметности „Street Art“, „Дани јоргована“ или чак такмичење у кувању „Сребрни казан“ не доприносе само унапређењу живота у Краљеву, већ привлаче и пажњу ван граница саме краљевачке регије. Као позитивна би се могла навести и чињеница да се велики број грађана ангажује у удружењима из области културе. У Краљеву постоји преко 30 локалних удружења која негују различите врсте културних делатности.

За потребе организације и обављање делатности у области културе из буџета се финансира седам установа, а финасирање се врши у домену плата запослених, сталних трошкова, програмских активности у оквиру основних делатности, текућих поправки и одржавања опреме, набавке материјала за рад, капиталних инвестиција у објекте и опрему којом установе располажу: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Народни музеј, Историјски архив Краљево, Културни центар „Рибница“ Краљево, Завод за заштиту споменика културе, Краљевачко позориште и Дом културе „Студеница“ у Ушћу.

2.9.5. Спорт

Краљево има традицију спортског града који је изнедрио велики број познатих спортиста, између осталог у области одбојке, кошарке, фудбала, бициклизма, ватерпола и борилачких вештина. На територији града постоји око 3.000 спортиста организованих у 150 клубова, што показује да у Краљеву постоји веома висок степен клубске делатности. Најважнији актер је Спортски центар „Ибар“ који је, као носилац спортских активности, задужен за управљање и одржавање највећег броја спортских објеката. Постојећи спортски објекти концентрисано су распоређени око самог центра и дуж Ибра, што такође представља просторни квалитет за себе. Град издваја средства подршке за рад око 120 клубова. У претходном периоду, град је доста средстава улагао у изградњу спортске инфраструктуре – изграђена је нова мултифункционална хала на десној обали Ибра и реконструисан је Атлетски стадион. Поред стадиона, изграђена је рампа за особе са инвалидитетом чиме је омогућен лакши приступ особама са инвалидитетом спортском комплексу „Под обалом“.

3. ВИЗИЈА ГРАДА КРАЉЕВА

Краљево је град одрживог развоја који непрекидно унапређује квалитет живота својих грађана, улаже у равномеран инфраструктурни развој, развој образовања и науке и жели да се афирмише као препознатљив културни, привредни, еколошки и туристички регионални центар.

4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА

Приоритетни циљ	Мера
РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	
1. Унапређен инвестициони амбијент и услови за развој локалне привреде града Краљева	1.1. Изградња и инфраструктурно опремање инвестиционих локација у граду Краљеву 1.2. Изградња комуналне инфраструктуре у складу са потребама локалне привреде 1.3. Институционализовање сарадње науке и привреде 1.4. Програм подршке развоју привредног сектора 1.5. Стручно оспособљавање радне снаге у складу са потребама локалне привреде
2. Унапређена конкурентност пољопривредне производње и развој сеоских подручја	2.1. Израда Стратегије руралног развоја 2.2. Развој и реализација Програма подршке развоју пољопривреде 2.3. Јачање организационих, стручних и техничких капацитета ГУ за обављање послова планирања и развоја руралног развоја 2.4. Развој концепта паметних села
3. Унапређен квалитет туристичке понуде града Краљева	3.1. Израда и усвајање Програма развоја туризма 3.2. Уређење туристичког локалитета „Маглич“ 3.3. Унапређење модела финансијске подршке за развој туризма 3.4. Умрежавање регионалне туристичке понуде и развој рецептивног туризма 3.5. Развој туристичких локалитета
РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: УРБАНИ РАЗВОЈ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	
4. Унапређен плански систем града	4.1. Израда регистра постојећих планских докумената града Краљева 4.2. Измене и допуне Просторног плана града Краљева 4.3. Израда генералног урбанистичког плана Краљева 4.4. Израда планске и пројектне документације за рурална подручја
5. Унапређена саобраћајна инфраструктура у граду Краљеву	5.1. Изградња обилазнице око Краљева 5.2. Реконструкција и изградња локалних саобраћајница 5.3. Унапређење стационарног саобраћаја 5.4. Изградња бицикличких стаза на градском и приградском подручју 5.5. Реконструкција и доградња аутобуске станице у Краљеву 5.6. Развој система атмосферске канализације на територији града Краљева
6. Инфраструктурно развијено сеоско подручје	6.1. Израда Стратегије инфраструктурног развоја сеоског подручја 6.2. Изградња недостајуће саобраћајне инфраструктуре на сеоском подручју 6.3. Санација постојеће саобраћајне инфраструктуре на сеоском подручју 6.4. Завршетак радова на реконструкцији саобраћајница ка Гочу и Рудну 6.5. Санација сеоских водовода 6.6. Изградња канализационе мреже са ППОВ на сеоском подручју 6.7. Успостављање одрживог система сакупљања комуналног отпада са сеоског подручја

<p>7. Успостављен стабилан и одржив систем снабдевања водом за пиће</p>	<p>7.1. Изградња водоводног система Лопатница 7.2. Смањење губитака на систему водоснадевања 7.3. Унапређење капацитета изворишта „Жичко поље“ 7.4. Изградња бунара у Матарушкој Бањи 7.5. Изградња соларне електране у заштитној зони Водовода у циљу повећања учешћа ОИЕ у процесу водоснадевања 7.6. Успостављање лабораторије ЈКП „Водовод“ за примарни мониторинг квалитета воде</p>
<p>8. Повећање енергетске ефикасности и примене ОИЕ</p>	<p>8.1. Смањивање губитака енергије на топловодној мрежи 8.2. Дислоцирање и прелазак на гас котларнице „Зелена гора“ 8.3. Унапређење даљинског система грејања 8.4. Израда Локалног акционог плана енергетске одрживости града Краљева 8.5. Унапређење јавне расвете на територији града Краљева</p>
<p>9. Успостављен систем управљања отпадним водама</p>	<p>9.1. Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода 9.2. Изградња недостајуће мреже фекалне канализације на градском и приградском подручју 9.3. Реконструкција делова градске и приградске мреже у Краљеву 9.4. Реконструкција мреже фекалне канализације у Ушћу и Матарушкој бањи</p>
<p>10. Одрживо управљање отпадом</p>	<p>10.1. Изградња центра за управљање комуналним отпадом 10.2. Санација постојеће депоније „Кулагића – Ада“ у Краљеву 10.3. Повећање броја корисника обухваћених програмом примарне селекције отпада 10.4. Успостављање ефикасног система управљања споредним производима животињског порекла</p>
<p>11. Унапређен квалитет ваздуха</p>	<p>11.1. Унапређење локалног регистра извора загађивања 11.2. Енергетска санација и замена енергената у јавним објектима 11.3. Унапређење енергетске ефикасности домаћинства 11.4. Уређење јавних зелених површина и подизање ветрозаштитних појасева</p>
<p>12. Смањен ризик од утицаја елементарних непогода</p>	<p>12.1. Израда Стратегије смањења ризика од катастрофа 12.2. Израда катастра бујичних вода на територији града Краљева 12.3. Уређење водотокова другог реда 12.4. Планирање и спровођење мера у циљу заштите од елементарних непогода</p>
<p>Приоритетни циљ</p>	<p>Мера РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ</p>
<p>13. Унапређени услови за развој образовања</p>	<p>13.1. Јачање програма неформалног образовања за младе и одрасле 13.2. Изградња, реконструкција и санација школских објеката и пратеће инфраструктуре 13.3. Унапређење услова за образовање деце са посебним потребама</p>
<p>14. Унапређено прешколско образовање и васпитање</p>	<p>14.1. Изградња нових објеката предшколских установа чији је оснивач град Краљево 14.2. Реконструкција постојећих објеката предшколских установа чији је оснивач град Краљево</p>

	14.3. Повећање обухвата и унапређење доступности услуге Предшколске установе на руралном подручју
15. Унапређен систем социјалне заштите на територији града Краљева	15.1. Успостављање нових и даљи развој успостављених услуга социјалне заштите 15.2. Успостављање институционалних капацитета у Градској управи за спровођење, праћење и процене ефеката услуга и мера социјалне заштите 15.3. Унапређење капацитета и компетенција запослених у систему социјалне заштите 15.4. Успостављање/унапређење међусекторске и међуопштинске сарадње у обезбеђивању и пружању услуга социјалне заштите
16. Обезбеђено квалитетно и приступачно становање са адекватним условима живљења у заједници	16.1. Израда Градске стамбене стратегије 16.2. Повећање доступности стамбеног фонда лицима са нижим и средњим примањима и младим брачним паровима 16.3. Наставак изградње станова за издавање под условима непрофитног закупа 16.4. Реализација пројекта обнове насеља у Доситејевој улици после земљотреса - Урбана регенерација 16.5. Унапређење услова за ефикасније одржавање стамбених зграда
17. Унапређена спортска инфраструктура	17.1. Изградња затвореног базена 17.2. Изградња градског фудбалског стадиона 17.3. Изградња мултифункционалних спортских простора на јавним површинама 17.4. Изградња мале тренажне хале 17.5. Реконструкција постојећих спортских терена и објеката 17.6. Изградња и уређење спортског комплекса на Гочу
18. Унапређени услови за развој и организацију културних манифестација и догађаја града Краљева	18.1. Приближавање културних садржаја инвалидима (приступне рампе) 18.2. Унапређење техничких услова за обављање библиотекарске делатности 18.3. Изградња нових и реконструкција постојећих инфраструктурних капацитета за реализацију културних програма 18.4. Формирање омладинског културног центра
19. Унапређени услови за ефикасну и доступну здравствену заштиту грађана	19.1. Изградња регионалног дијагностичког центра 19.2. Реновирање просторних и проширење просторних и кадровских капацитета здравствене станица на удаљеним и сеоским подручјима 19.3. Спровођење здравствених едукативних програма 19.4. Подршка родитељству и деци у периоду раног развоја
Приоритетни циљ	Мера
	РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ДОБРА УПРАВА
20. Успостављен ефикасан систем јавне управе заснован на принципима добре управе и примени савремених технологија у раду	20.1. Унапређење услова за развој е – услуга и успостављање јединственог управног места у Градској управи 20.2. Модернизација рада месних канцеларија 20.3. Развој "паметних" сервиса у локалној самоуправи 20.4. Развој механизма за примену и праћење родне равноправности на локалном нивоу 20.5. Унапређење приступачности услуга локалне самоуправе особама са инвалидитетом 20.6. Унапређена регионална сарадња

**21. Повећана
транспарентност
рада јавне управе**

- 21.1. Успостављање ефикасних механизма за укључивање грађана у процесе консултација и планирања на локалном нивоу
- 21.2. Успостављање интерактивне базе локалних прописа
- 21.3. Унапређење градског интернет портала

4.1. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

4.1.1. SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<p>1. Привлачење и подстицај развоја инвестиција -Одлучност локалне заједнице у циљу реализације политике развоја мале привреде -Добар геостратешки положај – чвориште друмског, железничког и ваздушног саобраћаја -Успостављен Цивилни комплекс аеродрома „Морава“ Лађевци -Значајни шумски потенцијал (46,8% површине под шумом) -Расположивост природних ресурса -Постојање локалних административних капацитета</p> <p>2. Подршка развоју предузетништва и локалног привредног сектора -Развијена приватна иницијатива и предузетнички дух МСП сектора -Постојање институција за подршку привреди – Регионална привредна комора, Регионална развојна агенција -Реализација мера активне политике запошљавања у сарадњи са НСЗ и другим донаторима -Дуга традиција у металопрерађивачкој производњи</p> <p>3. Повезивање привреде, науке и локалне самоуправе</p>	<p>1. Привлачење и подстицај развоја инвестиција - Недовољна уређеност комуналне инфраструктуре у постојећим индустријским зонама - Недостатак опремљених локација за инвестирање - Неискоришћеност постојећих производних погона - Мали степен искоришћености истражених подземних термоминералних вода - Недостатак адекватне радне снаге у складу са потребама привреде -Нерешени имовинско правни односи на локацијама погодним за инвестирање</p> <p>2. Подршка развоју предузетништва и локалног привредног сектора -Низак ниво конкурентности локалне привреде -Недовољна препознатљивост и позиционирање одређених приоритетних сектора привреде -Недовољно активна удружења предузетника, привредника и пољопривредника -Слабо / недовољно искоришћени капацитети за финализацију дрвопрерађивачког сектора -Недостатак повољних финансијских средстава за микро, мала и средња предузећа (МСП сектор) -Недовољна сарадња локалне самоуправе и привредника -Недостатак кадрова специфичних профила -Недостатак Бизнис иновационих центара -Недовољно успостављених јавно-приватних партнерстава -Недовољно развијено женско, омладинско и социјално предузетништво</p> <p>3. Повезивање привреде, науке и локалне самоуправе -Недовољна повезаност привредних</p>

<p>-Постојање високошколске научне установе – Факултет за машинство и грађевинарство и испостава других високошколских установа -Постојање средњих стручних школа, стручних и техничких капацитета -Постојање ресурса у ИТ сектору</p> <p>4. Развој пољопривреде и рурални развој</p> <p>-Потенцијал за развој пољопривреде (47,4% пољопривредног земљишта) -Значај број регистрованих пољопривредних домаћинстава / газдинстава -Функционалан Савет за пољопривреду -Традиција и искуство у пољопривредној производњи -Значајне површине земљишта за развој интензивне повртарске производње -Значајне површине земљишта погодне за развој сточарства -Значајне површине земљишта за развој воћарства -Средње стручне школе (Пољопривредно-хемијска, Шумарска школа) за подршку и развој у области пољопривреде и шумарства -Постојање институција – ПССС „Ибар“, ВСИ и других институција за подршку развоја пољопривреде</p> <p>5. Развој туризма</p> <p>-Повољан географски положај – секундарно туристичко подручје највећих туристичких центара у Србији (Врњачка Бања и Копаоник) -Подстицаји града за подршку развоју сеоског туризма -Постојећи капацитети у сеоском туризму</p>	<p>субјеката, недостатак капацитета за вишу фазу прераде -Недовољна искоришћеност стручних и техничких капацитета Факултета за машинство и грађевинарство у циљу унапређења конкурентности локалне привреде</p> <p>4. Развој пољопривреде и рурални развој</p> <p>-Недостатак малих прерадних капацитета у пољопривреди -Недовољно изграђена инфраструктура на сеоском подручју (саобраћајнице, вода, канализација и др) -Уситњеност пољопривредних поседа и шума -Неповољна старосна / демографска структура становништва -Застарела механизација пољопривредних домаћинстава -Неразвијени системи за наводњавање, мали проценат наводњавања и коришћења расположивих водних ресурса -Слаба заштита од последица климатских промена и елементарних непогода -Нерегулисани бујични водотокови -Ерозивни процеси у брдско планинским подручјима -Недостатак механизма кооперације и удруживања пољопривредних произвођача -Недовољна конкуреност локалне пољопривреде на глобалном тржишту -Недовољна координација републичких стручних служби и локалне самоуправе у области развоја пољопривреде -Мало уређених водотокова</p> <p>5. Развој туризма</p> <p>-Недовољни смештајни капацитети (хотели, мотели...) -Недовољно добро одржавана туристичка сигнализација -Недовољно развијен здравствено-рекреативни туризам -Недовољно развијена инфраструктура за развој бањског туризма (Матарушка,</p>
---	---

<p>(Рудно, Лопатница,...) -Постојање Туристичке организације Краљево -Природни ресурси (планинско подручје, термалне воде, тврђаве, бање, заштићена природна добра и подручја, ...) од значаја за развој туризма -Матарушка бања која је добила статус бањског подручја, -Потенцијал за развој ловног и риболовног туризма, -Богато културно историјско наслеђе (манастири, цркве, културно историјски споменици) и развијен верски туризам -Постојећи услови за развој спортског и рекреативног туризма на планини Гоч, Столови, Рудно,... -Делимично развијена спортска инфраструктура – планинске бициклистичке стазе, планинарске пешачке стазе,... -Велики број значајних туристичких, културних и спортских манифестација -Значајан туристички капацитет Матарушке и Богутовачке бање</p>	<p>Богутовачка бања и др) и културно историског туризма (Средњовековна тврђава Маглич и др) -Недовољно развијена инфраструктура планинских, сеоских и других туристичких подручја -Нерешени имовинско правни односи на туристичким локалитетима -Недостатак обједињене туристичке понуде</p>
<p>ПРИЛИКЕ</p>	<p>ПРЕТЊЕ</p>
<p>1.Привлачење и подстицај развоја инвестиција</p> <p>-Аутопут / Моравски коридор -Повољни терени за развој већих индустријских зона -Међународни споразуми (у области трговине, економске и пословне сарадње,...) -Заинтересованост инвеститора за улагања у Србији -Могућност развоја слободних зона и логистичких / карго центара -Коришћење обновљивих извора енергије -Опредељеност државе за подстицај привлачењу инвестиција -Доступност фондова намењених развоју инфраструктуре и инвестиција -Постојање база података РПК (сарадња са дијаспором и др)</p> <p>2.Подршка развоју предузетништва и локалног привредног сектора</p>	<p>1.Привлачење и подстицај развоја инвестиција</p> <p>-Политичка, економска и енергетска нестабилност -Незаинтересованост улагача за инвестициона и привредна улагања -Одлазак инвеститора -Одлив радне снаге -Непостојање децентрализованог система одлучивања, што узрокује успоравање привлачења инвестиција -Недостатак услова за коришћење доступних фондова -Законска и административна баријера на вишим нивоима власти -Регионална конкуренција</p> <p>2.Подршка развоју предузетништва и локалног привредног сектора</p> <p>-Сива економија -Хиперпродукција кадрова и неадекватно улагање у људске ресурсе</p>

<p>-Могућност развоја предузетничких вештина уз доступне програме подршке (РПК, НСЗ, РРА, факултети, министарстава и др) -Формирање удружења, асоцијација и организација на локалном, регионалном и националном нивоу у циљу унапређења привредних капацитета, коришћења доступних фондова и заједничког наступа на тржишту -Регионална сарадња -Доступност фондова намењених финансирању програма и пројеката у области јачања конкурентности локалне привреде</p> <p>3. Повезивање привреде, науке и локалне самоуправе</p> <p>-Могућност развоја кластера, бизнис иновационих центара и др -Увођење / отварање нових образовних профила у складу са потребама привреде -Могућност активирања радно способног становништва у циљу стицања додатних знања и вештина (обуке и програми преквалификације, доквалификације, стручног оспособљавања и др) -Могућност примене иновација у производњи (иновације у области зелене енергије и др) -Регионално повезивање -Могућност примене механизма ЈПП</p> <p>4. Развој пољопривреде и рурални развој</p> <p>-Могућност унапређења конкурентности локалне пољопривреде у циљу смањења увоза пољопривредних производа на националном нивоу -Могућност развоја економских активности на сеоском подручју -Могућност умрежавања и повезивања стручних и образовних капацитета са локалном пољопривредом -Могућност отварања и јачања задруга -ЕУ и други донаторски фондови за развој пољопривреде -Потенцијал за развој прерађивачког</p>	<p>-Смањење сировинске базе -Непостојање децентрализованог система одлучивања -Неусаглашеност прописа и надлежности између националног и локалног нивоа -Неповољни кредитни аранжмани (краткорочни и дугорочни) -Неизвесност у макроекономском смислу -Прекомерна експлоатација појединих ресурса -Глобалне климатске промене</p> <p>3. Повезивање привреде, науке и локалне самоуправе</p> <p>-Постојање занимања са неадекватним знањима, вештинама и компетенцијама</p> <p>4. Развој пољопривреде и рурални развој</p> <p>-Миграције становништва са села -Гашење сеоских домаћинстава -Недовољно мера и програма за мотивисање и повратак младих на село -Недовољна подршка за развој и унапређење руралне, друштвене и остале инфраструктуре на сеоском подручју -Нелојална конкуренција -Недостатак домаћег откупа -Природне катастрофе и глобалне климатске промене -Лоше стање и лош однос према екологији и заштити животне средине (коришћење хербицида, фунгицида и других средстава)</p> <p>5. Развој туризма</p> <p>-Недовољна заинтересованост локалних и страних улагача за инвестиционо улагање у туристичку понуду на подручју града Краљева -Политичка, економска и енергетска нестабилност -Регионална конкуренција -Миграције становништва -Низак степен пратећих услуга</p>
---	--

<p>сектора у пољопривреди</p> <p>5. Развој туризма</p> <ul style="list-style-type: none"> -Могућност коришћења природних и културних ресурса у туристичке сврхе -Сарадња са школама и факултетима у циљу подршке развоју туризма -Основана Туристичка организација регије „Копаоник“ -Могућност повезивања пољопривреде, привреде и туристичке понуде -Могућност реализације пројеката и програма из области туризма по моделу ЈПП -Фондови за подстицај развоја туризма и унапређење туристичке понуде 	
--	--

4.1.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1: Унапређен инвестициони амбијент и услови за развој локалне привреде града Краљева

Град Краљево је у циљу подизања конкурентности локалне привреде уз подршку Сталне конференције градова и општина (СКГО) урадио детаљну анализу привредних сектора, дефинисао приоритетне секторе (металопрерађивачка индустрија, дрво-прерађивачка индустрија и производња намештаја, прехранбено-прерађивачка индустрија). Такође, израђена је анализа ланца вредности металског сектора (као једног од најконкурентнијег сектора) и започето је спровођење активности у циљу брендирања металског сектора.⁷

Додатно, град Краљево спроводи различите мере подршке у циљу самозапошљавања и запошљавања (реализација мера активне политике запошљавања у сарадњи са НСЗ, подршка почетницима у пословању, реализација пројеката подршке запошљавању младих и сл.), а такође обезбеђује и донаторска средства кроз пројекте који се суфинансирају средствима из међународних програма.

Приоритети града у наредном периоду односе се на успостављање услова за даљи развој локалне привреде и привлачење нових инвестиција. Основни кораци које ће град предузети у том смеру су: рад на обезбеђивању нових, инфраструктурно и комунално обезбеђених радних зона, унапређење инструмената подршке микро и малим предузећима са територије града, подстаћи развој омладинског и женског предузетништва и обезбедити програме подршке примене иновативних технологија у производњи у циљу смањења негативних утицаја на животну средину, као и успостављање јаче сарадње између науке и привреде али и међу самим учесницима у привредном животу кроз различите моделе повезивања.

⁷ Студије и анализе урађене у оквиру пројекта "Пакет подршке СКГО" доступни на сајту града Краљева <https://www.kraljevo.rs/dokumenti/strateska-dokumenta/>

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 8: Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све

Подциљ 8.5: До 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности

Подциљ 8.2: Постизање виших нивоа економске продуктивности кроз диверсификацију, технолошку надоградњу и иновације, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број незапослених на тржишту рада	Број	2022.	6.370	2030.	5.000	Статистички годишњак Републике Србије
Број новооснованих привредних друштава	Број	2022.	94	2030.	105	Агенција за привредне регистре
Број новооснованих предузетничких радњи	Број	2022.	660	2030	700	Агенција за привредне регистре

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 20: Предузетништво и индустријска политика

Мере за остваривање приоритетног циља 1:

Мера 1.1. Изградња и инфраструктурно опремање инвестиционих локација у граду Краљеву
<p>Опис: У циљу обезбеђивања одговарајуће инвестиционе понуде потребно је да се у складу са планским документима обезбеде нове инвестиционе локације и прибаве у својину града, као и да се припреми техничка документација и изведу радови на њиховом инфраструктурном опремању. Изградњом и опремањем инвестиционих локација обезбедиће се услови за реализацију нових инвестиционих пројеката у граду Краљеву, отварање нових радних места и унапређењу локалног економског развоја.</p> <p>У циљу унапређења услова за пословање у индустријским зонама и унапређења услова за прилагођавање на измењене климатске услове, неопходно је да се спроведу следеће активности: Одводњавање индустријске зоне Шеовац, Изградња саобраћајне и комуналне инфраструктуре (обилазница) у индустријској зони Спортски аеродром и др. На тај начин ће се унапредити услови за пословање и смањити негативне последице климатских промена.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: око 770.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми</p> <p>Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево – Градска управа, Република</p>

<p>Србија – Програм подршке економском развоју Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 1.2. Изградња комуналне инфраструктуре у складу са потребама локалне привреде</p>
<p>Опис: У циљу унапређења услова за пословање привредника који послују у осталим пословним зонама, и подручјима мешовите намене постоји потреба за унапређењем инфраструктуре: саобраћајница, паркинг површина, комуналне инфраструктуре (водоснабдевање, одвођење фекалних и атмосферских вода, сакупљање комуналног отпада и др.). У том смислу потребно је припремити акциони план, донети потребна планска и друга акта и за сваки појединачни пројекат припремити потребну техничку документацију и извршити реализацију.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: у годишњем износу око 50.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 1.3. Институционализовање сарадње науке и привреде</p>
<p>Опис: У циљу унапређења услова за развој предузетничког сектора заснованог на знању и примени нових технологија у раду, планирано је да се успостави Бизнис иновациони центар (или технолошки парк). На тај начин ће се обезбедити ефикаснија сарадња локалних факултета и предузетничког сектора и тиме допринети конкурентнијој производњи. У циљу реализације ове мере неопходно је да се обезбеди одговарајући простор, изврши његово опремање и успостави одговарајући модел управљања.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: око 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: Факултет за машинство и грађевинарство Краљево Период спровођења: дугорочно, 2025-2030.</p>
<p>Мера 1.4. Програм подршке развоју привредног сектора</p>
<p>Опис: У циљу подстицаја локалном економском развоју планирано је да се на основу детаљних анализа привредног сектора града Краљева припреме одговарајући програми подршке развоју сектора малих и средњих предузећа, развоја иновативних делатности и развоја омладинског, женског и социјалног предузетништва, који ће се у наредном периоду имплементирати. У циљу подршке привредном сектору да своју производњу ускладе са стандардима смањења негативних утицаја на животну средину планирано је да се на основу детаљне анализе стања и потреба припреми одговарајући програм подстицаја локалном привредном сектору за примену нових технологија, примену обновљивих извора енергије, декарбонизације производње ...</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: око 10.000.000,00 динара годишње Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: Регионална привредна комора Моравичког и Рашког управног округа, Регионална агенција за просторни и економски развој Рашког и Моравичког округа, Канцеларија за младе</p>

Период спровођења: дугорочно, 2024 – 2030.
Мера 1.5. Стручно оспособљавање радне снаге у складу са потребама локалне привреде
Опис: Мера подразумева подршку града спровођењу одговарајућих програма едукације и стручног оспособљавања радне снаге на тржишту рада према потребама локалне привреде. Координисаном сарадњом са НСЗ и институцијама подршке пословању очекујемо да ће се унапредити услови за пословање локалне привреде и допринети смањењу незапослености.
Процена потребних финансијских средстава: око 10.000.000,00 динара годишње Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: Национална служба за запошљавање Период спровођења: дугорочно, 2024 – 2030.
Поред наведених мера град Краљево планира да покрене активности на анализи и изради елабората/студије оправданости у циљу планирања и изградње „Сајмишта“ у Краљеву. Елаборат/студија ће садржати детаљну анализу и ефекте реализације овог пројекта на пословање локалне привреде. Такође, град ће наставити да припрема и спроводи активне мере политике запошљавања које се дефинишу локалним акционим планом, да промовише инвестиционе потенцијале, да ради на јачању конкурентности локалне привреде, позиционирању и брендирању приоритетних сектора, промоцији и развоју предузетништва, анализи стања и сагледавању потреба за промену образовних профила у средњим школама, и сл.

4.1.3. Приоритетни циљ 2: Унапређена конкурентност пољопривредне производње и развој сеоских подручја

На основу података преузетих од Управе за аграрна плаћања на дан 23.4.2024. године, на територији града Краљева има 7.956 регистрованих пољопривредних газдинстава, од чега је новорегистрованих у 2024. години 314.

Старосна структура:	До 30 година	од 30 до 40 година	од 40 до 50 година	од 50 до 60 година	од 60 до 70 година	преко 70 година
	142	407	783	1.550	2.173	2.901

Полна структура:	М	Ж
	5.828	2.128

На основу земљишног капацитета можемо закључити да развој пољопривреде овог подручја треба усмеравати ка специјализацији пољопривредних газдинстава ка сточарској производњи у складу са микро регионом у којем се ПГ налази у складу и са климатским сценаријом.

Краљево је препознало потребу да се мере пољопривредне политике усмере ка оснаживању жена и младих као управљача, доносиоца одлука у пољопривреди и власница земље. Међутим, демографска слика ПГ се изузетно споро мења, те су старији од 65 година доминантна категорија носилаца ПГ. Одрживи развој пољопривреде и

руралног подручја захтева да буде заснован на праћењу нових технологија, стручном усавршавању и константном трансферу знања и информација.

Задружни сектор би требало да представља значајну компоненту руралног развоја. У оквиру Регионалне привредне коморе Рашког и Моравичког округа Краљево постоји Задружни савез који својом активношћу даје допринос даљем развоју задругарства и пољопривреде на подручју града и региона који покрива регионална привредна комора.

Стога се и мере дефинисане Планом развоја за наредни период, поред дефинисања стратешког оквира и обезбеђивања квалитетније инфраструктуре, односе на даље повећање подршке и унапређење конкурентности жена и младих, повезивању пољопривредних произвођача и увођењу и примени нових технологија у пољопривредној производњи.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 2: Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду

Подциљ 2.3: До 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде

Подциљ 2.а: Повећати инвестирање, укључујући кроз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијенијим земљама

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Износ средстава ЈЛС опредељених за подршку пољопривреди	РСД	2023.	75.000.000,00	2030	Повећање за најмање 30%	Буџет града Краљева
Број подржаних ПГ кроз инвестиције у физичку имовину РПГ	Број	2023.	121	2030	150	Извештај о реализацији Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја
Удео ПГ	%	2023.	25	2030	30	Управа за

газдинстава чији су носиоци жене у укупном броју пољопривредних газдинстава (%)						аграрна плаћања Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
Удео ПГ чији су носиоци млади испод 30 година у укупном броју ПГ (%)	%	2023.	1,5	2030	5,0	Управа за аграрна плаћања Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље број 11 - Пољопривреда и рурални развој, Поглавље 20: Предузетништво и индустријска политика

Мере за остваривање приоритетног циља 2:

<p>Мера 2.1. Израда Стратегије руралног развоја</p> <p>Опис: На подручју града Краљева највеће учешће у површини од 47,4% имају пољопривредни ресурси. Структуру пољопривредног земљишта укупне површине од 72.498 ха чине највише 31,7% ораничне површине (23.000 ха), ливаде 24,8% (18.000 ха) и 31,7% пашњаци површине (23.000 ха), и исте су углавном у својини грађана. Шумски ресурси заузимају 46,8% од укупне површине (просек за РС 27,5%), што указује да је територија града богата шумама. Власничка структура шума на територији града Краљева показује да је 62% шума и шумског земљишта у државном власништву, а 38% у својини грађана.</p> <p>С обзиром да на руралном подручју града Краљева живи 47% становништва, да је пољопривреда један од значајних ресурса, да град обилује значајним природним ресурсима, као и чињенице да не постоји одговарајућа комунална инфраструктура, може се закључити да постоји потреба за унапређење услова за живот и услова за развој економских активности на руралном подручју.</p> <p>Имајући у виду наведено, планирана је мера која се односи на израду свеобухватног планског документа у области руралног развоја. Плански документ (Стратегија) ће садржати детаљну анализу стања у области пољопривреде и руралног развоја, циљеве, мере и активности ради даљег подстицања и подршке развоју пољопривреде на територији Краљева.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: Око 2.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево, Савет за пољопривреду</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ПССС Краљево</p> <p>Период спровођења: средњерочно, 2024-2026.</p>
<p>Мера 2.2. Развој и реализација Програма подршке развоју пољопривреде</p> <p>Опис: Основне активности при реализацију овог задатка су следеће:</p> <p>- Мере за унапређење конкурентности пољопривредних газдинстава са посебним фокусом на младе пољопривреднике и жене носиоце пољопривредних газдинстава (мере финансијске и нефинансијске подршке)</p> <p>У постојећем Програму подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја града Краљева дефинисане су мере за финансијску подршку сектору пољопривреде. Основна идеја ове мере јесте повећање учинка постојећег модела</p>

финасијске подршке сектору пољопривреде.

Ова мера ствара могућности за самозапошљавање, као и за повећање вредности примарних пољопривредних производа. Подршка за инвестирање у поменуте активности унапредиће конкурентност пољопривредних газдинстава на тржишту. Повећањем прихода газдинстава унапредиће се и њихов економски положај, а самим тим омогућити бољи квалитет живота у руралним подручјима и смањити стопе депопулације на руралном подручју.

У том циљу је планирана мера подршке регистрованим пољопривредним произвођачима с посебним фокусом на младе и жене носиоце пољопривредних газдинстава (мере финансијске и нефинансијске подршке) за унапређење пољопривредне производње, производњу на традиционални начин, као и покретање прераде пољопривредних производа, уз одрживо и ефикасно коришћење природних и људских ресурса.

Ова мера ће се постићи кроз реализацију више пројеката усмерених на: унапређење постојећих програма подршке на локалном нивоу и дефинисању нових програма, унапређење прераде пољопривредних производа на породичним газдинствима, подстицање производње на традиционални начин, подршку ширењу аутохтоних сорти у воћарству, сточарству, унапређење производње млека и млечних производа, унапређење сточарске производње кроз повећање продуктивности и конкурентности газдинстава младих пољопривредних произвођача, промотивне активности, подршку умрежавању и другим пројектима финансијске и нефинансијске подршке који ће фокус ставити на младе и жене носиоце пољопривредних газдинстава.

- Мере подршке подстицању удруживања и развоја задругарства

Обнова и развој земљорадничких задруга на принципу удруживања пољопривредника ради заједничког наступа на тржишту, повољније набавке репроматеријала, складиштења и пласмана пољопривредних производа, као и заједничког коришћења опреме, заједничког истраживања тржишта и заједничког пласмана робе су основни услови унапређења пољопривредне производње којима треба посебно посветити пажњу. Доступни национални фондови су један корак у правцу ревитализације и обнове задругарства које је имало дугу и успешну традицију.

Ова мера је планирана у циљу подстицања и јачања задругарства и удруживања пољопривредника. Мера обухвата низ активности које су фокусиране на пружање стручне, финансијске и нефинансијске подршке у даљем развоју задругарства, јачању постојећих и формирању нових задруга.

-Подстицање развоја прерађивачких капацитета у области пољопривреде у сеоским домаћинствима

Интезивна и специјализована пољопривредна производња представља добру базу за развој прерађивачких капацитета.

Подстицање развоја прерађивачких капацитета у области пољопривреде представља један од приоритета како на националном тако и на локалном нивоу. Кроз јачање прерађивачких капацитета допринеће се вишој фази прераде у пољопривреди, стварању услова за бољи откуп и пласман на тржиште, и самим тим повећању конкурености локалне економије, посебно у агросектору.

Ова мера је фокусирана на подстицање развоја прерађивачког сектора и обухватиће низ активности од успостављања сарадње са кључним учесницима, покретања заједничких иницијатива, промоције, обезбеђивања потребне инфраструктуре и других мера финансијске и нефинансијске подршке.

Подстицање развоја органске пољопривредне производње - Подстицање развоја органске пољопривредне производње има значајне предности како за околину, тако и за здравље људи. Подршка локалне самоуправе се може реализовати кроз: едукацију и саветовање, спровођење програма субвенција за пољопривреднике који се определе за

<p>органску производњу, развој инфраструктуре која је неопходна за органску производњу, промовисање органских производа кроз кампање, наступе на месним догађајима, и привлачење пажње јавности на значај органске пољопривреде за здравље, околину и локалну економију и др.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: око 600.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево, Савет за пољопривреду Други учесници у спровођењу мере: Регионална привредна комора Моравичког и Рашког округа Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 2.3. Јачање организационих, стручних и техничких капацитета ГУ за обављање послова планирања и развоја руралног развоја</p>
<p>Опис: Формирање организационе јединице радног тела у коме ће се објединити послови планирања и развоја руралне инфраструктуре и развоја пољопривреде. Мера је планирана како би се обезбедила координисана сарадња надлежних органа у области пољопривреде и како би се ојачали организациони, стручни и технички капацитети Градске управе за обављање послова планирања и развоја руралног развоја. Мера обухвата више активности и пројеката који су усмерени на координисану сарадњу и институционално позиционирање организационе јединице у Градској управи која ће се бавити пословима планирања и развоја руралног развоја, затим и активности и пројекте који за циљ имају јачање кадровских, стручних и техничких капацитета надлежне организационе јединице.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: око 3.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: / Период спровођења: дугорочно, 2025-2030.</p>
<p>Мера 2.4. Развој концепта паметних села</p>
<p>Опис: Концепт „Паметна села“ је концепт који има за циљ да се квалитет живота у руралним областима изједначи са начином живота у градовима како би се дошло до равномерније прерасподеле становништа и смањења негативних демографских трендова.   Концепт који тражи одговоре на питања како кроз дигиталне и социјалне иновације креирати радна места и зауставити одлазак људи из руралних простора. Овај концепт би требало да осигура добре услове за живот на селу, односно даје одговоре на питање како се руралне услуге као што су здравство, социјалне услуге, образовање, енергетика, транспорт, малопродаја - могу побољшати и учинити одрживијим увођењем алата за информациону и комуникациону технологију и кроз акције и пројекте које воде заједнице.   Мера обухвата планирање и реализацију концепта који ће се имплементирати кроз пројекте у „пилот“ селима које ће бити примери добре праксе и осталим руралним подручјима за реализацију наведеног концепта.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 100.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ПССС Краљево Период спровођења: дугорочно, 2027-2030.</p>

**Поред наведених мера у периоду до 2030. град Краљево ће наставити активности на спровођењу процеса комасације у циљу укрупњавања пољопривредних парцела на сеоском подручју.
Мере развоја руралне инфраструктуре су обрађене у области инфраструктурног развоја – Поглавље 6.**

4.1.4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3: Унапређен квалитет туристичке понуде града Краљева

Град Краљево поседује ресурсе неопходне за развој свих видова континенталног туризма. Најважнији ресурси на подручју града су:

1. Природни: заштићена природна добра, и добра у процедури заштите (Парк природе Голија, Резерват биосфере Голија – Студеница, Резерват природе Гоч-Гвоздац, Предео изузетних одлика Столови, Жељин и планине Јелица) споменик природе „Лојаник“, бањска подручја са природним термалним и термоминералним изворима, реке Ибар и Западна Морава.

2. антропогени: споменици културе, (Студеница, Жича, Маглич и др.), град као посебна целина, сеоски туризам (комбинација природних лепота и домаће, здраве хране), манифестације културе.

Краљево располаже значајним смештајним капацитетима. Наиме, туристички и угоститељски објекти располажу са укупно 615 соба и 1.356 лежаја. На територији града Краљева налази се 8 хотела који располажу са 383 лежаја и 6 коначишта са укупно 151 лежајем. На Гочу се налазе два објекта (Дечје одмаралиште „Гочко“ и хотел „Добре воде), који располажу са 247 лежаја.

Што се тиче приватног смештаја, у 18 села са територије града Краљева у 87 домаћинстава (91 решење о категоризацији) на располагању је 575 лежаја.

Матарушка Бања је изузетан потенцијал са становишта здравствено рекреативног туризма. Специјална болница и рехабилитациони центар „Агенс“, лечилиште Матарушка и Богутовачка бања и Геронтолошки центар су установе које су веома значајне за привредни развој Краљева. Потребно је осмислити подршку (инфраструктурну, финансијску, логистичку) како би се услуге ових установа побољшале а капацитети проширили.

Имајући у виду чињеницу да је старосна структура неповољна (у смислу већег броја старијег становништва), може се закључити да ће у наредном периоду расти потреба за услугама у рехабилитационим центрима, лечилиштима и геронтолошким домовима, па сходно томе треба планирати и инвестирати у бању. Слична ситуација, када је у питању старење становништва је свуда у свету. Потенцијали Матарушке Бање су значајни а недовољно искоришћени. Такође, ово је један од начина да се привуку и туристи и корисници из иностранства. Када су у питању потребни кадрови, могуће је планирати обуке за болничаре, геронтодомаћице, масере, терапеуте, собарице, хигијеничаре и слично.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 8: Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све

Подциљ 8.9: До 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број туриста на годишњем нивоу	број	2023.	24.400	2030.	40.000	База података РЗС
Број ноћења на годишњем нивоу	број	2023.	156.910	2030.	180.000	База података РЗС

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 20 - Предузетништво и индустријска политика

Мере за остваривање приоритетног циља 3:

Мера 3.1. Израда и усвајање Програма развоја туризма

Опис: У циљу планирања развоја туризма, неопходно је урадити детаљну анализу туристичких потенцијала/ Студију, која ће бити основ за израду Програма развоја туризма. Програмом ће се дефинисати циљеви и приоритетне мере и активности које ће допринети унапређењу и развоју туризма и туристичке понуде града. Анализом туристичких потенцијала стећи ће се дубљи увид у различите атрибуте и предности подручја, на основу чега можемо ефикасније искористити постојеће ресурсе и потенцијале. Ово нам омогућава да развијемо конкурентску предност и идентификујемо потенцијале у туризму које би могле да нас издвоје на ширем туристичком тржишту. Важно је да се планирање спроведе у складу са потенцијалима у оквиру природних, културних и друштвених фактора како би се избегло нерационално коришћења ресурса и штетан утицај на околину.

Програм развоја туризма заснован на анализи потенцијала ће нам пружити сасвим јасне и мерљиве циљеве и тиме допринети ефикаснијем планирању и управљању развојем. Кроз постојано праћење и анализу резултата, можемо на време препознати промене и прилагодити наше активности како бисмо постигли што боље резултате.

Процена потребних финансијских средстава: 2.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево

Други учесници у спровођењу мере: Туристичка организација Краљева

Период спровођења: средњерочно, 2024-2026.

Мера 3.2. Уређење туристичког локалитета „Маглич“

Опис: Учешће града и његових институција у изради планске и пројектне документације, обезбеђивање одговарајућих дозвола и суфинансирање пројекта који је Влада Републике Србије препознала као значајан локалитет. Влада Србије је и припремила акциони план за унапређење туристичких ресурса средњовековног града Маглич и Долине Ибра. Као приоритетна активност дефинисана је изградња прилаза средњовековној тврђави Маглич, што подразумева изградњу одговарајућег паркинга,

<p>пасареле преко Ибарске магистрале и моста преко реке Ибар. За реализацију ове активности обезбеђена су потребна средства. У плану је израда Студије оправданости проглашења туристичког простора и стратегијски Мастер план развоја туризма. Такође, у подножју тврђаве Маглич, планирана је изградња комплекса средњовековног села и туристичких садржаја са пратећом инфраструктуром.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 700.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, надлежна Министарства Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 3.3. Унапређење модела финансијске подршке за развој туризма</p>
<p>Опис: Кроз ову меру планиране су активности које подразумевају унапређење и повећање смештајних капацитета (рурални туризам, сеоски туризам, еко кампови и др) и обогаћивање понуде увођењем нових садржаја, програма услуга и производа за задовољење туристичке тражње. Планиране су мере у циљу даљег мотивисања локалног становништва да се укључи у туристичке токове и да прихвате туристе, што би утицало на повећање запослености у руралним подручјима. Такође, ова мера подразумева обуку сеоског становништва око опхођења са гостима, учење страних језика, рад на рачунару итд.   У циљу развоја сеоског туризма и подршке сеоским туристичким домаћинствима, град Краљево од 2016. године спроводи програм доделе подстицајних средстава за развој сеоског туризма. Град је у 2023. години планирао средства за ове намене.   У наредном периоду потребно је планирати мере и активности за развој рецептивног туризма и других видова туризма у складу са приоритетима и мерама које ће се ближе дефинисати Програмом развоја туризма.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: на годишњем нивоу око 10.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: Туристичка организација Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 3.4. Умрежавање регионалне туристичке понуде и развој рецептивног туризма</p>
<p>Опис: Умрежавање регионалне туристичке понуде Краљева представља важан процес којим се ствара синергија између различитих локација и туристичких ресурса у окружењу града Краљева. Оваква врста умрежавања може побољшати конкурентност региона на туристичком тржишту и допринети укупном развоју туризма.   У циљу унапређења услова за умрежавање регионалне туристичке понуде и развој рецептивног туризма, потребно је планирати мере и пројекте, у складу са приоритетима које ће дефинисати Програм развоја туризма. Процес умрежавања почиње идентификацијом и анализом свих туристичких ресурса и атракција у региону Краљева, координацијом и сарадњом са локалним заједницама у региону, што је основ за планирање и спровођење мера регионалне туристичке понуде.</p>

Процена потребних финансијских средстава: око 5.000.000,00 динара
Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево

Други учесници у спровођењу мере: Туристичка организација Краљево

Период спровођења: дугорочно, 2026-2030.

Мера 3.5. Развој туристичких локалитета

Опис: Ова мера подразумева планирање и изградњу инфраструктуре као предуслова за развој туристичке понуде. Кроз ову меру планиране су активности које се односе на изградњу саобраћајне, комуналне и туристичке инфраструктуре од значаја за развој:

- бањске туристичке понуде (Матарушка и Богутовачка бања)
- планинске туристичке понуде (планина Гоч, Столови, Жељин и др.)
- туристичке понуде у области сеоског и еко туризма (Рудно, Лопатница, Студеница и друга заштићена природна добра на територији града Краљево и др)
- културно историјске и верске туристичке понуде

Мера подразумева детаљно планирање и спровођење сваког појединачног пројекта кроз израду планских документата, израду техничке документације, решавање имовинско правних односа и саму изградњу и опремање локалитета.

Процена потребних финансијских средстава: 350.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево

Други учесници у спровођењу мере: Туристичка организација Краљево

Период спровођења: дугорочно, 2024 -2030.

Поред наведених мера град Краљево планира да ради на:

Развоју дестинацијске менаџмент организације у туризму, Промоцији и унапређењу туристичке понуде, Успостављању ефикасног система координације активности свих установа које се баве туризмом и система праћења статистичких и других показатеља развоја туризма, Унапређењу људских ресурса у угоститељству и туризму и спровођењу континуиране едукације људских ресурса (кадрова важних за унапређење туризма, дигиталне вештине за локално становништво...)

4.2. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: УРБАНИ РАЗВОЈ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

4.2.1. SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Повољан геостратешки положај - Богатство природних ресурса (планине, подземне воде, термални и минерални извори, руде, заступљеност шума, ораница, ливада, пашњака, воћњака) - Богатство културно историјског наслеђа, заштићена и очувана природна и културна добра 1. Израда просторних и урбанистичких планова и техничке документације - Покривеност територије града планским документима - Значајна територија града се налази у заштићеном подручју (СРП Гоч-Гвоздац, ПИО Желјин, ПИО Столови) 2. Развој саобраћајне инфраструктуре - Добра саобраћајна повезаност - Развијена мрежа локалних и регионалних саобраћајница - Добра повезаност са градовима у окружењу - Добро распоређена путна и железничка мрежа - Задовољавајућа густина локалне путне мреже (450 км градске мреже и 326 км општинских путева) - Локални савет за безбедност саобраћаја - Стратегија безбедности саобраћаја 3. Развој комуналне инфраструктуре - Развијена водоводна мрежа у граду и појединим приградским 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољно средстава за изградњу и одржавање инвестиција - Заштита животне средине 1. Израда просторних и урбанистичких планова и техничке документације - Недостатак применљиве планске документације за сеоска подручја - Недостатак планске документације нижег реда за приградска и сеоска подручја - Недостатак пројектно техничке документације за инвестиционе и развојне пројекте града 2. Развој саобраћајне инфраструктуре - Непостојање обилазнице око града - Велико саобраћајно оптерећење - Непостојање јавних гаража и недостатак паркинг места у центру града - Недовољан број бицикличких стаза - Недостатак и недовољна изграђеност локалних путева на сеоском подручју - Недостатак пешачких стаза поред саобраћајница на сеоском подручју 3. Развој комуналне инфраструктуре - Недовољно локалних финансијских средстава за изградњу, развој и одржавање комуналне инфраструктуре

<p>насељима</p> <ul style="list-style-type: none"> - Значајне резерве воде из водосистема Студеница – Лопатница - Успостављен савремени систем коришћења и управљања водним ресурсима (систем даљинског управљања, математички модел, дигитализована мрежа, ГИС) - Добра инфраструктурна покривеност градског и приградског дела града - Постојање споразума са градовима и општинама из окружења о успостављању регионалне депоније - У току изградња постројења за пречишћавање отпадних вода - Развијен јавни сектор – ЈП и ЈКП - Топлифициран центар града - Покривеност гасном мрежом у широкој зони урбаних делова града <p>4. Развој инфраструктуре у руралним подручјима</p> <ul style="list-style-type: none"> - Повољни услови за развој економских активности на руралном подручју - Људски ресурси на руралном подручју (47% становништва живи на руралном подручју) - Регистрован велики број пољопривредних домаћинстава - Велики број сеоских водовода, - Велики број изграђених домова културе 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатак студије развоја и проширења водоснабдевања - Недостатак система за предтретман воде у изворишту Жичко поље и недостатак насипа - Део дистрибутивне мреже изграђен од неодговарајућег материјала и неодговарајућих профила - Недостатак система за додатну дезинфекцију воде у дистрибутивној мрежи - Недостатак документације и неизграђеност система водоснабдевања Лопатница - Недостатак постројења за пречишћавање отпадних вода - Недостатак инфраструктуре за одрживо управљање отпадним водама - Недостатак атмосферске канализације у приградским деловима града - Недовољно развијена фекална канализациона мрежа - Неадекватно управљање комуналним отпадом - Непостојање регионалне депоније - Непостојање примарне и секундарне селекције отпада; - Непостојање припремљене пројектно техничке документације за инфраструктурне пројекте - Недостатак уређених парковских површина - Недостатак простора за проширење градског гробља <p>4. Развој инфраструктуре у руралним подручјима</p> <ul style="list-style-type: none"> - Неравномеран развој територије града - Некоординисан развој инфраструктуре на сеоском подручју-непостојање стратегија развоја руралног подручја - Недостатак пројектне документације за инфраструктурне пројекте - Недостатак услова за развој и управљање комуналним делатностима на сеоском подручју - Недефинисано, неорганизовано и нестручно управљање сеоским водоводима, без адекватне контроле квалитета услуге - Недовољна техничка опремљеност
--	---

<p>5. Енергетска ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Покренути програми унапређења енергетске ефикасности јавних зграда и јавне расвете - Успостављени програми подршке инвестиционог одржавања и унапређења својстава зграда на територији града Краљева - Повољни услови за коришћење обновљивих извора енергије (соларна и био маса) - Покренути програми подршке унапређења енергетске ефикасности и примене ОИЕ у индивидуалним објектима <p>6. Регулисање и уређење водотокова</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хидропотенцијал реке Ибар, Западна Морава и Гружа - Инсталисана снага постојећих ТС која задовољава потребе већег дела подручја града Краљева - Развијена инфраструктура за деловање и комуникацију у кризним ситуацијама - Уређено корито реке Ибар у делу градске зоне - Споразум о сарадњи 18 локалних самоуправа у сливу Западне Мораве у области смањења ризика од катастрофа 	<p>објеката МЗ и других јавних објеката на сеоском подручју</p> <p>5. Енергетска ефикасност</p> <ul style="list-style-type: none"> - Непостојање акционог плана енергетске ефикасности - Недовољна искоришћеност обновљивих извора енергије (биомаса, соларна енергија итд.) - Лоша енергетска ефикасност зграда и јавних објеката - Велики број јавних објеката користи скупе енергенте (мазут, лож уље) за загревање простора <p>6. Регулисање и уређење водотокова</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недостатак одбрамбених насипа на Ибру и Западној Морави - Нерегулисани бујични водотокови - Ерозивни процеси у брдско планинским областима - Недостатак обучених људских капацитета за систем цивилне заштите
<p>ПРИЛИКЕ</p>	<p>ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Стручна и финансијска помоћ надлежних министарстава и међународних организација - Стручна и финансијска помоћ РС и ЕУ за потребе изградње ППОВ - Доступност фондова намењених развоју инфраструктуре и инвестиција - Аеродром „Морава“ - Могућности развоја логистичког центра и слободних зона у непосредној близини аеродрома - Аутопут Моравски Коридор - Електроенергетски потенцијал и могућност коришћења 	<ul style="list-style-type: none"> - Неравномеран регионални развој - Лоша демографска слика - Миграције становништва - Недостатак инвестиционих средстава - Високи захтеви ЕУ - Природне катастрофе и климатске промене - Конфигурација терена - Клизашта - Лимитиране надлежности општина - Недовољно средстава за финансирање капиталних пројеката - Скупи кредити - Спора примена закунске регулативе и прописа

<p>обновљивих извора енергије</p> <ul style="list-style-type: none"> - Опредељеност државе за унапређење и модернизацију железнице - Реализација пројеката по моделу ЈПП - Регионална депонија - Могућност примене нових технологија у циљу унапређења рада ЈКП - Могућност коришћења доступних фондова за рурални развој - Развој телекомуникација 	<ul style="list-style-type: none"> - Политичка, економска и енергетска нестабилност - Неразвијен/нефункционалан железнички саобраћај - Неелектрифицираност пруга, укрштање у нивоу са путним правцима, пролазак кроз градско језгро - Превелика употреба фосилних горива у систему грејања - Разуђена села - Нерешени имовинско-правни односи - Неусаглашеност прописа и надлежности између националног и локалног нивоа
---	---

4.2.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4: Унапређен плански систем града

Урбанистичко и просторно планирање су средства за спровођење политике урбаног и просторног развоја у планове и активности, као и пружања повратних информација за потребе њеног прилагођавања. Из тог разлога, планска документа, представљају главно и најбитније средство у спровођењу те политике. Процес израде планских докумената обухвата њихову израду и усвајање, па је зато ова два процеса неопходно повезати у јединствен процес, мониторингом и евалуацијом – сталним и активним праћењем промена у простору, тј. сагледавањем физичких, економских, друштвених и еколошких промена.

За подручје града, у складу са националним и регионалним плановима, урађен је Просторни план за период од 2010 – 2020 године, Генерални урбанистички план, као и већи број планских докумената нижег реда који се односе углавном на уже подручје града. У овој области, један од кључних проблема који је уочен је недостатак планских докумената нижег реда, посебно за сеоска подручја, што значајно успорава услове за развој инфраструктуре и економије на сеоком подручју.

Из тог разлога, у оквиру ове мере радиће се на изради регистра постојећих планских докумената, изради нових планских докумената и изменама и допунама Просторног плана града, а све у циљу стварања услова за развој инфраструктуре и економије на целој територији града.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Подциљ 11.3 До 2030. унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање и управљање људским насељима у свим земљама.

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број усвојених просторних и урбанистичких планова	број	2023.	59	2030.	65	Извештај Одељења за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности
Покривеност територије планским документима (плановима генералне и детаљне регулације)	%	2023.	8,62	2030.	10	Извештај Одељења за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности
Покривеност руралних подручја планским документима	%	2023.	3,8	2030.	8	Извештај Одељења за урбанизам, грађевинарство и стамбено-комуналне делатности

Веба (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље број 22 Регионална политика и координација структурних инструмената

Мере за остваривање приоритетног циља 4:

<p>Мера 4.1 Унапређење регистра постојећих планских докумената града Краљева</p> <p>Опис: У оквиру ове мере планирано је да се наставе даље активности на унапређењу постојећег регистра свих важећих планских докумената града Краљева. База података – регистар би се применом методологије отворених података учинио доступним свим заинтересованим странама и широј јавности.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 2.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 4.2 Измене и допуне Просторног плана града Краљева</p> <p>Опис: Просторни план је плански документ најширег обухвата, и представља основ за даљи развој града. Имајући у виду расположивост података из Пописа 2022 године и потребе за усаглашавањем у планирању развоја, постоји потреба за изменом и допуном постојећег Просторног плана.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 10.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p>

<p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, Комисија за планове</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 4.3. Израда генералног урбанистичког плана Краљево</p>
<p>Опис: У циљу стварања стратешке и планске основе за даљи развој града, потребно је израдити Генерални урбанистички план града Краљево. Постојећи ГУП је усвојен јула 2013. године при чему је као информациона основа коришћен Попис становништва 2002. и 2011. године. Како је 2022. године спроведен нови Попис становништва а имајући у виду и значајне интервенције на територији ЈЛС, неопходно је поновно сагледавање приоритета развоја кроз стратешка и планска документа локалне самоуправе.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 10.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, Комисија за планове</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 4.4 Израда планске и пројектне документације за рурална подручја</p>
<p>Опис: Ова мера подразумева активности израде одговарајуће планске и пројектне документације неопходне за спровођење активности на изградњи путне инфраструктуре у сеоским подручјима.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 50.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: Месне заједнице на територији ЈЛС, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, Комисија за планове</p> <p>Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>

4.2.3 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5: Унапређена саобраћајна инфраструктура у граду Краљево

Потенцијали за развој друмског саобраћаја и саобраћајне инфраструктуре леже у чињеници да је постојећа путна мрежа добро распоређена и да је хијерархијски веома добро повезана, а као посебно вредан потенцијал истиче се положај државних путева I и II реда у путној мрежи Града. Исказани потенцијали путне мреже морају се довести у одговарајуће техничко–експлатационо стање.

Један од главних недостатака у области саобраћајне инфраструктуре је недостатак обилазнице око града што проузрокује проблем саобраћајног загушења кроз центар града и низак ниво безбедности у саобраћају.

Јавни градски превоз, односно превоз путника у граду организован је мрежом линија јавног превоза коју чине градске и приградске линије. Обављање јавног превоза на територији града Краљево, поверено је предузећу „Аутопревоз Чачак“, процедуром јавно-приватног партнерства. На број превезених путника утичу фактори друштвено економског развоја, доходак по становнику, запосленост, степен моторизације, као и политика коју ће имати локална самоуправа у погледу дотација на нерентабилним линијама градског превоза.

Број паркинг места у централној зони града не задовољава потребе за паркирањем, обзиром да су потребе много веће од капацитета па је неопходно да се ово стање измени у што краћем временском периоду. То подразумева да се унутар централног градског ткива обезбеди довољан број паркинг места у функцији од потражње за паркирањем. У краткорочном периоду већи капацитет за паркирање може се обезбедити режимски, бољом организацијом уличних и вануличних места за паркирање и отварањем вануличних паркинга у оквиру урбанистичких целина. Дугорочно, изградња паркинг гаража на расположивим површинама може да задовољи будуће потребе за паркирањем.

Неопходно је усмерити активности на промоцији јавног превоза, бицикла и пешачења али и обезбеђивању одговарајућих услова за њихов развој.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Подциљ 11.2: До краја 2030. омогућити приступ безбедним, јефтиним, приступачним и одрживим транспортним системима за све, унапређујући безбедност на путевима, пре свега проширивањем обима јавног превоза, уз обраћање посебне пажње на потребе оних који се налазе у рањивим ситуацијама, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица.

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Дужина реконструисаних и изграђених саобраћајница и раскрсница	km	2023.	/	2030.	200	Извештај ЈП за уређивање грађевинског земљиша „Краљево“
Број паркинг места	Број	2023.	1.176	2030.	1.500	Извештај ЈКП „Чистоћа“
Дужина новоизграђених и обележених бициклистичких стаза	km	2023.	/	2030.	50	Извештај ЈКП „Путеви“

Веба (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 14: Транспортна политика

Мере за остваривање приоритетног циља 5:

Мера 5.1 Изградња обилазнице око Краљева

Опис: Један од великих проблема града Краљева је непостојање обилазнице око града и одвијање транзитног саобраћаја централним градским улицама. Тешка транзитна возила негетивно утичу на квалитет коловозног застора и уједно знатно утичу на смањење безбедности. Изградњом обилазнице око града овај проблем би се решио и знатно би се скратило време транзита кроз град. Део активности на изградњи

<p>обилазнице је покренут (изграђен је део северне обилазнице и урађена је пројектно-техничка документација за изградњу западне и јужне обилазнице).</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 900.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 5.2 Реконструкција и изградња локалних саобраћајница</p>
<p>Опис: Ова мера обухвата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Израду пројектно-техничке документације и извођење радова на реконструкцији постојећих саобраћајница; - Израду пројектно-техничке документације и извођење радова на изградњи нових саобраћајница и - израду пројектно техничке документације за реконструкцију постојећих и изградњу нових мостова, као и извођење радова. <p>У циљу унапређења безбедности и квалитета саобраћаја на подручју града Краљева, потребно је да се за кључне раскрснице (изградња кружног тока на раскрсници улице Зелена гора и Војводе Степе и др) припреми одговарајућа пројектно техничка документација и изведу радови.</p> <p>Када је реч о реконструкцији постојећих и изградњи нових мостова, приоритет представља реконструкција старог друмског моста на реци Ибар у Краљеву који је све до 2008. године, када је изграђен нови мост, био једини мост који је повезивао обале Ибра. Како је мост у лошем стању и дотрајао, потребно је извршити његову реконструкцију, чиме ће се обезбедити већа саобраћајна сигурност.</p> <p>Смањење саобраћајног оптерећења и гужви могуће је решити изградњом нових саобраћајница у складу са просторно – планском и пројектном документацијом. Изградњи саобраћајница претходе активности на решавању имовинско – правних односа. Планира се изградња следећих саобраћајница:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Приступна саобраћајница ка гробљу Барутана (урађен плански документ и решени имовинско-правни односи); - Милутинова улица; - Аутодрумска улица; - Првомајска улица; - Изградња кружног тока на Берановцу. <p>Изградњом модерних градских саобраћајница, одговарајућег коловозног профила, уз регулацију саобраћаја новоизграђеном путном инфраструктуром и новим кружним токовима, допринеће се знатно бржем повезивању уз повећану безбедност свих учесника у саобраћају. Изградња тротоара биће обавеза при изградњи нових саобраћајница, а водиће се рачуна и о изградњи тзв. оборених прелаза, тактилном поплочавању и др. како би особама са различитим врстама инвалидета било омогућено да безбедно и сигурно прелазе саобраћајнице.</p> <p>Реализацијом ове мере унапредитиће се безбедност учесника у саобраћају и повећати доступност свих насељених места на територији града Краљева.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000 динара годишње Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево, ЈКП „Путеви“ Краљево Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 5.3 Унапређење стационарног саобраћаја</p>

<p>Опис: Ова мера обухвата израду пројектно техничке документације и извођење радова на изградњи јавних гаража и паркинга у граду Краљеву у циљу унапређења услова за побољшање стационарног саобраћаја.</p> <p>Паркирање у граду Краљеву је један од основних проблема. Мале слободне површине, намењене паркирању возила, углавном су делови ширих саобраћајница на којима је са једне стране омогућено паркирање. Ове површине су недовољне да задовоље потребе грађана. Изградња јавних гаража, као и нових паркинга је једно од решења овог проблема. Активности обухваћене мером се односе на израду планске документације, пројектне документације и изградњу Јавних гаража и паркинга. Неке од могућих локација за изградњу јавних гаража су локација поред зграде Градске управе у Улици Цара Лазара, паркинг под обалом у Улици IV краљевачки батаљон и др. Поред тога, планирана је и изградња нових паркинг места а њихова тачна локација и капацитет ће бити предвиђени након израде планске и пројектне документације.</p> <p>Ова мера такође обухвата и активности на припреми Студије примене иновативних технолошких решења у области безбедности саобраћаја, повећање доступности паркинг места и поштовања прописа из области безбедности саобраћаја, израду потребне техничке документације и извођење одговарајућих радова, као и изградњу паркинг места са соларним пуњачима за електрична возила.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 450.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Чистоћа“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 5.4. Изградња бицикличких стаза на градском и приградском подручју</p>
<p>Опис: У граду Краљеву је приметан недостатак бицикличких стаза како у градском, тако и у приградском подручју. Како би се овај проблем ублажио, планирано је пројектовање, изградња нових али и реконструкција постојећих бицикличких стаза. Приликом изградње и реконструкције саобраћајница за моторна возила, у складу са могућностима, биће пројектоване и изграђене бицикличке стазе. Поред осталог, битно је да се изврши опремање нових и постојећих стаза опремом и сигнализацијом, попут урбаног мобилијара, саобраћајних знакова, заштитне ограде и зелених зидова како би се бициклички саобраћај одвијао на безбедан начин.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 90.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 5.5. Реконструкција и доградња аутобуске станице у Краљеву</p>
<p>Опис: Имајући у виду да је град Краљево преузео у своје власништво Аутобуску станицу, а да се иста налази у дотрајалом и руинираном стању, неопходно је да се спроведу активности на припреми документације и извођењу радова на њеној реконструкцији и доградњи.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 200.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта</p>

<p>„Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 5.6 Развој система атмосферске канализације на територији града Краљева</p>
<p>Опис: Имајући у виду недовољну изграђеност атмосферске канализационе мреже на подручју града Краљева, како периферних, тако и централних делова града, услед све чешћих обимних падавина током краћег временског периода долази до загушења и изливања канализације, оштећења саобраћајница и плављења објеката. Такође, велике количине атмосферских вода које се уливају у фекалну мрежу значајно негативно утичу на рад будућег постројења за отпадне водде, које је у процесу изградње. У том смислу потребно је приступити изради техничке документације и извођењу радова на њеној изградњи.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 500.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Поред наведених мера град Краљево планира да покрене активности на анализи и изради Студије развоја градског и приградског саобраћаја, чији је циљ формирање поуздане информационе основе која садржи све релевантне податке саобраћајне потражње и понуде, на основу којих се може дефинисати стање саобраћајног система града Краљева, као полазиште за израду оперативних и стратешких планова развоја саобраћаја у граду Краљеву.</p>

4.2.4 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 6: Инфраструктурно развијено сеоско подручје

Територија града Краљева обухвата 92 насељена места. На градском подручју живи 61.490 становника док 48.706 становника живи на сеоском подручју. Према подацима из последњег Пописа, бележи се пад броја становника на сеоском подручју за око 14%. Како би се смањило одлив становништва са сеоског подручја, и побољшао квалитет живота у њима, неопходно је да град Краљево предузме мере на унапређењу инфраструктурног развоја на сеоском подручју.

Кључни проблеми са којима се у овом сегменту инфраструктурног развоја суочавају институције ЈЛС се односе на чињеницу да је највећи део путне мреже у сеоским подручјима рађен без одговарајуће планске документације. Такође, део путне мреже је грађен на деловима парцела у приватном власништву, те је стога за потребе реконструкције и санације путне мреже неопходно обезбедити и планску документацију и решавати имовинско правне односе.

Снабдевање водом за пиће на сеоском подручју је обезбеђено делом са сеоских водовода, а делом из сопствених, појединачних изворишта. Проблем сеоских водовода се налази у чињеници да није успостављен одржив модел управљања системом водоснабдевањем, који треба да обезбеди заштиту и редовну контролу исправности, што утиче на безбедност и сигурност водоснабдевања. Из тог разлога, потребно је предузети активности у циљу унапређења водоснабдевања на сеоским подручјима града Краљева.

Проблем регулисања отпадних вода је посебно изражен на сеоском подручју. Тренутно је, на сеоском подручју града Краљева, изграђено 15 канализационих мрежа, које су без одговарајућих пречистача, те се отпадна вода без адекватног третман упушта у отворене токове, канале и слично. О њиховом одржавању старају се самоиницијативно мештани. На осталом сеоском подручју отпадне воде се сакупљају у индивидуалне септичке јаме

или се неконтролисано изливају у путне канале, канале за одвод атмосферских вода или реке. Индивидуалне септичке јаме се празне цистернама или се садржај пумпама испушта површински у локалне канале.

Питање заштите подземних вода на сеоском подручју је од изузетне важности за водоснабдевање, јер насеља у алувијалном подручју осим коришћења подземних вода за водоснабдевање, немају другу алтернативу, стога посебну пажњу треба посветити заштити подземних вода од загађења.

У циљу успостављања система за сакупљање и пречишћавање отпадних вода на руралном подручју, град Краљево је 2012. године усвојио Стратегију сакупљања и пречишћавања отпадних вода и припремио Генерални пројекат, којим су дефинисани подсистеми канализација, одвођења и третмана отпадних вода на руралном подручју. Стратешким документом је предвиђено 9 локалних подсистема, који обухватају већи број сеоских насеља. Међутим, мере предвиђене стратегијом, осим за централно градско постројење нису реализоване. Такође, треба имати у виду да је за проблем отпадних вода на руралном подручју могуће применити иновативне технологије које су и економичније и ефикасније, а које су препознате и на националном нивоу, тако да је овај документ потребно ревидирати и ускладити са савременим приступом. За решавање питања отпадних вода на сеоском подручју треба потражити кроз изградњу децентрализованих система за мањи број индивидуалних објеката, будући да у сеоским подручјима која су међусобно веома удаљена није погодна изградња великих канализационих система.

Такође, на овом подручју није успостављен систем селекције, сакупљања и одвожења комуналног отпада, што узрокује појаву дивљих депонија, а самим тим и загађење и деградацију животне средине. У малом броју насеља на одређеним локацијама ЈКП „Чистоћа“ је поставила киштре капацитета 5 m³ које се периодично празне.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 9: Изградити отпорну инфраструктуру, промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и подстицати иновације

Подциљ 9.1: Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све

Циљ 6: Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

Подциљ 6.3: До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати расипање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Подциљ 11.6: До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима.

Циљ 12: Обезбедити одрживе обрасце потрошње и производње

Подциљ 12.5: До 2030. значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукацију, рециклирање и поновно коришћење

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Дужина реконструисаних и асфалтираних путева у руралним срединама	km	2022.	30	2030.	300	Извештај ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“
Број сеоских водовода на којима је успостављен систем управљања	број	2023.	0	2030.	5	Извештај ЈКП „Водовод“ Краљево
Број сеоских насеља са изграђеним системима за сакупљање и пречишћавање отпадних вода	број	2023.	1	2030.	3	Извештај ЈКП „Водовод“ Краљево
Број сеоских насеља обухваћених услугом сакупљања и одвожења отпада	број	2023.	4	2030.	10	Извештај ЈКП „Чистоћа“ Краљево

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље број 11 - Пољопривреда и рурални развој и Поглавље 20: Животна средина, Поглавље 27.4 Управљање водама, Поглавље 28 -Заштита потрошача и заштита здравља

Мере за остваривање приоритетног циља 6:

Мера 6.1 Израда Стратегије инфраструктурног развоја сеоског подручја
Опис: Мера подразумева детаљну анализу инфраструктурних проблема сеоског подручја града Краљева, на основу које ће се применом метода партиципативног планирања идентификовати приоритети и дефинисати одговарајући план изградње недостајуће и реконструкције постојеће дотрајале инфраструктуре.
Процена потребних финансијских средстава: 2.000.000,00 динара
Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми
Носилац мере: Град Краљево
Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, Месне заједнице
Период спровођења: средњорочно, 2025-2028.
Мера 6.2 Изградња недостајуће саобраћајне инфраструктуре на сеоском подручју
Опис: Један од главних проблема на сеоском подручју јесте недовољно изграђена и дотрајала путна инфраструктура. На територији града Краљева налази се 326 km локалних путева и саобраћајница, али је евидентан недостатак саобраћајне инфраструктуре на сеоском подручју. Изградња ове путне мрежа је од непроцењивог значаја за становништво руралног подручја, па је планирана мера која се односи на изградњу нових саобраћајница као и повећање отпорности саобраћајне инфраструктуре

<p>на климатске промене (одводњавање, клизишта, ојачавање обала, итд), а у циљу унапређења услова за живот и рад на сеоском подручју, подизања квалитета живота и боље саобраћајне повезаности становника сеоских насеља.</p> <p>У оквиру ове мере планирано је да се ураде недостајућа планска документа и пројектно-техничка документација, реше имовинско правни односи, прибаве потребне дозволе и изведу радови на изградњи нове путне мреже на сеоском подручју.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 300.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 6.3 Санација постојеће саобраћајне инфраструктуре на сеоском подручју</p>
<p>Опис: У току предходне године, град је извршио санацију и реконструкцију око 30 km локалних путева и утрошио око 179.000.000,00 динара, а тренутно има припремљену документацију за око 40 km санације и реконструкције локалних путева и саобраћајница. Ова путна мрежа је од непроцењивог значаја за становништво руралног подручја, па је планирана мера која се односи на реконструкцију и санацију постојећих саобраћајница, као и повећање отпорности саобраћајне инфраструктуре на климатске промене (одводњавање, клизишта, ојачавање обала, итд), а у циљу унапређења услова за живот и рад на сеоском подручју, подизања квалитета живота и боље саобраћајне повезаности становника сеоских насеља. Такође, радиће се и на повећању безбедности пешака у саобраћају на приградском и сеоском подручју изградњом пешачких стаза поред магистралних и регионалних саобраћајница и одговарајућих прелаза.</p> <p>У оквиру ове мере планирано је да се ураде недостајућа планска документа и пројектно-техничка документација, реше имовинско правни односи, прибаве потребне дозволе и изведу радови на реконструкцији и санацији постојеће путне мреже на сеоском подручју.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: на годишњем нивоу најмање 150.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 6.4 Завршетак радова на реконструкцији саобраћајница ка Гочу и Рудну</p>
<p>Опис: Рудно и Гоч представљају значајне потенцијале за развој туризма на територији града Краљева. Рудно је раскрсница регионалних путева: Ушће – Студеница - Рудно (Државни пут 1. реда), Брвеник–Градац–Рудно (Државни пут 2. реда) и Рудно–Девиди-Ивањица. Рудно је саставни део Парка природе “Голија” и Резервата биосфере “Голија Студеница”. Рудно је центар сеоског туризма па је и из тог разлога потребно развијати комуналну инфраструктуру. Један од главних проблема Рудног јесте неизграђена саобраћајна инфраструктура. Пут Студеница – Рудно је у веома лошем стању. Путна подлога је макадамска и његова дужина је око 15 километара. У ранијем периоду, град Краљево је у сарадњи са ЈП „Путеви Србије“ извео радове на изградњи прве фазе саобраћајнице Студеница – Рудно у дужини од 5 км. Вредност прве фазе радова је око 129 милиона динара. Преостало је да се изведу радови на реконструкцији још 10 км ове саобраћајнице. Иако је у питању локални пут, ова саобраћајница је од виталног значаја за мештане студеничког, ушћанског и рудњанског краја. Осим што ће модерном</p>

<p>саобраћајницом спојити манастире Студеницу и Градац, олакшаће пут ђацима из Рудна који похађају школу у Студеници, као и комуникацију са Краљевом, јер скраћује деоницу у оба смера за педесетак километара.</p> <p>Што се тиче регионалног пута ка Гочу, до сада је завршена реконструкција у дужини од 21 km.</p> <p>У оквиру ове мере планирано је да се уради недостајућа пројектно-техничка документација, реше имовинско правни односи, прибаве потребне дозволе и изведу радови на реконструкцији наведених регионалних саобраћајница.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 900.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈП „Путеви Србије“</p> <p>Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 6.5 Санација сеоских водовода</p>
<p>Опис: Снабдевање водом на сеоском подручју је обезбеђено делом са сеоских водовода, а делом из сопствених, појединачних изворишта. Проблем сеоских водовода се налази у чињеници да није успостављен одржив модел управљања системом водоснабдевања, који треба да обезбеди заштиту и редовну контролу исправности, што утиче на безбедност и сигурност водоснабдевања. Одлуком о општим условима за одржавање и коришћење јавног локалног водовода у сеоским насељима, која је усвојена новембра 2018. године, дефинисани су услови под којима ЈКП „Водовод“ преузима управљање сеоским водоводима.</p> <p>Ова мера подразумева активности на изради пројектно техничке документације и извођење радова на санацији сеоских водовода како би се прибавила употребна дозвола и успоставио систем управљања.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 250.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“, Краљево, месне заједнице</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 6.6 Изградња канализационе мреже са ППОВ на сеоском подручју</p>
<p>Опис: Неизграђеност канализационе мреже на сеоском подручју представља један од великих проблема града Краљева. Из тог разлога, кроз ову меру планирана је израда студије о могућностима примене децентрализованих модела управљања отпадним водама за сеоска подручја, затим израда потребне планске и пројектне документације, прибављање дозвола и изградња канализационе мреже са одговарајућим технолошким поступцима за пречишћавање отпадних вода на сеоском подручју града Краљева.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 400.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 6.7 Успостављање одрживог система сакупљања комуналног отпада са сеоског подручја</p>
<p>Имајући у виду да је на територији града успостављен систем сакупљања и одвожења</p>

комуналног отпада само за градску и приградску зону, а да се са сеоског подручја комунални отпад прикупља спорадично са појединих локација, потребно је спровести активности у циљу успостављања одрживог система сакупљања комуналног отпада са сеоског подручја. То подразумева израду Плана управљања отпадом, доношење одговарајућег правног оквира, набавку потребне опреме и возила за фазно проширење обухвата услуге, као и изградњу људских капацитета за реализацију.

Процена потребних финансијских средстава: 600.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево

Други учесници у спровођењу мере: ЈКП „Чистоћа“ Краљево

Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.

4.2.5 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 7: Успостављен стабилан и одржив систем снабдевања водом за пиће

Успостављеном услугом водоснабдевања покривено је шире подручје града Краљева и мањи број села дуж цевовода „Гружа – Краљево“, док се сва остала насеља снабдевају водом из локалних изворишта (бунара и каптажа), било да су у питању индивидуални корисници, групе домаћинстава или цела насеља. Процењена дужина постојеће примарне и секундарне водоводне мреже износи око 550 km.

ЈКП "Водовод" је успоставио систем даљинског надзора и управљања извориштима. Укупни губици у водоводној мрежи се крећу од 36%, са тенденцијом смањења. Стварни губици који се односе на дотрајалост мреже, хаварије, пуцања, неисправне водомере, редовно и ванредно испирање мреже, испирање постојећих резерворара и сл. су најчешћи узрочници губитака и крећу се око 26%.

Дистрибутивна мрежа у ужој зони града је у прстенастом систему (напајање минимум из два правца) и највећи део великих цевовода је реконструисан или замењен, па се треба посветити на реконструкцији мањих профила (до Ø 150). Проширење система водоснабдевања на периферне целине града је неопходно планирати у будућем периоду водећи рачуна о обезбеђивању капацитета расположиве количине воде без угрожавања постојећих корисника.

Имајући у виду чињеницу да се за водоснабдевање града користи вода из алувиона реке Ибар, потребно је обезбедити додатни, стабилан систем снабдевања водом за пиће кроз изградњу водоводног система „Лопатница“.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 6: Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

Подциљ 6.3: До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати расипање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Удео домаћинстава прикључених на градску водоводну мрежу	%	2022.	80	2030.	85	Извештај ЈКП „Водовод“
Губици у градској водоводној мрежи	%	2022.	36	2030	<25	Извештај ЈКП „Водовод“

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 20: Животна средина, Поглавље 27.4
Управљање водама

Мере за остваривање приоритетног циља 7:

Мера 7.1 Изградња водоводног система Лопатница

Опис: Регионални систем Лопатница предвиђен је у Генералном плану (1998), за дугорочно снабдевање Краљева водом. Требало је да се користи заједно са постојећим извориштима, највише Жичким пољем. Река Лопатница има велике сезонске варијације протока, што захтева изградњу бране. Процењено је да може да обезбеди просечно 1.000 l/s, а током вршних периода лети 1400 l/s. Резервоар Пањевац и његов испуст од 700 m³ само су делови до сада израђеног система. Остатак још увек није израђен, тако да се вода у овом систему не производи.

Ова мера подразумева израду планске и техничке документације, прибављање потребних дозвола и извођење радова на изградњи водоводног система.

Процена потребних финансијских средстава: прва фаза, процена - 50 милиона евра

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево

Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево

Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.

Мера 7.2. Смањење губитака на систему водоснабдевања

Опис: У циљу смањења губитака на систему водоснабдевања, потребно је извести радове на:

- реконструкцији Гружанског цевовода. „Гружанским цевоводом“ се напајају села од Краљева до Груже. Израђен је 1986. године од челичних цеви Ø 800 mm, са пројектованим периодом од 30 година (до 2016. г.);
- Реконструкцији дотрајале градске водоводне мреже на подручју градске зоне и Матарушке бање - Градска мрежа је сва у прстену, а за напајање периферије и околних села су огранци. Примарна и секундарна мрежа (преко 660 km) је од различитих материјала (челик, лив, азбест, PVC и PE) и разних профила (од 20 – 800 mm). Из разлога дотрајалости и застарелости материјала од ког је израђена, потребно је извршити реконструкцију градске водоводне мреже. Укупни губици у водоводној мрежи се крећу од 36%, са тенденцијом смањења. Стварни губици који се односе на дотрајалост мреже, хаварије, пуцања, водомери, редовно и вандредно испирање мреже, испирање постојећих резерворара и сл. су најчешћи узрочници губитака и крећу се око 26%. Привидни губици односе се на воде које су изгубљене због неовлаштене потрошње, нетачности мерења уређаја и грешака у обрачуну и износе 10%. По најновијим стандардима губици у водоводним системима се анализирају као ИЛИ индикатори и водовод се налази у групи од 4-8 ИЛИ индикатора.

<p>- уградње мерача протока воде са даљинским читавањем на свим корисничким местима.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 145.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈКП „Водовод“ Краљево Други учесници у спровођењу мере: град Краљево, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 7.3. Унапређење капацитета изворишта „Жичко поље“</p>
<p>Опис: Мера подразумева израду пројектно техничке документације и извођење радова за успостављање предтретмана сирове воде на водозахвату изворишта Жичко поље, чиме би се унапредили капацитети и квалитет водоснабдевања са овог изворишта.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 7.4. Изградња бунара у Матарушкој Бањи</p>
<p>Опис: Како би се унапредили капацитети водоснабдевања, неопходно је да се у складу са истражним радовима припреми техничка документација и изведу потребни радови за извориште у Матарушкој Бањи.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 30.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 7.5. Изградња соларне електране у заштитној зони Водовода у циљу повећања учешћа ОИЕ у процесу водоснабдевања</p>
<p>Опис: За потребе изградње соларне електране у заштитној зони Водовода у циљу повећања учешћа ОИЕ у процесу водоснабдевања, од стране Факултета за машинство и грађевинарство у Краљеву, урађена је Студија оправданости за изградњу фотонапонске електране за потребе ЈКП „Водовод“ Краљево на локацији „Конаревско Поље“. Потенцијална локација соларне електране налази се у Конаревском пољу између реке Ибар и Ибарске магистрале на земљишту у власништву ЈП „Водовод“ Краљево.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 20.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈКП „Водовод“ Краљево Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 7.6. Успостављање лабораторије ЈКП „Водовод“ за примарни мониторинг квалитета воде</p>
<p>Опис: Како би се обезбедили технички услови на ефикасном и економичном мониторингу, неопходно је да ЈКП „Водовод“ обезбеди простор за интерну лабораторију и да је опреми потребном лабораторијском опремом и возилима потребним за</p>

<p>узорковање на терену. У циљу реализације ове активности, ЈКП „Водовод“ Краљево је урадио потребну пројектно техничку документацију и прибавио неопходну дозволу за извођење радова. У складу са урађеном документацијом и прибављеном дозволом, потребно је извршити извођење радова на изградњи лабораторије, као и њено опремање потребном опремом.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 25.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Напомена: Поред наведеног град ће наставити да ради на Изради студије проширења обухвата подручја водоснабдевања са јавног градског система водоснабдевања</p>

4.2.6 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 8: Повећање енергетске ефикасности и примене ОИЕ

Годишња производња топлотне енергије у систему даљинског грејања ЈЕП „Топлана“ Краљево је 72.530 MWh. Као гориво користи се природни гас и мазут. Дистрибутивна мрежа састоји се од четири независне мреже које су повезане на четири топлотна извора. Укупна дужина дистрибутивне мреже износи 26,2 km просечног пречника цеви 180 mm. Просечна старост је 9 година и 91% укупне мреже је са предизолованим топоводима. У протеклих 10 година кроз учешће у програмима KfW 3 и 4 и кроз сопствена улагања у дистрибутивну мрежу замењено је 10,7 km дистрибутивне мреже. Такође, у протекле две године извршена је реконструкција 25 прикључних шахти у циљу превентивног одржавања како би се отклониле евентуално слабе тачке на мрежи.

Тренутно је на дистрибутивну мрежу повезано 496 подстанци. У оквиру 95% подстанци извршена је уградња мерача топлотне енергије, тако да се редовно врши читавање утрошене топлотне енергије. Такође, потребно је нагласити да је до сада извршено повезивање 70 подстанци оптичком мрежом чиме је омогућено да се управљање и надзор врше из надзорног центра. Улагањем у дистрибутивну мрежу постигнуто је да се губици са 12% произведене топлотне енергије смање на 8%.

Задњих 10 година развоја ЈЕП „Топлана“ је посветила интензивном уређењу нових технологија у систем производње и дистрибуције топлотне енергије. Годишњим Инвестиционим плановима систематски је из године у годину планирана и реализована реконструкција и замена старих и дотрајалих постројења и дистрибутивне мреже. У свом развоју ЈЕП „Топлана“ примењује најновија достигнућа из области производње и дистрибуције топлотне енергије која су у примени у развијеним земљама ЕУ. Тако данас у Краљеву имамо у примени модерна енергетски ефикасна постројења котловских јединица (са степеном корисности $\eta=95\%$), пумпна постројења са фреквентном регулацијом и SCADA системом, топоводе са фабричком предизолацијом ПУР пеном (омогућују минимални губитак топлоте), модерне подстанице са локалном квантитативно – квалитативном регулацијом и даљинским читавањем предате топлотне енергије повезане у јединствен SCADA систем. На крају као врхунац данашње технологије развијен

је SCADA систем за даљинско читавање потрошње појединачних потрошача по становима, применом бежичних делитеља топлоте задње генерације.

Поред наставка рада на смањењу губитака на вреловодној и топоводној мрежи, у наредном периоду треба усмерити активности на повећању броја корисника даљинског грејања у циљу смањења самосталних ложишта која су и највећи загађивачи ваздуха. Уз то неопходно је наставити са увођењем обновљивих извора енергије и повећање учешћа енергије произведене на овај начин у укупном билансу.

Свему томе треба да претходе анализе потенцијала ОИЕ на локалном нивоу и израда одговарајућих планова.

Повећање енергетске ефикасности јавних објеката, али и подршка грађанима спремним да сопствене објекте учине енергетски ефикаснијима такође ће бити један од праваца енергетске политике града.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 7: Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све
Подциљ 7.2. До 2030. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу

Подциљ 7.3: До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Издаци за енергију и енергенте за јавне зграде - % укупних буџетских расхода	%	2021.	8,84	2030.	5	Буџет града Краљева
Удео топлотне енергије, произведене у котларницама које користе ОИЕ	%	2022.	непознато	2030.	Биће накнадно дефинисано	Извештај енергетског менаџера

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 15 – Енергетика

Мере за остваривање приоритетног циља 8:

Мера 8.1 Смањивање губитака енергије на топоводној мрежи

Опис: Ова мера подразумева замену преосталих прикључних топовода на подручју снабдевања топлотном енергијом путем ЈЕП „Топлана“ са новим фабрички предизолованим цевима. За реализацију ове мере потребно је да се припреми одговарајућа техничка документација и спроведу радови.

Процена потребних финансијских средстава: 50.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални

<p>програми Носилац мере ЈЕП „Топлана“ Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 8.2 Дислоцирање и прелазак на гас котларнице „Зелена гора“</p> <p>Опис: Котларница „Зелена гора“ има инсталисану снагу од 8,5 MW а њена дужина износи 1822 m. Ова котларница као енергент користи само мазут. Из наведеног разлога, планирано је да се изврши дислоцирање ове котларнице, тако што се на КП 1 КО Краљево планира постављање контејнерског топлотног извора инсталисане снаге 2x6,0 MW, са природним гасом као погонским горивом. Контејнерска котларница користила би се као измештени топлотни извор а постојећа котларница на мазут би била алтернативни извор док се не стекну услови за њену гасификацију. Нова контејнерска гасна котларница ће бити главни топлотни извор са радом са максимумом радних сати у грејној сезони. У циљу реализације ове мере, у претходном периоду урађен је Урбанистички пројекат за изградњу гасне контејнерске котларнице “Зелена гора” ЈЕП “Топлана” на КП број 1 и 1472/5 КО Краљево у Улици Зелена гора као и Идејни пројекат. У наредном периоду потребно је прибавити потребне дозволе и извршити дислоцирање котларнице и повезивање контејнерске котларнице на постојећу мрежу.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 65.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈЕП „Топлана“ Краљево Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 8.3 Унапређење даљинског система грејања</p> <p>Опис: Ова мера подразумева:</p> <ol style="list-style-type: none"> Изградњу топловода са уградњом подстаница у јавним зградама у циљу повећања броја прикључака на систем даљинског грејања у зони центра града и изградња енергетски ефикасног постројења - На ужем градском подручју града Краљева, на топловодни систем прикључено је близу 50% домаћинства и добар део пословног простора. Да би се проширио тај обухват, планирана је изградња топловода са уградњом подстаница у јавним зградама у циљу њиховог прикључења на систем даљинског грејања у зони центра града. Кроз ову меру планирана је израда потребне пројектно техничке документације и извођење радова у циљу прикључења јавних зграда на систем даљинског грејања. Изградњу енергетски ефикасног постројења за грејање објеката на Берановцу - Насеље Берановац је удаљено око 5 км од центра града. Ово насеље се у претходном периоду веома развило и проширило – поред комуналне инфраструктуре изграђене су и зграде за социјално становање као и нови вртић. Такође, у овом насељу смештено је СОС Дечје село као и зграда ОШ „Вук Караџић“ (истурено одељење из Рибнице). Како на овом подручју није заступљена инфраструктура, у смислу гасовода и топлификације, грејање постојећих објеката врши се углавном коришћењем чврстог горива/дрва, док се за потребе домаћинства (кување, санитарна топла вода), користи електрична енергија. Како би се превазишли ови проблеми, у оквиру ове мере планира се израда потребне пројектно техничке документације, прибављање потребних дозвола и извођење радова

<p>у циљу изградње енергетски ефикасног постројења које би се користило за грејање објеката у насељу Берановац.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈЕП „Топлана“ Краљево, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 8.4 Израда Локалног акционог плана енергетске одрживости града Краљева</p>
<p>Опис: Постизање енергетске ефикасности и одрживости може се постићи различитим мерама, као што су коришћење ефикаснијих технологија, примена обновљивих извора енергије и промена навика потрошача. Енергетска ефикасност има бројне предности и погодности јер смањује потрошњу енергије и смањује емисије гасова стаклене баште, што доприноси смањењу глобалног загревања. Такође, у сарадњи са Министарством рударства и енергетике спроводе се јавни позиви за доделу средстава домаћинствима за енергетску санацију породичних кућа и станова. Да би се дефинисале даље активности у циљу постизања енергетске одрживости града, кроз ову меру планирана је израда Локалног акционог плана, који ће садржати планиране циљеве и мере из ове области. Кроз ову меру, у циљу израде Акционог плана потребно је извршити и мапирање и процену доступних обновљивих извора енергије као и анализирати могућности изградње фотонапонских електрана на јавним просторима и јавним објектима у граду Краљеву, будући да се подручје града Краљева налази на локацији погодној за коришћење сунчеве енергије. Из тог разлога, потребно је да се мапирају сви јавни простори и јавни кровови погодни за изградњу фотонапонских електрана и да се припреми пројектна документација за њихову изградњу.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 2.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈЕП „Топлана“ Краљево, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 8.5 Унапређење јавне расвете на територији града Краљева</p>
<p>Опис: Град Краљево је у предходном периоду спровео значајне активности на замени сијалица јавне расвете енергетски ефикасним ЛЕД сијалицама. У наредном периоду је потребно наставити активности на даљем повећању енергетске ефикасности јавне расвете путем замене сијалица и применом технологија за даљинско управљање јавном расветом.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 210.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Напомена: Поред наведених мера град Краљево планира да покрене активности</p>

на анализи и изради студије успостављања био-логистичког центра за сакупљање и коришћење биомасе, чији је циљ да се анализира и дефинише ефикасан систем сакупљања отпада животињског порекла (кланични отпад, отпад са фарми, угинуле животиње....) и биомасе из пољопривреде. Како овај отпад има високу енергетску вредност циљ је да се успоставе системи за његову употребу у циљу производње енергије.

4.2.7 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 9: Успостављен систем управљања отпадним водама

Дужина постојеће канализационе мреже је око 180 km. Цео систем је конципиран тако да се отпадне воде главним колекторима одведу на постројење за прераду отпадних вода (ППОВ). Постоји пет главних колектора. На левој обали Ибра три (централни, северни и јужни) и на десној обали два (жички, рибнички). ППОВ града Краљева је делимично изграђено и лоцирано је на левој обали Ибра. Постојење је изграђено 80-тих година (I фаза), док друга фаза никада није урађена, због недостатка средстава.

Квалитет канализационе мреже није на завидном нивоу, из више разлога. Прво, добар део је изграђен пре више од 30 година (почетак изградње канализације 60-тих година). Такође, добар део индустрије је испуштао хемијски-агресивне материје, без претходног третмана, па су поједини цевоводи оштећени. Због оштећења цевовода, а и због лошег повезивања цеви долази до инфилтрације воде.

Према подацима Републичког завода за статистику на територији града Краљева у 2019. години укупна количина испуштених отпадних вода⁸ је 5.884.000 m³, од чега је 4.728.000 m³ испуштено у системе за одвођење отпадних вода.

Поред изградње комплетног постројења за пречишћавање отпадних вода, како би систем одвођења отпадних и атмосферских вода био функционалан и обезбедио сепаратност, неопходно је испунити и остале услове: потпуно одвајање атмосферске и отпадне воде, комплетан излив отпадних вода на локацији постројења, реконструкција колектора атмосферских вода у центру града (деонице које су оштећене, или не задовољавају услове), реконструкција деоница колектора отпадне воде у центру града, које не задовољавају хидраулику, изградња нових колектора за отпадне и атмосферске воде (где је потребно раздвајање) као и изградња нових колектора атмосферске воде у насељу Рибница и Сијаће Поље.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 6: Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

Подциљ 6.3: До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати расипање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

⁸ Испуштене отпадне воде чине збир испуштених отпадних вода у системе за одвођење отпадних вода и прерачунате испуштене отпадне воде у друге реципијенте

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Удео отпадних вода које се безбедно пречишћавају	%	2022	0	2030.	60	Извештај ЈКП „Водовод“
Дужина канализационе мреже	km	2022.	180	2030.	220	Извештај ЈКП „Водовод“
Удео домаћинстава прикључених на канализациону мрежу	%	2022.	65,9	2030.	70	Извештај ЈКП „Водовод“

Веба (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 20 - Животна средина, Поглавље 27.4 - Управљање водама

Мере за остваривање приоритетног циља 9:

<p>Мера 9.1 Изградња постројења за пречишћавање отпадних вода</p> <p>Опис: Постројење за пречишћавање отпадних вода (ПОВ) је изграђено 80-тих година (I фаза). Друга фаза није никада урађена, због недостатка средстава. Третирање отпадне воде се своди на механичко; грубе и fine решетке, одвајачи масти и уља, аерисани песколлов са мамут пумпом и силосом. У претходном периоду, град Краљево је у оквиру ИПА 2010: ППФ4 програм урађена је претходна студија оправданости као и Генерални пројекат канализационе мреже града Краљева и Генерални пројекат постројења за третман отпадних вода. Кроз ППФ5 програм урађена је студија оправданости и пројектно техничка документација за постројење и канализациону мрежу. У оквиру ППФ6 програма припремљена је тендерска документација. У оквиру програма ИПА 2017, у току је реализација пројекта „Изградња и унапређење система за прикупљање и третман комуналних отпадних вода у граду Краљевоу“. Ова мера подразумева спровођење даљих активности на изградњи постројења за пречишћавање отпадних вода.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 18.000.000,00 евра</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево, надлежна министарства</p> <p>Период спровођења: средњорочно, 2024-2027.</p>
<p>Мера 9.2. Изградња недостајуће и реконструкција постојеће мреже фекалне канализације на градском и приградском подручју</p> <p>Опис: Прикупљање и одвођење фекалних - отпадних вода се врши у ужој градској зони града, и у појединим приградским насељима. Дужина постојеће канализационе мреже је 218,2 km. Поједина приградска насеља као што је Конарево и Кованлук иако су густо насељена још увек немају у потпуности изграђену канализациону мрежу. Ова мера подразумева спровођење активности на изградњи недостајуће мреже фекалне канализације на градском и приградском подручју, односно израду потребне документације, прибављање дозвола и извођење радова.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 7.000.000,00 евра</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта</p>

<p>„Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево, надлежна министарства Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 9.3. Реконструкција делова градске и приградске мреже у Краљеву</p> <p>Опис: Канализациона мрежа града Краљева је сепаратна. То значи да се засебним колекторима прикупља употребљена-фекална вода, која се води према градском пречистачу, а засебним колекторима се прикупља атмосферска вода, која се испушта у реке Ибар, Западна Морава, без претходног третмана. Квалитет канализационе мреже није на завидном нивоу, из више разлога. Прво, добар део је изграђен пре више од 30 година (почетак изградње канализације 60-тих година). Такође, добар део индустрије је испуштао хемијски-агресивне материје, без претходног третмана, па су поједини цевоводи оштећени. Из тог разлога, неопходна је изградња недостајуће мреже фекалне канализације на градском и приградском подручју.</p> <p>У оквиру ове мере ће се спровести реконструкција одређених делова градске и приградске канализационе мреже, различитих пречника, чији су правци и деонице дефинисани од стране ЈКП „Водовод“ Краљево. За део реконструкције канализационе мреже урађена је пројектно техничка документација и прибављене су дозволе за извођење радова.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 50.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 9.4. Реконструкција мреже фекалне канализације у Ушћу и Матарушкој бањи</p> <p>Опис: Ова мера подразумева израду пројектно техничке документације, решавање имовинско-правних односа и извођење радова на реконструкцији мреже фекалне канализације у Ушћу и Матарушкој Бањи.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Водовод“ Краљево Период спровођења: 2024-2030.</p>

4.2.8 ПРИРОИТЕТНИ ЦИЉ 10: Одрживо управљање отпадом

Тренутно једини начин управљања отпадом на територији града Краљева је одлагање на градску депонију, која не задовољава основне хигијенске и техничко – технолошке услове на локацији „Кулагића – Ада“. У току су активности везане за изградњу Центра за управљање отпадом Краљево, након чега ће се приступити финалној фази санације и рекултивације постојеће депоније. Очекује се да постојећа депонија, заједно са простором за проширење депоније буде у функцији до почетка успостављања Центра за управљање отпадом. У циљу санације и затварања депоније урађена је потребна пројектно техничка документација и почели су радови који ће се изводити фазно.

Примарна селекција из комуналног отпада и рециклажа нису системски организовани на територији Краљева, али је започето уређење тог система са тенденцијом проширења на нове месне заједнице. Путем примарне селекције одваја се рециклажни отпад: ПЕТ амбалажа, папир, картон, али лименке и стакло. Питање сакупљања и одлагања комуналног отпада на сеоском подручју представља изузетно важно еколошко питање, јер услед недостатка система управљања отпадом долази до формирања дивљих депонија и загађења земљишта и водних ресурса. Становници сеоског подручја услед необухваћености услугом сакупљања комуналног отпада суочавају се са великим бројем дивљих депонија где се неконтролисано одлаже отпад.

Посебан проблем представља отпад животињског порекла, конфискати из кланица, као и угинуле животиње, који најчешће завршавају на обалама сеоских река. Из наведеног разлога неопходно је да се примене савремене методе у области управљања отпадом према карактеристикама насеља и економичности поступка.

У плану је израда и усвајање новог Локалног плана управљања отпадом у коме ће се посебно ставити акценат на примарну селекцију и проширење услуге на сеоско подручје које није обухваћено услугом сакупљања комуналног отпада. Кроз проширење услуге сакупљања отпада, омогућиће се ефикасна санација и рекултивација дивљих депонија јер се очишћене депоније неће поново пунити.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Подциљ 11.6: До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима

Циљ 12: Обезбедити одрживе обрасце потрошње и производње

Подциљ 12.5: До 2030. значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукацију, рециклирање и поновно коришћење

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Удео домаћинстава укључених у систем прикупљања комуналног отпада	%	2022.	60	2030.	75	Извештај ЈКП „Чистоћа“
Удео рециклираног отпада у односу на прикупљени отпад	%	2022.	4	2030.	15	Извештај ЈКП „Чистоћа“

Веба (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 27- Животна средина, Поглавље 28 – Заштита потрошача и заштита здравља

Мере за остваривање приоритетног циља 10:

<p>Мера 10.1 Изградња центра за управљање комуналним отпадом</p> <p>Опис: Центар за управљање отпадом омогућава ефикасно сабирање, третирање, рециклирање и одлагање отпада, што доприноси смањењу загађења и заштити животне средине. Центар подразумева активности на управљању комуналним отпадом укључујући механички и биолошки третман отпада и одлагање преосталог неселектованог отпада. У циљу изградње центра за управљање отпадом, неопходно је да се спроведе неколико фаза које подразумевају:</p> <ul style="list-style-type: none"> - израду одговарајућих планских докумената (пројектно технички задатак за Центар за управљање отпадом је урађен, и у току је израда Плана Детаљне регулације за центар за управљање отпадом) и плана инвестиције, - израда потребне техничке документације за изградњу и функционисање центра за управљање отпадом, - изградња и опремање центра потребним системом, - јачање стручних и техничких капацитета комуналног предузећа за управљање системом.
<p>Процена потребних финансијских средстава: 23.000.000,00 евра Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Чистоћа“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 10.2. Санација постојеће депоније „Кулагића – Ада“ у Краљеву</p> <p>Опис: Одлагање отпада (депоновање) града Краљева врши се на сметлишту-тзв.депонији на локацији „Кулагића – Ада“ која се налази северо- источно од града непосредно уз реку Западну Мораву (удаљеност 150 - 200 m). На овој локацији сметлиште је формирано још 1971. године. Санација сметлишта се обавља фазно. У предходном периоду урађен је пројекат санације и рекултивације сметлишта и извршена је реализација прве две фазе пројекта, тако да је неопходно у наредном периоду да се спроведу активности на даљој санацији и рекултивацији подручја депоније. Према категоризацији локација депоновања отпада у Републици Србији, припада класи К4 – <i>“званична депонија која не испуњава минимум мера заштите”</i> и као такву је неопходно у што краћем року санирати и рекултивисати.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 215.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Чистоћа“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 10.3 Повећање броја корисника обухваћених програмом примарне селекције отпада</p> <p>Како би се успоставио ефикасан систем управљања комуналним отпадом, заснован на принципима циркуларне економије неопходно је да се изграде потребни технички и организациони капацитети за успостављање система примарне селекција комуналног отпада. Град Краљево нема Програм примарне селекције отпада, тако да је неопходно да се</p>

<p>пре свега донесу потребна документа, а потом и обезбеде средства за ефикасно спровођење програма примарне селекције отпада.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 15.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈКП „Чистоћа“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2026-2030.</p>
<p>Мера 10.4 Успостављање ефикасног система управљања споредним производима животињског порекла</p>
<p>Опис: Један од великих изазова са којим се сусрећу локалне самоуправе се односи на организовано сакупљање споредних производа животињског порекла. СПЖП се неконтролосано одлажу на дивљим депонијама, јавним површинама поред путева, обалама река и сл. Неправилно управљање животињским отпадом угрожава основе екосистема: воду, ваздух и земљиште.   Локалне самоуправе имају законску обавезу сакупљања угинулих животиња са јавних површина и из објеката за узгој, као и обавезу изградње међуобјекта за њихово привремено складиштење. У том смислу неопходно је да се изгради међуобјекат за сакупљање СПЖП према категоријама, који може имати и регионални карактер.   Имајући у виду да се на подручју града Краљева генеришу велике количине кланичног отпада и другог отпадних производа животињског порекла, постоји потреба за планирање изградње одрживог система за сакупљање, прихватање и привремено складиштење СПЖП-а. Такође, треба имати у виду високи енергетски потенцијал ове врсте отпада, треба урадити анализе примене одговарајућих технолошких решења и његовог коришћења у процесу производње енергије.   У предходном периоду за изградњу међуобјекта са сакупљање СПЖП, град је обезбедио локацију, урађена је студија стања и пројектно техничка документација за прву фазу изградње објекта.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 25.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈКП „Чистоћа“ Краљево Период спровођења: дугорочно, 2026-2030.</p>
<p>Напомена: Поред наведених мера, у овој области град Краљево планира да ради и на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - унапређењу техничких и људских капацитета надлежног ЈКП, што је веома важно у контексту ефикасног и одрживог пружања услуга у области управљања отпадом. Унапређење техничких капацитета подразумева модернизацију опреме, увођење нових технолошких решења (као што су: паметни контејнери и системи за праћење и управљање процесима) и сл.; - континуираном спровођењу мера превенције „дивљих“ депонија, које подразумевају едукацију становништва кроз спровођење радионица за децу предшколског и школског узраста, израду штампаних материјала и едукативних спотова као и кроз директну комуникацију са грађанима о могућностима и предностима примарне селекције отпада; - унапређењу капацитета за спровођење програма контроле популације паса луталица, што подразумева израду одговарајуће пројектно-техничке документације за проширење и доградњу азила и унапређење капацитета за спровођење стерилизације паса, као и извођење радова на изградњи и опремању; - спровођење едукативних програма у циљу примене модела циркуларне

економије, повећања енергетске ефикасности и заштити животне средине, што подразумева успостављање међусекторске сарадње цивилног и јавног сектора у области припреме и спровођења едукативних програма.

Такође, још једна битна мера у овој области је и **обезбеђивање и уређење парцела за одлагање отпадног муља из ППОВ** – имајући у виду да се у граду Краљеву тренутно реализује пројекат Изградње постројења за пречишћавање отпадних вода, веома је битно обезбедити парцелу на којој ће се одлагати отпадни муљ из будућег постројења. Кроз ову меру планирано је одредити парцелу и извршити њено уређење. Уређење подразумева пројектовање, решавање имовинско правних односа и извођење грађевинских радова у складу са планском документацијом за одлагање отпадног муља из Постројења за пречишћавање отпадних вода.

4.2.9 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 11: Унапређен квалитет ваздуха

Главне изворе загађења ваздуха у граду Краљеву чине продукти сагоревања горива у домаћинствима, индустрији, топланама, индивидуалним котларницама, затим саобраћај, грађевинска делатност, неодговарајуће складиштење сировина, депоније смећа, као и степен јавне хигијене у граду.

На степен загађености ваздуха утичу врсте и капацитет индустрије, количине и врсте употребљеног горива, број моторних возила, а индиректно на загађење утичу метеоролошке и климатске особине насеља, урбанистичка решења, локација индустрије, изградња саобраћајница, конфигурација терена.

У складу са Законом о заштити ваздуха, а са циљем да се унапреди управљање квалитетом ваздуха, успостављен је јединствен систем праћења и контроле степена загађења ваздуха и одржавања базе података на државном нивоу. Овим системом успостављена је државна и локална мрежа мерних станица и/или мерних места за фиксна мерења нивоа загађујућих материја у ваздуху.

Према извештајима о квалитету ваздуха у Републици Србији Агенције за заштиту животне средине, на територији града Краљева у току 2017., 2018. и 2019. године ваздух на територији града Краљева је био III категорије односно прекомерно загађен ваздух, услед прекорачења граничних вредности концентрација суспендованих честица PM10 и PM2.5.

Мапирање загађивача, увођење обновљивих извора енергије, смањење броја загађивача ширењем броја корисника градских топлана, појачане мере енергетске ефикасности јавних и приватних објеката али и озелењавање урбаних делова града представљају кључне мере које воде ка смањењу загађења ваздуха.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 7: Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све

Подциљ 7.2. До 2030. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу

Подциљ 7.3: До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Подциљ 11.6: До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број дана са дневним прекорачењем граничних вредности ПМ10 честица	Број дана	2022.	112	2030.	50	Извештај Завода за јавно здравље

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 15 – Енергетика, Поглавље 27- Животна средина

Мере за остваривање приоритетног циља 11:

<p>Мера 11.1. Унапређење локалног регистра извора загађивања</p> <p>Опис: Ова мера подразумева активности на унапређењу механизма за прикупљање и анализу података о потенцијалним изворима загађења, процени концентрација загађујућих материја и успостављању механизма редовне контроле загађивача.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 1.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: Одсек за заштиту животне средине</p> <p>Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 11.2. Енергетска санација и замена енергената у јавним објектима</p> <p>Опис: У циљу унапређења енергетске ефикасности и смањења загађења ваздуха, потребно је да се за јавне објекти који за грејање користе чврсто гориво или мазут, припреми техничка документација и изврши конверзија начина загревања по могућности применом ОИЕ. Такође, у насељеном месту Ушће (у оквиру објекта школе) и повезивање свих јавних објеката (школа, вртић, здравствена установа) у циљу загревања простора потребна је изградња котларнице на биомасу. У оквиру ове мере планирано је да се изврши замена котларница у јавним објектима, који као енергент користе чврсто гориво или мазут: ОШ "Чибуковачки партизани", ОШ "Вук Караџић" , одељење на Берановцу, ШОСО "Иво Лола Рибар", ОШ "Браће Вилотијевић", одељења у Грдици и Јарчујку, КЦ "Рибница", као и објекти који користе електричну енергију применом ОИЕ.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 250.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: Град Краљево</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 11.3 Унапређење енергетске ефикасности домаћинстава</p> <p>Опис: Ова мера подразумева наставак реализације програма подстицајних мера за енергетску санацију, замену котлова, примену ОИЕ у индивидуалним објектима и стамбеним зградама које се реализују у складу и уз подршку ресорног министарства.</p>

<p>Процена потребних финансијских средстава: 100.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈЕП „Топлана“ Краљево, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 11.4. Уређење јавних зелених површина и подизање ветрозаштитних појасева</p>
<p>Опис: Мера подразумева планирање и изградњу нових зелених површина на урбаном подручју града Краљева и зелених површина у функцији ветрозаштитних појасева дуж саобраћајница, као и санацију и уређење постојећих зелених површина. Кроз ову меру такође се предвиђа и планирање и сађење стабала на локацији око депоније како би се на тај начин изградио зелени ветрозаштитни појас и смањило негативан утицај градске депоније на квалитет ваздуха.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 30.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: Одсек за заштиту животне средине, ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“, ЈКП „Чистоћа“ Краљево Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Напомена: У циљу смањења загађења ваздуха у оквиру овог плана у поглављу 8 планиране су мере у области енергетике, замену енергента у градској котларници "Зелена Гора" (мера 8.2), која има значајан утицај на смањење загађења ваздуха. Такође, у поглављу инфраструктуре планиране су мере које за циљ имају смањење транзитног саобраћаја кроз градску зону изградњом обилазнице, што ће значајно утицати на унапређење квалитета ваздуха.</p>

4.2.10 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 12: Смањен ризик од утицаја елементарних непогода

Вишедеценијско занемаривање цивилне заштите, када је реч о превентивним улагањима, као и опремању, довело је до потпуног урушавања некада једног од главних стубова развоја нашег друштва. У комплексним системима управљања и организација, као и транзицијама кроз које смо као држава и друштво пролазили, цивилна заштита и процеси смањења ризика од катастрофа, нису били у фокусу ни државе, али ни локалних заједница.

Град Краљево је, тек након разорног земљотреса 2010. године, а посебно након поплава 2014. године, одлучио да активније приступи финансирању овог система и процеса.

Када је у питању комуникација, успостављена је платформа слива Западне Мораве, као и Одељење за послове цивилне заштите, путем посебних веб портала: riskzm.rs и civilnazastitakraljevo.rs.

Оно што изостаје, то су контролисана и координирана секторска улагања, када су у питању процеси смањења ризика од катастрофа и адаптација на измењене климатске услове. Овде се пре свега мисли на најугроженије секторе: пољопривреда, инфраструктура, становање, објекти јавне намене итд. У том смислу, изостају и праве

информације о материјално-техничким издвајањима, па се кроз планирани буџет, тешко могу идентификовати тачни ресурси који се издвајају за све потребе.

Опремање регионалног центра на Рудну представља најзначајнију активност када је реч о инвестицијама у цивилну заштиту. Такође, набављено је и 900 комплета униформи за припаднике цивилне заштите, као и 600 m мобилних противпоплавних система. У наредном периоду извршиће се и обука 900 припадника цивилне заштите и запослених у локалним самоуправама 18 градова и општина слива Западне Мораве.

У сарадњи са FAO, KUJU, ЈВП „Србијаводе“ и ЈП „Србијашуме“, град Краљево је израдио пројектну документацију за изградњу комплекса вишенаменских хидроакумулација на Жичкој реци. На основу израђене пројектне документације и издате грађевинске дозволе, у наредном периоду се очекује изградња 3 вишенаменске хидроакумулације на Жичкој реци.

На подручју Студенице, у непосредној близини манастира, град Краљево у сарадњи са UNDP и МЗЖС планира изградњу куле осматрачнице-визиторски центар. Овај центар ће служити за праћење стања шума на територији МЗ Студеница, односно, рану најаву у случају појаве шумских пожара. Такође, град Краљево преко Одељења за послове цивилне заштите, у сарадњи са Регионалном канцеларијом IUCN у Београду и бројним међународним и домаћим партнерима је почео реализацију пројекта ADAPT – решења заснована на природи. Пројекат ће се бавити питањима и решењима везаним за климатске промене, као и смањење ризика од катастрофа. У оквиру пројекта, град Краљево је препознато као пилот подручје на коме ће се на терену применити решења заснована на природи у циљу смањења ризика од измењених климатских услова и катастрофа. Пројекат се реализује у периоду 2020-2023. година а постоји и могућност за развој следећег пројекта уколико се постигну добри резултати у оквиру ADAPT пројекта. У оквиру пројекта ће се реализовати и програм обука о решењима заснованим на природи за запослене у Градској управи града Краљева.

Град Краљево је постао и део мреже локалних самоуправа под називом MCR 2030 – Making Cities Resilient, који се реализује у сарадњи са UNDRR (агенција/програм за смањење ризика од катастрофа УН). Учешћем у овој мрежи локалних самоуправа широм света, прошириће се знања разменом искустава, а град може да искористи прилику за промоцију примера добре праксе, практичних и иновативних решења, као и одрживог развоја своје локалне самоуправе и окружења. Имајући у виду да је град у оцени достигнутог степена развоја постављен у ниво Ц (највиши ниво А, Б и Ц), послужићемо и другима (у земљи и свету) као подршка у унапређењу њихових капацитета.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 13: Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њихових последица

Подциљ 13.1: Оснажити отпорност и адаптивни капацитет на опасности повезане са климатским условима и природним катастрофама у свим земљама.

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
-----------	---------------	--------------	----------------	--------------	----------------	---------------

Локална управа усваја и спроводи локалну стратегију смањења ризика од катастрофа у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа	стратегија	2023.	нема	2025.	има	Службени лист Града Краљева
--	------------	-------	------	-------	-----	-----------------------------

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 27 – Животна средина

Мере за остваривање приоритетног циља 12:

Мера 12.1. Израда Стратегије смањења ризика од катастрофа

Опис: Катастрофе су данас чешће и интензивније него раније, њихове последице угрожавају нормално функционисање друштва а као резултат дају губитак живота и материјалну штету. Један од корака у интегрисаном управљању ризиком је ублажавање и смањење ризика од катастрофа и он подразумева спровођење активности којима се на дужи рок смањује или елиминише ризик од природних и других катастрофа по људски живот и имовину. Уместо да заједнице континуално улажу у опоравак од катастрофа које их непрестано погађају, подстиче се превентивни приступ, тј. локалним заједницама се пружа помоћ да изграде капацитете потребне да пруже одговарајући одговор на катастрофе и смање вероватноћу појаве и губитке које оне изазивају. Ублажавање ризика је посебно важно са аспекта критичне инфраструктуре. Развој и имплементација локалне стратегије за смањење ризика од катастрофа представља кључни корак ка безбеднијој и одрживој будућности за сваки град. Кроз ову меру посебан фокус ће се ставити на утицај последица катастрофа на угрожене категорије становништва (старије особе, социјално угрожена лица, особе са инвалидитетом, Роме, жене....)

Процена потребних финансијских средстава: 3.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево, Одељење за послове цивилне заштите

Други учесници у спровођењу мере: Организација за храну и пољопривреду Уједињених Нација (ФАО), Министарство за пољопривреду, шумарство и водопривреду, Војска Србије, РХМЗ

Период спровођења: средњорочно, 2025-2027.

Мера 12.2. Израда катастра бујичних вода на територији града Краљева

Опис: Бујичне полаве представљају све чешћу појаву на територији града Краљева. Учесталост појаве бујичних поплава, њихов интензитет и распрострањеност представљају сталну претњу са последицама у еколошкој, економској и социјалној сфери. Из тог разлога, кроз ову меру планирана је припрема и израда катастра свих бујичних вода на територији града Краљева.

Активност израде катастра бујичних токова обухвата прикупљање података о свим постојећим и потенцијалним бујичним токовима у одређеном подручју, укључујући њихове хидролошке и морфолошке карактеристике. Овај процес укључује теренски рад на мапирање и коришћење географских информационих система (ГИС) за документовање и анализу ризика од поплава и ерозије.

Процена потребних финансијских средстава: 5.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: Град Краљево, Одељење за послове цивилне заштите

Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“

Период спровођења: 2025-2030.

<p>Мера 12.3. Уређење водотокова другог реда</p> <p>Опис: Кроз ову меру планирају се активности на даљем уређењу водотокова другог реда на сливовима Ибра, Западне Мораве и Груже. Кроз територију града Краљева, протиче 5 водотока првог реда: Западна Морава, Ибар, Гружа, Студеница и Лопатница (одређени Уредбом Владе РС) и преко 150 водотокова другог реда. Активности уређења водотокова другог реда подразумевају уређење тих водотокова односно сукцесивно сечење растиња са леве и десне обале и из корита река. Активност уређења водотокова другог реда укључује чишћење и стабилизацију корита река како би се спречиле ерозије и поплаве, те обезбедило несметано протицање воде. Овај процес обухвата изградњу и одржавање обалоутврда, насипа и регулационих објеката, као и уклањање наносног материјала и вегетације која омета ток воде. Град Краљево сваке године издваја средства за уређење и прочишћавање водотокова другог реда.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 500.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта „Краљево“ Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 12.4. Планирање и спровођење мера у циљу заштите од елементарних непогода</p> <p>Опис: Ванредне ситуације, проузроковане природним непогодама или људским активностима, свакодневно односе много људских живота и на различите начине уништавају и деградирају животну средину, узрокујући велику материјалну штету и губитке. Глобалне климатске промене такође доприносе уништавању животне средине, са штетним утицајем на здравље људи, опстанак многих природних врста и културно наслеђе. Катастрофе су изазов који показује када, колико и на који начин је друштво спремно да реагује. Постоје начини да се смање ризици и да се ограниче последице катастрофа, као и да се повећа отпорност друштва на катастрофе. Мере заштите од елементарних непогода укључују превентивне активности попут изградње инфраструктуре отпорне на поплаве и земљотресе, као и едукацију становништва о поступцима у случају хитности. Такође, важно је развијати систем раног упозоравања и планове евакуације како би се минимизовале последице непогода и спасили животи. Из тог разлога, кроз ову меру планиране су активности на планирању и спровођењу мера у циљу заштите од клизишта, одрона и ерозије, заштите од пожара на отвореном, заштите у периоду дугих сушних периода, као и планирање и примена решења заснованих на природи у циљу заштите од елементарних непогода.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево, Одељење за послове цивилне заштите Други учесници у спровођењу мере: МУП Републике Србије, Сектор за ванредне ситуације Краљево, локалне ДВД организације Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>

4.3. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

4.3.1. SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<p>1. Социјална заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - искуство и стручност локалних институција у области социјалне политике - реализовани пројекти у области подршке породици - задовољавајући ниво квалитета, до сада развијених услуга - Постојање институција за социјално збрињавање (геронтолошки центар, услуге ургентног збрињавања, СОС дечије село, саветовалиште за брачне и предбрачне породичне односе, итд.) <p>2. Здравствена заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Доступност примарне здравствене заштите на целој територији града (градска, проградска и сеоска насеља) - Квалитетан и професионалан кадар у здравственим установама - Добра комуникација здравствених установа са локалном самоуправом - Успостављена функција у локалној самоуправи Заштитника пацијената <p>3. Образовање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Територијална покривеност града установама основног образовања - Велики број профила средњег образовања - Постојање високообразовних 	<p>1. Социјална заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - недовољни капацитети за унапређење постојећих и развој нових социјалних услуга - Недостатак дневних центара за инвалидна лица - Постојећи проблеми и потребе ромске популације (комунална опремљеност ромских насеља, ромски камп за расељена ромска лица са Косова, запошљавање...) - Недостатак социјалних услуга за жртве породичног насиља (групе самопомоћи, сигурна кућа, програми економског оснаживања и др) <p>2. Здравствена заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недовољна техничка опремљеност и застарелост постојеће опреме - Сеоске амбуланте у рунираном стању, недовољно одговарајуће опреме - Недостатак санитетских возила - Недовољна едукованост грађана о значају и начину превенције болести - Недовољна едукованост грађана о здравом начину живота (исхрана, спорт, рекреација...) - Недовољна подршка породицама тешко оболелих болесника - Недовољна подршка у раном развоју деце <p>3. Образовање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недовољно високо образовних институција - Непостојање Центра за стручно усавршавање запослених у образовању

<p>установа: – Факултет за машинство и грађевинарство, Висока струковна школа – интернационални центар за професионалне студије – ICEPS, Академија струковних студија</p> <ul style="list-style-type: none"> - Постојање квалитетног наставног кадра <p>4. Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - Велики број културних институција (музеј, историјски архив, библиотека, Културни центар Рибница, Студеница, Позориште, Завод за заштиту споменика културе, итд) - Значајан број културних манифестација - Значајан број удружења која се баве делатношћу из области културе - Богато културно наслеђе 	<ul style="list-style-type: none"> - Две средње школе немају свој простор (Уметничка и Музичка школа) - Сеоске школе у рунираном стању, без адекватне инфраструктурне опремљености - Недовољна техничка опремљеност основних и средњих школа за унапређење квалитета наставе и прилагођавању савременим потребама - Недостатак школских физкултурних сала и спортских терена - Недовољно средстава из буџета локалне самоуправе за стално стручно усавршавање запослених у образовању - Недостатак услова и програма за спровођење програма целоживотног образовања - Недостатак капацитета предшколске установе - Недостатак програма раног укључивања деце са сеоског подручја у систем предшколског образовања - Недостатак услова за унапређење и иновацију предшколских програма <p>4. Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недовољна повезаност културних установа града и недостатак заједничког културног програма - Недовољна информисаност грађана о културним догађајима и дешавањима - Недоступност установа културе лицима са инвалидитетом - Недостатак градских манифестација у циљу промоције локалних уметника (ученика музичке и уметничке школе и др) - Слабо учешће грађана у програмима културе и уметности - Недовољна повезаност туристичке и културне понуде града - Недостатак градске концертне дворане - Недостатак адекватног простора за позориште са потребном опремом
---	--

<p>5. Спорт и рекреација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Велики број спортских клубова; - Постојање локалне институције задужене за спорт – „СЦ Ибар“ - Постојање Спортског савеза - Спортска инфраструктура (спортски терени, хала спортова) - Повољни услови за развој екстремних спортова (параглајдинг, планински бициклизам, итд.) 	<p>6. Спорт и рекреација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Лоши услови за развој рекреативних активности (недостатак отворених терена, трим стаза, зелених површина и сл) - Непостојање затвореног базена - Потреба реновирања спортских објеката - Недовољно развијен спорт у школама - Недостатак отворених и затворених спортских терена у школама - Недостатак програма подстицаја и промоције рекреативних активности - Недостатак услова за спортске активности лица са инвалидитетом
<p>ШАНСЕ</p>	<p>ПРЕТЊЕ</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Спровођење процеса децентрализације <p>1. Социјална заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Јасно дефинисани оквири и смернице са националног нивоа у области социјалне заштите - Успостављање партнерства између јавног, приватног и цивилног сектора у области социјалне заштите - ЕУ фондови и пројекти - Оснивање коморе за социјалну заштиту <p>2. Здравствена заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Континуирана медицинска едукација - Сарадња са приватним сектором, цивилним сектором и медијима - Нови партнери и донације - Нове технологије и добар информациона систем - Учешће у пројектима Министарства здравља, Светске банке и ЕУ <p>3. Образовање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Активности ученичких парламента 	<ul style="list-style-type: none"> - Негативна миграција <p>1. Социјална заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Погрешан приступ решавању хуманитарних проблема - Непостојање система праћења ефеката и резултата пројеката у области социјалне политике и стихијска реализација пројеката - Пасивност појединих социјалних актера и представника политичких структура <p>2. Здравствена заштита</p> <ul style="list-style-type: none"> - Старење популације - Одлазак образованог кадра - Немотивисаност кадрова - Лимитиране финансије - Сиромаштво становништва <p>3. Образовање</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проблем безбедности ученика, наставног и ненаставног особља

<ul style="list-style-type: none"> - Развој волонтеризма и вршњачких едукатора - Развој високо образовних институција у Краљеву - Учешће у пројектима Министарства , Светске банке и ЕУ <p style="text-align: center;">4. Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЈПП у области културе - Доступност ЕУ фондова у области културе - Подршка Министарства културе <p style="text-align: center;">5. Спорт и рекреација</p> <ul style="list-style-type: none"> - доступност ЕУ фондова и средстава надлежног Министарства - могућност успостављања ЈПП - спортске манифестације регионалног и међународног карактера - национална стратегија развоја спорта 	<ul style="list-style-type: none"> - Систем образовања још увек није усмерен на функционално образовање - Негативан природни прираштај - Одлив стручних кадрова <p style="text-align: center;">4. Култура</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ограничене интервенције града над објектима културе које су стављене под заштиту државе - Демографске промене и структура становништва <p style="text-align: center;">5. Спорт и рекреација</p> <ul style="list-style-type: none"> - Недовољно средстава у спорт на локалном нивоу - Демографске промене и структура становништва
--	---

4.3.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 13: Унапређење услова за развој образовања

У Краљеву постоји 22 матичне основне школе са 37 подручних (издвојених) одељења. Подручна одељења се, по правилу, налазе у ванградским насељима што је случај и у Краљеву. У само 7 школа постоје физкултурне сале.

Поједини сеоски школски објекти су у прилично лошем стању, често са минимумом услова за рад. Образовне установе немају услова за примену савремених технологија у свом раду.

У Краљеву постоји 9 средњих школа, према подацима РЗС. Стратегија развоја Краљева за период 2015-2020. констатује недостатак просторних и техничких капацитета у образовним установама за квалитетно извођење наставе и реализацију стручне праксе. Поред увођења нових смерова, односно измене курикулума средњих школа непоходне су и инвестиције у виду санације, реконструкције и унапређења енергетске ефикасности објеката средњих школа.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 4: Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све

Потциљ 4.1: До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број објеката основног и средњег образовања са унапређеним условима рада	Број	2022.	/	2030.	14	Буџет Града Краљева
Број ОШ у којима постоје фискултурне сале	број	2022.	7	2030.	9	Буџет Града Краљева

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 26 – Образовање и култура

Мере за остваривање приоритетног циља 13:

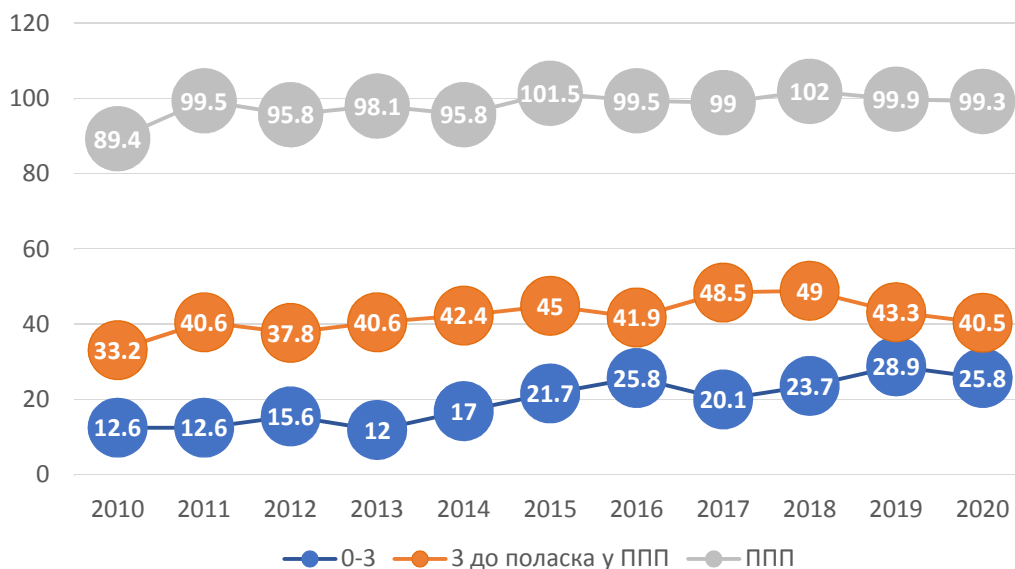
Мера 13.1. Јачање програма неформалног образовања за младе и одрасле
Опис: У склопу активности Канцеларије за младе планирана је подршка и спровођење активности и програма обука у циљу јачања компетенција за запошљавање.
Процена потребних финансијских средстава: - 15.000.000,00 динара
Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми
Носилац мере: Град Краљево – Канцеларија за младе
Други учесници у спровођењу мере: Савет за запошљавање
Период спровођења: континуирано, 2024-2030.
Мера 13.2. Изградња, реконструкција и санација школских објеката и пратеће инфраструктуре
Опис: Ова мера подразумева припрему техничке документације и извођење радова на изградњи, реконструкцији, санацији, енергетској санацији објеката образовних установа у Краљеву.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ У оквиру ове мере планирано је да се изврши изградња следећих школских објеката: <ul style="list-style-type: none"> - Музичка школа - Уметничка школа   ➤ У оквиру ове мере планирано је да се изврши санација и реконструкција следећих школских објеката: <ul style="list-style-type: none"> • Основне школе (Живан Маричић – Жича, Светозар Марковић, Јован Цвијић – Сирча, Драган Маринковић – Адрани, Ђура Јакшић – Конарево, Драган Ђоковић Уча – Лађевци, Вук Караџић – Рибница, Браћа Вилотијевић, Петар Николић – Самаила, Бранко Радичевић – Витковац, Јован Дучић – Рођевићи и друге на удаљеним подручјима)

<ul style="list-style-type: none"> • Средње школе (Гимназија, Економско трговинска школа. Електро техничко-саобраћајна школа, Шумарска школа • Школа за основно и средње образовање Иво Лола Рибар – Краљево <p>Детаљније активности на изградњи, санацији и реконструкцији школских објеката разрадиће се акционим планом. Програм изградње, санације и реконструкције обухвата и изградњу физкултурних сала у школским објектима.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: - 700.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: основне и средње школе Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 13.3. Унапређење услова за образовање деце са посебним потребама</p>
<p>Опис: Ова мера подразумева унапређење прилаза школским објектима за децу са инвалидитетом, затим санацију и реконструкцију објекта школе "Иво Лола Рибар" у циљу унапређења техничких услова за образовање, као и доделу личних пратилаца деци од момента поласка у школу у складу са потребама детета. Родитељи се обраћају интерресорној комисији која у складу са надлежностима предлаже одговарајуће услуге.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 30.000.000,00 Могући извори финансирања Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: Школа "Иво Лола Рибар" Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Напомена: Поред наведеног град Краљево ће наставити да ради на повећању нивоа безбедности ученика у школским објектима и двориштима (активности на ангажовању школских полицајаца, обезбеђивање присуства физичко-техничког обезбеђења, постављањем видео надзора и др.).</p>

4.4.3 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 14: Унапређење прешколског образовања и васпитања

Током прве половине прошле деценије приметно је повећање обухвата како јасленог тако и програма за децу вртићког узраста, међутим од 2015-2016. године обухват стагнира. Када је у питању ППП он је још од 2011. године на врло високом нивоу па се повећање и не очекује. Изузев обухвата ППП-ом који је обавезан програм па је потпун обухват и очекиван, обухват деце вртићког узраста је изненађујуће низак како у поређењу са подручјем Србија – Југ а посебно у поређењу са просеком Србије и националним циљевима из Стратегије образовања. Обухват деце јасленог узраста такође је низак иако виши од просека за Србија – Југ, али то је и очекивано обзиром да је Краљево велика градска средина.

Графикон 9. Тренд обухвата деце ПВО (у %), за период 2010-2020.

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 4: Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све

Потциљ 4.2: До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање.

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Обухват деце јасленог узраста	%	2020.	29	2030.	45	ДевИнфо база, РЗС
Обухват деце узраста од 3 године до поласка у ППП	%	2020.	44	2030.	75	ДевИнфо база, РЗС

Мере за остваривање приоритетног циља 14:

Мера 14.1. Изградња нових објеката предшколских установа чији је оснивач град Краљevo
Опис: У циљу повећања капацитета и унапређења квалитета услуга у области предшколског васпитања и образовања планирана је изградња новог вртића у приградским насељима (Воћарево ливаде...) У оквиру ове мере неопходно је урадити пројекто техничку документацију, прибавити потребне дозволе и извести радове на изградњи новог објекта предшколске установе.

<p>Процена потребних финансијских средстава: - 200.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – ЈП за уређивање грађевинског земљишта Други учесници у спровођењу мере: Предшколска установа „Олга Јовичић Рита“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 14.2. Реконструкција постојећих објеката предшколских установа чији је оснивач град Краљево</p>
<p>Опис: Планирано је спровођење реконструкције и енергетске санације појединих објеката како би се повећао њихов капацитет и унапредио квалитет услуга. За поједине објекте је већ урађена пројектна документација, док ће за остале активности на реконструкцији подразумевати и претходну израду пројектне документације. Објекти чија се реконструкција планира у наредном периоду су:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вртић“ Невен“ • Вртић“ Пчелица“ • Вртић“ Младост“ • Вртић“ Веселко“
<p>Процена потребних финансијских средстава: 280.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – ЈП за уређивање грађевинског земљишта Други учесници у спровођењу мере: Предшколска установа „Олга Јовичић Рита“ Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 14.3. Повећање обухвата и унапређење доступности услуге Предшколске установе на руралном подручју</p>
<p>Опис: На територији града Краљева успостављен је рад Предшколске установе „Олга Јовичић Рита“. У Одлуци о мрежи јавних предшколских установа на територији града Краљева дефинисано је да мрежу чине Предшколска установа "Олга Јовичић Рита", са 13 вртића у којима се реализују програми у целодневном трајању, 18 објеката основних школа у којима се реализују четворочасовни припремни предшколски програми, 6 издвојених објеката у МЗ у којима се реализују четворочасовни припремно предшколски програми при месним заједницама, два одељења у Општој болници Студеница у којима се реализује образовни рад у оквиру болничког лечења и 4 објекта у сеоским месним заједницама у којима се реализује васпитно образовни рад у мешовитим групама. Поред наведених капацитета и постојања приватних предшколских установа, постоји потреба за већим обухватом и унапређењем доступности услуге на руралном подручју. У том смислу у току 2020. године до данас, успостављен је рад две мешовите васпитне групе на сеоском подручју – насељу Самаила, затим једне мешовите васпитне групе у Лађевцима, које су показале веома добре ефекте и значај за родитеље са руралних подручја. Град Краљево се определио да настави са праксом ширења услуга ПУ на руралном подручју, па је за ту намену опредељен простор у насељу Ратина, Чукујевац, Витановац и др. У наредном периоду планирано је уређење и опремање наведених простора. Такође, планирано је проширење услуге - отварање група на руралним подручјима (реконструкција, опремање простора, отварање нових група и слично). Јачање капацитета предшколских установа има дугорочне предности за децу, родитеље и друштво као целину.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: - 35.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p>

Носилац мере: Град Краљево
Други учесници у спровођењу мере: Предшколска установа „Олга Јовичић Рита“
Период спровођења: континуирано, 2024-2030.

4.4.4 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 15: Унапређен систем социјалне заштите на територији града Краљева

Услуге социјалне заштите на територији града Краљева пружају установе Центар за социјални рад, Центар локалних услуга града Краљева и Геронтолошки центар у Матарушкој Бањи.

Центар за социјални рад - Социјална заштита је организована друштвена делатност од јавног интереса, чији је циљ пружање помоћи и оснаживање за самосталан и продуктиван живот у друштву како појединаца, тако и породица, као и спречавање настајања и отклањања последица социјалне искључености. Центар за социјални рад у Краљеву основан је 1960. године а са радом је почео 1961. године. У вршењу јавних овлашћења Центар као установа социјалне заштите и као орган старатељства, поступа у складу са нормативима и стандардима рада у центрима за социјални рад.

Центар локалних услуга града Краљева је установа социјалне заштите која активно пружа услуге у надлежности јединице локалне самоуправе од августа 2018. године. У надлежности установе је тренутно осам услуга и то: помоћ у кући, лични пратилац детета, персонална асистенција, социјално становање, становање уз подршку за младе који се осамостаљују, дневни центар за старе (геронтолошка амбуланта и клуб за старе), породични сарадник и дневни центар за децу са сметњама у развоју.

Према расположивим подацима о услугама социјалне заштите у надлежности ЈЛС, у Краљеву у 2022. години пружане су следеће услуге – Дневни центар за старе, Саветовалиште за предбрачне, брачне и породичне односе, Становање уз подршку (млади), Породични сарадник, Помоћ у кући за старе и одрасле, Персонална асистенција, Лични пратилац, Социјално становање у заштићеним условима, ургент смештај за децу и младе, ургент смештај за одрасле и старије и неодложне интервенције.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 1: Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима

Потциљ 1.3: Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући и најугроженије, и до краја 2030. обухватити значајан број сиромашних и рањивих

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС које се пружају рањивим групама	број	2020.	11	2030.	14	Извештај одељења за друштвене делатности
Број корисника услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС	број	2020.	302	2030.	350	Извештај ЦЗСР

Веа (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање

Мере за остваривање приоритетног циља 15:

<p>Мера 15.1. Успостављање нових и даљи развој успостављених услуга социјалне заштите</p>
<p>Опис: У оквиру ове мере планирано је да се на основу мапираних потреба корисника/постојећих корисника права и услуга социјалне заштите и у складу са усвојеним Програмом унапређења социјалне заштите унапреде постојеће услуге социјалне заштите у успоставе/обезбеде нове услуге социјалне заштите за корисничке групе социјалне заштите предвиђене чланом 41. Закона о социјалној заштити. Услуге које ће се приоритетно успостављати су: услуга ургентног смештаја, услуга прихватилишта за децу и младе, услуга дневног боравка за децу и младе са сметњама у развоју/инвалидитетом и услуга дневног боравка за одрасле и старе са инвалидитетом. Услуге које ће се даље развијати су: услуга становање уз подршку за младе који се осамостаљују и услуге интензивне подршке породици.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: - 50.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – Градска управа Други учесници у спровођењу мере: Центар за социјални рад, Центар локалних услуга Период спровођења: континуирано, 2024-2028.</p>
<p>Мера 15.2. Успостављање институционалних капацитета у Градској управи за спровођење, праћење и процене ефеката услуга и мера социјалне заштите</p>
<p>Опис: Ова мера подразумева успостављање послова планирања, праћења и вредновања локалне политике социјалне заштите, координације и праћења послова из области социјалне заштите у оквиру надлежних одељења Градске управе. Поред институционализације наведених послова, планирано је да се припреме и усвоје недостајући, и унапреде постојећи, нормативни акти који су неопходни за ефикасно обављање послова социјалне заштите на нивоу јединице локалне самоуправе у складу са Законом о социјалној заштити.</p> <p>У оквиру ове мере планирана је израда нацрта Стратегија социјалне политике као недостајућег, секторског стратешког документа којим ће се дефинисати правци даљег унапређења локалне социјалне политике.</p> <p>Посебно, поштујући обавезу јединица локалне самоуправе на дефинисање планског оквира за деловање у области социјалне заштите која је прописана чланом 20. Закона о социјалној заштити, град Краљево ће успоставити праксу израде Програма унапређења социјалне заштите, у складу са методологијом предвиђеном чланом 14. Закона о планском систему, а којим ће бити омогућен континуирани развој постојећих у успостављање нових услуга у складу са препознатим потребама корисника/потенцијалних корисника.</p> <p>Потреба за успостављањем, односно унапређењем процеса праћења (мониторинга) и вредновања (евалуације) услуга социјалне заштите аргументује се обавезом јединице локалне самоуправе предвиђених чланом 40. Закона о планском систему Републике Србије који предвиђа обавезу праћења спровођења (ex-post анализа) и вредновање ефеката (евалуацију) како самог документа јавне политике, тако и учинака сваке од предвиђених мера, која се спроводи преко квантитативних и квалитативних показатеља за мерење учинака. За потребе спровођења ових различитих, али комплементарних процеса, град Краљево препознаје потребу за успостављањем и континуираним унапређењем предуслова за њихову институционалну одрживост, који ће поред унапређења нормативног оквира, успостављања организационих капацитета,</p>

<p>подразумевати подршку јачању локалних капацитета свих релевантних актера у овом процесу, како у оквиру јавног, тако и цивилног сектора.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 1.500.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – Градска управа Други учесници у спровођењу мере: Центар за социјални рад, Центар локалних услуга Период спровођења: средњерочно, 2024-2026.</p>
<p>Мера 15.3. Унапређење капацитета и компетенција запослених у систему социјалне заштите</p>
<p>Опис: Како би се услуге социјалне заштите обављале што квалитетније и ефикасније, у складу са потребама корисника, неопходно је спроводити континуирану едукацију запослених у установама социјалне заштите и надлежном одељењу Градске управе за координацију и праћење послова социјалне заштите. Обавеза континуираног стручног усавршавања предвиђена је Законом о запосленима у аутономној покрајини и јединицама локалне самоуправе (члан 21.), као и Законом о социјалној заштити (члан 143. до 145.).</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 500.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – Градска управа Други учесници у спровођењу мере: Центар за социјални рад, Центар локалних услуга Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 15.4. Успостављање/унапређење међусекторске и међуопштинске сарадње у обезбеђивању и пружању услуга социјалне заштите</p>
<p>Опис: Закон о социјалној заштити чланом 7. предвиђа да установе социјалне заштите сарађују са установама предшколског, основног, средњег и високог образовања, здравственим установама, полицијом, правосудним и другим државним органима, органима територијалне аутономије, органима јединица локалне самоуправе, удружењима и другим правним и физичким лицима, првенствено у оквирима и на начин утврђеним споразумом о сарадњи. Чланом 58. Закона о социјалној заштити је предвиђено да се, зависно од потреба корисника, услуге социјалне заштите могу пружати истовремено и комбиновано с услугама које пружају образовне, здравствене и друге установе (међусекторске услуге), а у складу са закљученим протоколом о сарадњи. Град Краљево препознаје потребу да унапређењем нормативног оквира, јачањем компетенција релевантних актера и обезбеђивањем других институционалних претпоставки за институционалну одрживост међусекторске сарадње (инфраструктурних, финансијских) у обезбеђивању и пружању услуга социјалне заштите.</p> <p>Узимајући у обзир да је град Краљево центар Рашког округа, препознаје се потреба за успостављањем међуопштинске сарадње у обезбеђивању услуга социјалне заштите, посебно услуга које доприносе процесу деинституционализације, а у складу са Стратегијом о деинституционализацији развоја услуга у заједници коју је Влада Републике Србије усвојила за период 2022 -2026.године.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 50.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – Градска управа Други учесници у спровођењу мере: Центар за социјални рад, Центар локалних услуга, друге локалне установе (образовне установе, здравствене установе, НСЗ, представници привреде, организације цивилног друштва), друге локалне</p>

самоуправе/партнери у међуопштинској сарадњи.
Период спровођења: дугорочно, 2024-2028.

4.4.5 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 16: Обезбеђено квалитетно и приступачно становање са адекватним условима живљења у заједници

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ: Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

Потциљ: 11.1. До 2030. осигурати да сви имају приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама, унапредити неусловна насеља

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Припремљен и усвојен стратешки документ из области стамбене политике (градска стамбена стратегија)	Документ	2022	0	2026	1	Стратешки документ, одлука о усвајању
Повећан број доступних стамбених јединица за лица са нижим примањима и за становање под условима непрофитног закупа	%	2022	143	2030	160	Извештај ЈП "Градско стамбено Краљево"

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање

Мере за остваривање приоритетног циља 16:

Мера 16.1. Израда Градске стамбене стратегије
Опис: Израда Градске стамбене стратегије представља одређени и детаљан план унапређења, развоја и управљања стамбеним сектором у оквиру града, која има значајан утицај на различите аспекте живота у граду. Може допринети општем благостању заједнице, посебно у домену потреба угрожених категорија становништва и подизања енергетске ефикасности постојећег стамбеног фонда.
Процена потребних финансијских средстава: 2.000.000,00 динара
Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми
Носилац мере: Град Краљево – ЈП Градско стамбено
Други учесници у спровођењу мере:
Период спровођења: средњорочно, 2024-2026.
Мера 16.2. Повећање доступности стамбеног фонда лицима са нижим и средњим примањима и младим брачним паровима

<p>Опис: Повећање доступности стамбених опција за особе са нижим и средњим примањима и за младе брачне парове доприноси социјалној правди и инклузивности. Свака заједница заслужује приступ квалитетном стамбеном простору, без обзира на финансијски статус. Младим брачним паровима је често тешко осигурати квалитетан стамбени простор, посебно на почетку свог брачног живота. Приступање афирмативним стамбеним решењима може их подржати у осамостаљивању и изградњи стабилне будућности. У оквру ове мере планирано је:</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се спроведу активности Изградње стамбених зграда намењених откупу по непрофитним ценама; - да се успостави обновљив стамбени Фонд, ради могућности решавања стамбеног питања грађана Краљева. То су средства која се обнављају и као такав је самоодржив.
<p>Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈП Градско стамбено Други учесници у спровођењу мере: град Краљево, Центар за социјални рад Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 16.3. Наставак изградње станова за издавање под условима непрофитног закупа</p>
<p>Опис: Ова мера подразумева следеће активности: Наставак изградње стамбеног комплекса у Ул. Зеке Николајевића у Рибници - друга фаза, за који постоји главни пројекат и грађевинска дозвола које је истекла. Обезбеђивање нових локација за изградњу станова за угрожене социјалне категорије становништва. Наставак и реализација започетог пројекта изградње типских кућа и вишепородичних стамбених зграда у Ромском насељу.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 200.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево Други учесници у спровођењу мере: ЈП Градско стамбено, Центар за социјални рад Краљево Период спровођења: дугорочно. 2024-2030.</p>
<p>Мера 16.4. Реализација пројекта обнове насеља у Доситејевој улици после земљотреса - Урбана регенерација</p>
<p>Опис: У предходном периоду реализована је прва фаза пројекта Урбане регенерације. Изграђена је једна зграда од 106 станова, од укупно планиране четири зграде са укупно 366 станова за људе који живе у оштећеним зградама након земљотреса који је био 2010. год. у Краљеву. У току су радови на изградњи друге зграде.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 100.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – ЈП Градско стамбено Други учесници у спровођењу мере: Министарство финансија и ЦЕБ Период спровођења: 2024-2028.</p>
<p>Мера 16.5. Унапређење услова за ефикасније одржавање стамбених зграда</p>
<p>Опис: Реализација ове мере подразумева низ активности са циљем ефикаснијег одржавања постојећег стамбеног фонда:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Наставак суфинансирања пројекта инвестиционог одржавања у складу са Градском одлуком. Кроз Јавни позив расписан од стране Града Краљева до сада је преко 50 стамбених заједница унапредило својства својих стамбених зграда које се односи на санирање фасада, кровова, лифтовских постројења и др., чиме су се побољшали услови живота у истим. - Наставак спровођења мера унапређења енергетске ефикасности стамбених

објеката, кроз прораме подршке града и ресорних министарстава и других донаторских програма.

- Поверовање послова одржавања стамбених заједница Јавном предузећу "Градско стамбено", Краљево. Јавно предузеће "Градско стамбено", Краљево чије је оснивач Град Краљево, има вишедеценијско искуство на пословима текућег и инвестиционог државања, као и да располаже са стручним кадром за техничке, правне и финансијске послове
- Формирати фонд за хитне интервенције за стамбене заједнице. Фонд за хитне интервенције је потребан у случају налога инспекцијских служби када је угрожена безбедност и здравље људи.

Процена потребних финансијских средстава: 100.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми

Носилац мере: ЈП Градско стамбено

Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево

Период спровођења: континуирано, 2024-2030.

4.4.6 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 17: Унапређена спортска инфраструктура

Краљево има традицију спортског града који је изнедрио велики број познатих спортиста, између осталог у области одбојке, кошарке, фудбала, бициклизма, ватерпола и борилачких вештина. На територији града постоји око 3.000 спортиста организованих у 150 клубова, што показује да у Краљеву постоји веома висок степен клупске делатности. Најважнији актер је Спортски центар Ибар који је, као носилац спортских активности, задужен за управљање и одржавање највећег броја спортских објеката. Постојећи спортски објекти концентрисано су распоређени око самог центра и дуж Ибра, што такође представља просторни квалитет за себе. Град издваја средства подршке за рад око 120 клубова. У претходном периоду, град је доста средстава улагао у изградњу спортске инфраструктуре – изграђена је нова мултифункционална хала на десној обали Ибра и реконструисан је Атлетски стадион. Поред стадиона, изграђена је рампа за особе са инвалидитетом чиме је омогућен лакши приступ особама са инвалидитетом спортском комплексу „Под обалом“.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим

Потциљ 11.7: До 2030. омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама, посебно за жене и децу, старија лица и особе са инвалидитетом

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Укупан број спортских објеката са употребном						Извештај СЦ „Ибар“

дозволом	Број	2022.	7	2030.	10	
Степен задовољства грађана квалитетом спортско рекреативних програма који промовишу и унапређују здравље свих становника у граду Краљеву	% ⁹	2022.	/	2030.	30% ¹⁰	Извештај спроведене анкете грађана

Мере за остваривање приоритетног циља 17:

<p>Мера 17.1. Изградња затвореног базена</p> <p>Опис: Изградња затвореног базена је планирана на локацији поред нове Хале спорта. У предходном периоду је урађена пројектна документација, а имајући у виду да је поред продужавања, грађевинска дозвола истекла, приступило се изради новог, економичнијег и енергетски ефикасног пројекта, који ће бити завршен у првом кварталу 2024. године.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 1.200.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: СЦ Ибар</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 17.2. Изградња фудбалског комплекса у Јарчују</p> <p>Опис: Изградња фудбалског комплекса је планирана на локацији. Јарчујак. За пројекат је потребно да се припреми пројектно техничка документација, прибави дозвола и обезбеде средства за реализацију.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: биће накнадно дефинисано</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: СЦ „Ибар“</p> <p>Период спровођења: дугорочно, 2025-2030.</p>
<p>Мера 17.3. Изградња мултифункционалних спортских простора на јавним површинама</p> <p>Опис: У оквиру ове мере планирано је да се у складу са планским документима приступи изради пројектне документације и реализацији изградње стаза за ролере, бицикле, трим стаза, теретана на отвореном, клизалишта, терени за мале спортове и друге спортско рекреативне садржаје. Приликом изградње спортских објеката водиће се рачуна о приступачности за особе са инвалидитетом.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 30.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: СЦ „Ибар“</p>

⁹ % анкетираних грађана према одабраном узорку

¹⁰ % анкетираних грађана који су задовољни квалитетом спортско рекреативних програма који промовишу и унапређују здравље свих становника у граду Краљеву

Период спровођења: дугорочно, 2024-2028.
Мера 17.4. Изградња мале тренажне хале
Опис: У оквиру ове мере планирано је да се на локацији поред хале спортова изради пројектна документације и изврши изградња мале тренажне хале спорта за рукомет, кошарку и одбојку.
Процена потребних финансијских средстава: 204.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта Други учесници у спровођењу мере: СЦ „Ибар“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2028.
Мера 17.5. Реконструкција постојећих спортских терена и објеката
Опис: У оквиру ове мере планирано је да се спроведу активности на реконструкцији постојећих спортских терена и објеката, како би се довели у исправно и функционално стање. У оквиру реконструкције планирано је да се приступи санацији и реонструкцији пода на новој хали спортова.
Процена потребних финансијских средстава: 100.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта Други учесници у спровођењу мере: СЦ „Ибар“ Период спровођења: континуирано, 2024-2030.
Мера 17.6. Изградња и уређење спортског комплекса на Гочу
Опис: У оквиру ове мере планирано је да се припреми пројектно техничка документација за унапређење спортско рекреативних садржаја на Гочу, што подразумева изградњу авантура парка, базена, трим стаза, уређење и реконструкцију постојећих спортских садржаја.
Процена потребних финансијских средстава: 150.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: ЈП за уређивање грађевинског земљишта Други учесници у спровођењу мере: Дечије одмаралиште „Гоч“ Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.
Напомена: Поред наведеног у наредном периоду град Краљеви оланира да настави активности везане за израду пројектно техничке документације у циљу санације постојећих и изградњу нових дечијих игралишта на јавним просторима. Сва игралишта ће се урадити у складу са стандарсима који гарантују безбедност и обезбеђују једнаку приступачност свој деци.

4.4.7 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 18: Унапређени услови за развој и организацију културних манифестација и догађаја града Краљева

Краљево има велику културну традицију која представља темељ за даљу надоградњу. Она је једним делом производ разноврсности установа културе, али и актера који и даље играју активну улогу у културном животу града (Културни центар „Рибница“, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Дом културе „Студеница“ Ушће). Они редовно организују манифестације и курсеве за најразличитије циљне групе. Градски фестивали и манифестације на отвореном који се одржавају током целе године, као што су фестивал уметности „Маглич“, џез фестивал „Jazzibar“, фестивал алтернативних уметности „Street

Art“, „Дани јоргована“ или чак такмичење у кувању „Сребрни казан“ не доприносе само унапређењу живота у Краљеву, већ привлаче и пажњу ван граница саме краљевачке регије. Као позитивна би се могла навести и чињеница да се велики број грађана ангажује у удружењима из области културе. У Краљеву постоји преко 30 локалних удружења која негују различите врсте културних делатности.

За потребе организације и обављање делатности у области културе из буџета се финансира седам установа, а финансирање се врши у домену плата запослених, сталних трошкова, програмских активности у оквиру основних делатности, текућих поправки и одржавања опреме, набавке материјала за рад, капиталних инвестиција у објекте и опрему којом установе располажу: Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Народни музеј, Историјски архив Краљево, Културни центар „Рибница“ Краљево, Завод за заштиту споменика културе, Краљевачко позориште и Дом културе „Студеница“ у Ушћу.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим

Потциљ 11.4: Појачати напоре да се заштити и обезбеди светска културна и природна баштина

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број доступних културних простора	Број	2022.	39	2030.	49	Извештај Градске управе за друштвене делатности
Број културних манифестација на годишњем нивоу	Број	2022	13	2030	18	Извештаји установа културе и ТО Краљево

Веба (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 26 – Образовање и култура

Мере за остваривање приоритетног циља 18:

<p>Мера 18.1. Приближавање културних садржаја инвалидима (приступне рампе)</p> <p>Опис: Приближавање културних садржаја инвалидима, као што је инсталирање приступних рампи, представља значајан корак ка стварању инклузивне околине. Ова мера има за циљ олакшавање приступа и учешћа особама са различитим облицима инвалидитета да учествују и присуствују на културним догађајима и локалитетима.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 25.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми</p> <p>Носилац мере: појединачне установе културе</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево</p> <p>Период спровођења: континуирано, 2024-2028.</p>
<p>Мера 18.2. Унапређење техничких услова за обављање библиотекарске делатности</p>

<p>Опис: Ова мера подразумева израду пројектне документације за санацију и реконструкцију дотрајалих инсталација и столарије у згради библиотеке, активности репарације застакљених витрина за смештај књига и набавку потребне информатичке и мултимедијалне опреме за унапређење услова за реализацију програма. Планирана је и набавка аутобуса за „Библиобус, (Покретни библиотечки огранак).</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 25.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: библиотека Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 18.3. Изградња нових и реконструкција постојећих инфраструктурних капацитета за реализацију културних програма</p>
<p>Опис: Изградња објеката за културне програме има значајан утицај на културни, образовни и друштвени развој заједнице. Објекти за културне програме, као што су позоришта, концертне дворане, галерије и музеји, представљају срце културног и идентитета заједнице. Овде се одвијају наставне, уметничке и културне активности које чувају и јачају богатство и идентитет заједнице. У оквиру ове мере планирано је да се:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изради техничка документација и приступи реализацији пројекта реконструкције и проширења Градског позоришта, • Имајући у виду да је објекат Галерије Маржик, која је у својини града Краљева, дотрајала и није функционална, потребно је припремити техничку документацију и спровести радове на њеној санацији, реконструкцији и опремању потребном опремом и мултимедијалном опремом, • Изградњи и опреми простор за реализацију концерата, • Реконструише и опреми објекат Културног центра Рибница, • Изградњи и опреми објекат Историјског архива и др.
<p>Процена потребних финансијских средстава: 70.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – установе културе Други учесници у спровођењу мере: Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 18.4. Формирање омладинског културног центра</p>
<p>Опис: Формирање омладинског културног центра представља значајну меру која има за циљ стварање простора и платформе за креативно изражавање, образовање, и дружење младих људи у заједници. Овакав центар може бити кључна тачка за омладинске активности, уметничке изражаје и друштвени развој. У оквиру ове мере планирано је да се припреми потребна документација и приступи реконструкцији/изградњи и опремању објекта. Приликом формирања омладинског културног центра водиће се рачуна о приступачности лицима са посебним потребама. У оквиру ове мере радиће се и на промоцији младих уметника - ученика музичке и уметничке школе представља значајан начин да се подрже талентовани ученици и да се омогући њихов креативни развој. Циљ је стимулисање и подршка уметничким амбицијама младих талената.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 70.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Град Краљево – Канцеларија за младе Други учесници у спровођењу мере: Период спровођења: дугорочно, 2024-2028.</p>
<p>Напомена: Град Краљево у наредном периоду има намеру да ради на умрежавању културних установа кроз успостављање ефикасније и квалитетније сарадње у</p>

спровођењу културних манифестација и догађаја, а кроз израду обједињеног календара манифестација.

4.4.7 ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 19: Унапређење услова за ефикасну и доступну здравствену заштиту грађана

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 3: Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за све људе свих генерација

Потциљ 3.4: До 2030. смањити за једну трећину превремени морталитет од непреносивих болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање

Потциљ 3.5: Појачати превенцију и лечење од злоупотребе супстанци, укључујући и злоупотребу наркотика и штетну употребу алкохола

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Регионални дијагностички центар	број	2022	0	2030	1	Извештај надлежне здравствене установе
Број грађана обухваћених здравственим едукативним програмима	број	2022	/	2030	1000	Извештај надлежних усанова

Веза (преговарачка поглавља са ЕУ): Поглавље 28 – Заштита потрошача и заштита здравља

Мере за остваривање приоритетног циља 19:

Мера 19.1. Изградња регионалног дијагностичког центра
Опис: Град Краљево и општине Врњачка Бања и Рашка су припремиле пројектно-техничку документацију, и прибавиле грађевинску дозволу, која је у августу 2023. године достављена Министарству за јавна улагања. Површина објекта ће бити око 4.000 m ² .
Процена потребних финансијских средстава: 2.925.000.000,00 динара
Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми
Носилац мере: Здравствени центар
Други учесници у спровођењу мере: град Краљево
Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.
Мера 19.2. Реновирање и проширење капацитета здравствене станица на удаљеним и сеоским подручјима
Опис: Реновирање и проширење просторних и кадровских капацитета здравствених станица на удаљеним и сеоским подручјима имају значајне предности и важност из различитих аспеката. Удаљена и сеоска подручја често имају ограничен приступ

<p>здравственим установама. Реновирање и проширење здравствених станица омогућава бољи приступ квалитетним здравственим услугама, што је од кључног значаја за здравље заједнице. У оквиру овог пројекта планирано је да спроведу пројекти унапређења здравствених амбуланти на удаљеном и сеоским подручјима (Ушће, Изградња амбуланта у Мланчи, Матарушкој Бањи, Рудно и др).</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 100.000.000,00 Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Дом здравља Краљево Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 19.3. Спровођење здравствених едукативних програма</p>
<p>Опис: Пројекти здравствене едукације младих у сарадњи са Канцеларијом за младе и Организацијана цивилног друштва могу играти кључну улогу у развоју здравства и добробити младих људи. Евидентно, образовање и подизање свести о здравственим питањима у раном добу има дугорочне предности, а сарадња са Канцеларијом за младе и ОЦД може обогатити и подржати овакве иницијативе. У оквиру ове мере планиране су следеће едукације:</p> <ul style="list-style-type: none"> • едукација грађана о превенцији и раном откривању болести која има изузетан значај и која може имати дуготрајне и позитивне ефекте на јавно здравље. • едукација грађана о здравственим стилевима живота, правилној исхрани, физичкој активности и здравственим навикама која оже значајно допринети спречавању различитих болести. Информисани грађани имају већу могућност да донесу здраве изборе и одржавају оптимално здравље. • едукација о превенцији болести зависности је кључна мера с обзиром на тренд проблема зависности. Превенција болести зависности укључује образовање и подизање свести о ризицима и последицама употребе супстанци или понашања које може довести до зависности. Ово може појачати свест грађана и обликовати њихове одлуке. • едукација на тему раног родитељства и други едукативни програми
<p>Процена потребних финансијских средстава: 20.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Дом здравља Краљево Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 19.4 Подршка родитељству и деци у периоду раног развоја</p>
<p>Опис: Програм подршке деци у периоду раног узраста допринеће бољем квалитету бриге о деци, нарочито деце која живе по неповољним социо-економским околностима или у угроженим заједницама. Град Краљево је 2023. године припремио програм „Подстицајног родитељства“ у оквиру кога су планиране мере / активности на реализацији превентивних програма за све родитеље деце раног узраста са територије града Краљева који се тичу унапређења знања и вештина за подизање родитељских компетенција, „школа за труднице“, школа немлечне исхране и јачања НВО сектора, међусекторске сарадње и ефикасније реализације јавних политика. У оквиру ове мере град Краљево ће наставити да спроводи активности на реализацији програма подршке раном родитељству.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 15.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет града, донаторски програми, национални програми Носилац мере: Дом здравља Други учесници у спровођењу мере: Град Краљево, Предшколска установа „Олга</p>

Јовичић Рита“

Период спровођења: континуирано, 2024-2030.

4.4. РАЗВОЈНИ ПРАВАЦ: ДОБРА УПРАВА

4.4.1. SWOT анализа

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Град Краљево је административни центар Рашког округа - Постојање градског услужног центра - Уведене процедуре регулаторне реформе на локалном нивоу - Коришћење информационо комуникационих технологија у свакодневном раду градске управе - Месне Канцеларије екстерном мрежом повезане су са градском управом - Постојање градског WEB сајта - Постојање географског информационог система - Дигитализоване матичне књиге - Постоји заштитник права грађана и повереник за информације од јавног значаја - Постојање локалних медија - Постојање Регионалне Развојне Агенције за Рашки и Моравички округ - У току је поступак пописа локалне имовине - Добра сарадња са суседним локалним самоуправама - Споразуми и сарадња са побратимљеним градовима - Град Краљево има капацитета за реализацију развојних пројеката 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољна информатичка опремљеност и повезаност у градској управи и јавним предузећима - Недовољни капацитети за примену и коришћење Географског информационог система - Грађани недовољно учествују у процесу доношења одлука на локалном нивоу - Лоша техничка опремљеност ЈП и ЈКП - ЈП и ЈКП не поседују довољно капацитета за припрему и спровођење пројеката из ЕУ ИПА фондова - Недостатак припремљености техничке документације за потребе конкурисања за доделу донаторских средстава - Недовољна регионална сарадња и мали број регионалних пројеката - Недовољна обученост кадрова за прихватање обавеза које проистичу из Европских интеграција - Недовољна опремљеност и обученост за примену нових технологија у раду - недовољна финансијска средства за модернизацију Градске управе
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ

<ul style="list-style-type: none"> - Могућност реализације пројеката кроз јавно приватна партнерства - Могућност примене позитивних примера из земаља које су прошле транзицију - Коришћење доступних фондова за реформу администрације и унапређење информационе опреме као и едукацију кадрова - Орјентисаност државе ка реформама и децентрализацији - Могућност регионалне сарадње и повезивање са другим локалним самоуправама - Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији као шанса за унапређење организационе структуре институција и организација за јачање регионалне сарадње 	<ul style="list-style-type: none"> - Мала трансферна средства од Републике за унапређење рада ЛС - Недовољна средства за пренете надлежности – здравство, образовање, социјална заштита, итд. - Појачана централизација Републике - Недовољан прилив средстава у буџет због целокупне економске ситуације
--	---

4.4.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 20: Успостављен ефикасан систем јавне управе заснован на принципима добре управе и примени савремених технологија у раду

Услуге јавне управе које су усклађене са потребама грађана јесу приоритет ком тежи свака савремена управа на територији ЈЛС. Ове услуге треба да буду пружене у најкраћем временском року, уз поштовање законске регулативе и рационално коришћење ресурса.

У оквиру овог приоритетног циља примењиваће се управљачко-организациона унапређења у Градској управи и њеним одељењима и служби и радиће се на развоју компетенција запослених у одељењима. Техничко опремање и континуирани процес дигиталне трансформације локалне самоуправе представљају потребу како би управа била у могућности да на квалитетан и потребан начин излази у сусрет захтевима грађана.

У оквиру овог развојног правца наставиће се активности на даљој дигитализацији и развоју е-услуга како би се повећала ефикасност у пружању услуга грађанима и унапредити техничка и софтверска опремљеност Градске управе. Доносиоци одлука ће подстицати развој организационе културе отворене ка иновацијама и новим приступима за обављање управних задатака. Такође, у циљу унапређења рада јавног сектора, планирано је да се анализирају могућности примене "паметних" решења која ће обезбедити већу ефикасност и ефективност у раду јавног сектора, док ће се кроз међуопштинску сарадњу и умрежавање допринети развоју локалних капацитета и примену принципа добре управе на локалном нивоу. Такође, у циљу унапређења принципа добре управе радиће се на већој транспарентности у раду и подстицању

партиципативног процеса у доношењу одлука, унапређењу приступачности за особе са инвалидитетом и примени родних принципа у раду.

Град Краљево ће радити на унапређењу web презентацији у циљу унапређења приступачности еуслуга и веће транспарентности у раду локалне самоуправе, е-писарница, како би странке могле да прате кретање свог предмета.

Модернизацијом месних канцеларија у удаљеним насељима на територији општине у комбинацији са технолошким могућностима за пружање услуга електронским путем омогућава се и лакши рад са старијим становништвом које није вично коришћењу савремене технологије а има потребе са услугама управе.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 16: Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све, и изградити делотворне, одговорне и инклузивне институције на свим нивоима

Подциљ 16.6.2: Удео становништва које је задовољно својим последњим искуством са јавним службама

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Просечно годишње повећање средње оцене задовољства корисника квалитетом услуга органа градских управа	(%)	2023.	/	2030.	+10	Извештај

Мере за остваривање приоритетног циља 20:

<p>Мера 20.1 Унапређење услова за развој е – услуга и успостављање јединственог управног места у Градској управи</p> <p>Опис: Мера подразумева израду елабората о техничкој и информатичкој модернизацији Градске управе и набавку потребне хардверске и софтверске опреме, као и пратеће опреме који унапређују рад запослених у Градској управи (службена возила, ГИС опрема, телефони, таблети, ГПС уређаји, видео камере за надзор над комуналним редом и сл). Мера је неопходна ради унапређења ефикасности у раду градске администрације.</p> <p>Ова мера укључује дигитализацију података и услуга у локалној самоуправи применом савремених информационих технологија, развојем електронских услуга и формирањем електронских база података. Дигитализација омогућава ефикасније управљање подацима, као и стварање могућности за примену механизма отворених података и већу транспарентност у раду. Мера подразумева израду одговарајућих софтвера и пренос података у дигитални формат.</p> <p>Мера је у складу са циљевима реформе јавне управе, који се односе на ефикасније пружање услуга грађанима. У циљу успостављања јединственог управног места неопходно је да се определе одговарајући просторни капацитети у Градској управи, да се изврши техничко опремање и успостави одговарајућа организациона структура.</p>

<p>Процена потребних финансијских средстава: 68.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми Носилац мере: Градска управа Други учесници у спровођењу мере: Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 20.2. Модернизација рада месних канцеларија</p> <p>Опис: Мера подразумева активности на изради техничке документације и реновирању просторија за рад месних канцеларија и месних заједница на територији града Краљева. У оквиру ове мере планирано је да се спроведу активности на планирању и спровођењу мера у циљу ефикаснијег пружања услуга градског административног сервиса на удаљеним локацијама од Градске управе (Ушће, Студеница и др.).</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 60.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми Носилац мере: Градска управа Други учесници у спровођењу мере: месне заједнице Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 20.3. Развој "паметних" сервиса у локалној самоуправи</p> <p>Опис: Циљ ове мере је да се припреми одговарајућа документација која ће доносиоцима одлука да представи одговарајуће системе у циљу успостављања "паметних" сервиса у локалној самоуправи. Елаборат треба да обухвати идејне пројекте и план имплементације сваког појединачног система.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 2.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми Носилац мере: Градска управа Други учесници у спровођењу мере: Период спровођења: дугорочно, 2024-2030.</p>
<p>Мера 20.4. Развој механизма за примену и праћење родне равноправности на локалном нивоу</p> <p>Опис: У оквиру ове мере планирано је да се дефинишу и успоставе одговарајући механизми који ће омогућити праћење и ефикаснију примену родно одговорног поступања локалне самоуправе.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 500.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми Носилац мере: Градска управа Други учесници у спровођењу мере: локална ЈП и ЈУ Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 20.5. Унапређење приступачности услуга локалне самоуправе особама са инвалидитетом</p> <p>Опис: У оквиру ове мере планирано је се припреми акциони план за уклањање баријера у приступачности објектима и сервисима локалне самоуправе и да се у складу са истим спроведу дефинисане мере.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 5.000.000,00 динара Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми Носилац мере: Градска управа Други учесници у спровођењу мере:</p>

<p>Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 20.6. Унапређена регионална сарадња</p> <p>Мера подразумева израду одговарајуће базе података партнерских уговора/споразума са побратимљеним градовима, као и прегледа досадашње сарадње у појединим областима, на основу које ће се темељити израда програма и пројеката за даљу сарадњу.</p> <p>Такође, у оквиру ове мере планирана је даља активна сарадњу са Регионалном развојном агенцијом за развој Рашког и Моравичког округа, у циљу израде међуопштинских стратегија у приоритетним областима (туризам, индустрија, заштита природе, услуге...), као и успостављање ефикасних канала и механизма сарадње и размене искустава локалних служби за економски развој из региона и дефинисање и спровођење међуопштинских развојних пројеката.</p>
<p>Процена потребних финансијских средстава: 5.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми</p> <p>Носилац мере: Градска управа</p> <p>Други учесници у спровођењу мере: Регионална развојна агенција, ЈЛС из региона, побратимљени градови и општине</p> <p>Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Напомена: Поред наведених мера, град Краљево ће радити на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Унапређењу капацитета и развоју компетенција свих запослених у управи која подразумева израду и реализацију годишњих програма обуке запослених у Градској управи у складу са потребама сваког појединачног одељења а у циљу модернизације рада, примене нових технологија и ефикасне реформе јавне управе. Програм обуке ће се спроводити применом НАЈУ платформе и других одговарајућих стручних програма. За потребе спровођења обука потребно је реконструисати и опремити Тренинг центар на Рудну. - Модернизацији и јачању капацитета ЈП, ЈКП и установа за примену нових технологија у циљу побољшања квалитета услуге што подразумева израду елабората за модернизацију јавних услуга применом нових технологија у раду, које ће унапредити квалитет и ефикасност у раду јавног сектора. На основу детаљне анализе извршиће се одговарајуће опремање и увођење ефикаснијих услуга јавног сектора.

4.4.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 21: Повећана транспарентност рада јавне управе

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

Циљ 16: Промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све, и изградити делотворне, одговорне и инклузивне институције на свим нивоима

Подциљ 16.7: Осигурати одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно доношење одлука на свим нивоима

Показатељи учинка (индикатори)

Индикатор	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Удео становништва које сматра да је процес доношења одлука инклузиван и одговара на потребе, према полу, старости, инвалидитету и групама становништва	%+	2023.	-	2030.	+20	Анкета грађана

Мере за остваривање приоритетног циља 21:

Мера 21.1. Успостављање ефикасних механизма за укључивање грађана у процесе консултација и планирања на локалном нивоу

Опис: мера подразумева успостављање ефикасних механизма укључивања грађана у процесе доношења одлука, чиме ће се допринети већој транспарентности и ефикасности рада градске управе, и адекватној партиципацији грађана у креирању докумената локалних јавних политика. Мера подразумева планирање и даљи развој канала, средстава и технике комуникације са становништвом и заинтересованом јавношћу. Такође, у циљу укључивања привредника потребно је да се успоставе одговарајући сервис подршке привредном сектору.

Основни канал комуникације са грађанима представља интерактивни веб портал града. Такође, комуникација са грађанима се може унапредити новим веб апликацијама, call сервисима и мобилним апликацијама за информисање и пријаву проблема грађана и сл. Како би се унапредила комуникација са грађанима са удаљених руралних подручја потребно је да се дефинише и реализује Мобилни сервис Градске управе, који би био технички опремљен да на лицу места спроведе одређене радње из надлежности управе.

Процена потребних финансијских средстава: 5.000.000,00 динара

Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми

Носилац мере: Градска управа

Други учесници у спровођењу мере:

Период спровођења: континуирано, 2024-2030.

<p>Мера 21.2 Успостављање интерактивне базе локалних прописа</p> <p>Опис: у оквиру ове апликације планирано је да се успостави одговарајући софтвер који омогућава претрагу и праћење свих локалних прописа и одлука, а који ће бити јавно доступан свим грађанима Краљева, путем веб портала.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 5.000.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми</p> <p>Носилац мере: Градска управа</p> <p>Други учесници у спровођењу мере:</p> <p>Период спровођења: континуирано, 2024-2030.</p>
<p>Мера 21.3. Унапређење градског интернет портала</p> <p>Опис: Дobar интернет портал омогућава грађанима лак приступ информацијама о раду локалне самоуправе, као што су буџет, одлуке и пројекти, чиме се повећава транспарентност и поверење у власт. Такође, омогућава двосмерну комуникацију и укључивање грађана у доношење одлука, што подстиче активније учешће заједнице у управљању.</p> <p>Процена потребних финансијских средстава: 500.000,00 динара</p> <p>Могући извори финансирања: Буџет Града Краљева, донаторски и национални програми</p> <p>Носилац мере: Градска управа</p> <p>Други учесници у спровођењу мере:</p> <p>Период спровођења: краткорочно, 2024-2026.</p>

5. Оквир за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање

Град Краљево дефинише институционални механизам улога, одговорности као и календар активности када је реч о процесу праћења спровођења, извештавања и вредновања усвојеног Плана развоја града. Циљ наведеног процеса је повећање ефикасности у спровођењу и повећања вероватноће остваривања приоритетних циљева.

Праћење спровођења – континуирана активност

Институционални оквир за праћење спровођења Плана развоја града Краљева за период од 2024. до 2030. године има два нивоа структуре које чине: Комисија за праћење спровођења Плана развоја града Краљева за период од 2024. до 2030.године, коју ће именовати градоначелник и носиоци мера дефинисани у оквиру Плана. Основни задатак дефинисане структуре за праћење спровођења је да прати остварење циљева по учинцима, одступања и ризике уколико се јављају, доношење одлука за превазилажење насталих изазова и проблема за остварење учинака, и њихов јасан допринос постављеној визији.

Комисија за праћење има координатора чија улога је прикупљање информација о спровођењу мера и одржавање континуиране комуникације, пре свега између комисије и носилаца мера, детектовање проблема и давање препоруке за решавање истих, праћење усаглашености средњорочних планова институција са мерама у Плану развоја, припрема материјале, извештава координациони тим, и обавља административно-техничке послове.

Како се План развоја операционализује средњорочним планом, може се рећи да је средњорочни план алат за праћење спровођења Плана развоја. Конкретно, праћење спровођења се реализује кроз процес прикупљања података у вези са реализацијом појединачних активности у оквиру сваке од мера, а ради мерења остваривања дефинисаних показатеља. Процес прикупљања и обраде података у вези са реализацијом појединачних активности у оквиру сваке од мера, као и података о остваривању конкретних показатеља је одговорност руководиоца одељења, у складу са надлежностима. Подаци се прикупљају из различитих примарних и секундарних извора (дефинисани обрасци за прикупљање од носиоца мера, званична статистика, анкете/упитници по потреби).

Вредновање – периодична активност

Циљ вредновања је утврђивање степена промене који је настао спровођењем мера из Плана развоја и степен достизања приоритетних циљева. Вредновање се врши на основу података добијених од начелника управа, органа и организација одговорних за спровођење мера, али и података добијених из званичних статистичких база. Утврђивање степена настале промене спровођењем плана развоја треба да укаже на потенцијалну потребу преиспитивања и унапређења (ревизије) Плана развоја.

Извештавање

Извештавање у вези са спровођењем Плана развоја у директној је вези са процесом спровођења средњорочног плана, као алата којим се операционализује План развоја, односно кроз извештавање о спровођењу средњорочних планова, ЈЛС ће практично извештавати и о спровођењу Плана развоја ЈЛС.

Град Краљево ће, у периоду спровођења Плана развоја, израђивати две врсте извештаја, и то:

- Извештај о спровођењу средњорочног плана који је истовремено и извештај о спровођењу Плана развоја ЈЛС – на годишњем нивоу;
- Извештај о постигнутим учинцима Плана развоја ЈЛС – на трогодишњем нивоу.

Предлог извештаја о учинцима спровођења Плана развоја утврђује Градско веће и исти подноси Скупштини града (најкасније у року од шест месеци од истека трогодишњег периода спровођења). Након усвајања извештаја о учинцима Плана развоја, Градско веће, као и Скупштина града, могу утврдити потребу за спровођењем ревизије Плана развоја, уз образложење разлога за ревизију. У случају утврђивања потребе, поступак ревизије Плана развоја биће спроводен по истој процедури која је дефинисана и за усвајање Плана развоја.